MASTER NEGATIVE
NO. 93-81317-30

AUTHOR:

LAMPROS, SPYRIDON PAULOU

TITLE:

ATHENAIOI BIBLIOGRAPHOI KAI...

PLACE:

EN ATHENAIS

DATE:

1902

Master Negative #

93-81317-30

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

Lampros, Spyridon Paulou, 1851-1919.
'Αθηναῖοι βιβλιογράφοι καὶ κτήτορες κωδίκων κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας. 'Εν 'Αθήναις, Τυπογραφεῖον "'Εστία", 1902.
62 p. illus.

Title transliterated: Athenaioi bibliographoi kai ktētores kōdikōn ...
Includes bibliographical references.

Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE:________________ REDUCTION RATIO: 11X

IMAGE PLACEMENT: IA IIA IB IIB

DATE FILMED:__________________ INITIALS______________

FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

AIIM

Association for Information and Image Management

1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910
301/587-8202

Centimeter

Inches

MANUFACTURED TO AIIM STANDARDS
BY APPLIED IMAGE, INC.

ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΟΙ

ΚΑΙ

ΚΤΗΤΟΡΕΣ ΚΩΔΙΚΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΕΣΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

[Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Παρνασσοῦ].

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ„

Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ ΚΑΙ Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ

1902

ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΟΙ

ΚΑΙ

ΚΤΗΤΟΡΕΣ ΚΩΔΙΚΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΕΣΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

[Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Παρνασσοῦ].

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ„
Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ ΚΑΙ Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ
1902

ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΟΙ

ΚΑΙ ΚΤΗΤΟΡΕΣ ΚΩΔΙΚΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΕΣΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Πρῶτος ὁ Montfaucon παρετήρησεν, ὅτι ὀλίγοι κώδικες μετεβιβάσθησαν εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῆς Ἑσπερίας ἐξ Ἀθηνῶν, ἅτε τῆς ἄλλοτέ ποτε περιδόξου ἐκείνης ἕδρας τῶν γραμμάτων καὶ τῶν συγγραφέων θαυμαστὸν ὅσον ἐκπεσούσης ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου ἀξιώματος καὶ τῆς γλαφυρίας [1]. Ἐπανέλαβε δὲ τὴν παρατήρησιν ταύτην ὁ Φερδινάνδος Γρηγορόβιος, ὅςτις ἐσημείωσε καὶ τάδε· «Ὅτε τῷ 1491 καὶ 1492 ὁ Ἰάνος Λάσκαρις ἐπεχείρησε χάριν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ βιβλιοθήκης τῶν Μεδίκων ἀποδημίας ἐρευνητικὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν, ἠγόρασε κώδικας ἐν Κερκύρᾳ, Ἄρτῃ, Θεσσαλονίκῃ, Κρήτῃ καὶ Πελοποννήσῳ, ἐν ταῖς μοναῖς τοῦ Ἄθωνος καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Μεταξὺ δὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰς Φλωρεντίαν κομισθέντων χειρογράφων εὑρίσκετο καὶ τὸ μόνον περιέχον τὰ Ὑπομνήματα τοῦ Πρόκλου εἰς τὴν Πλάτωνος Πολιτείαν· ὁ δὲ ὡραῖος οὗτος κῶδιξ τοῦ δεκάτου αἰῶνος ἀνῆκέ ποτε συνῳδὰ πρὸς σημείωσιν ἀναγεγραμμένην ἐν τῷ πρώτῳ αὐτοῦ φύλλῳ εἰς τὸν Ἀθηναῖον Ἁρμόνιον. Ἀλλ' εἶνε ὅμως ἀμφίβολον ἂν διὰ τοῦτον τὸν λόγον τὸ χειρόγραφον ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ Λασκάρεως ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις [2]».

---

[1] *Montfaucon* Palaeographia Graeca σ. 111· Athenis paucos in Bibliothecas nostras Occidentales translatos Codices vidimus. Nam illa celebris olim literarum et literatorum sedes, mirum quantum degeneraverit a prisca dignitate et elegantia.

[2] *Gregorovius* Geschichte der Stadt Athen im Mittelalter. Ἐν Στουτγάρτῃ. 1889. Τόμ. Β' σ. 340.

Τέλος δ' εἰς τὸν Γρηγορόβιον ἐρειδόμενος ἐπανέλαβεν ἐπ' ἐσχάτων τὰ περὶ σπάνιος κωδίκων προερχομένων ἐξ 'Αθηνῶν ὁ Γαβριὴλ Millet[1].

Καὶ ἡ μὲν προέλευσις πλείστων ὅσων χειρογράφων ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς 'Ελλάδος εἶνε ἀναμφήριστος· ἀλλ' ἡ γνώμη περὶ σπάνιος κωδίκων γεγραμμένων ἐν 'Αθήναις εἶνε ὑπερβολική, προῆλθε δὲ κυρίως ἐκ τοῦ ὀλίγου ἀριθμοῦ τῶν ἐξ 'Αθηνῶν προερχομένων κωδίκων ὅσοι εὕρηνται κατὰ τύχην ἀναγεγραμμένοι παρὰ τῷ Montfaucon, ἔνθα οὗτος συνέλεξεν ὅσα μέχρι τοῦ ἔτους 1708, ὅτ' ἐξέδωκε τὴν Palaeographia Graeca, ἐγίνωσκε σημειώματα καλλιγράφων ἀπὸ τοῦ τρίτου μέχρι τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος[2]. Οὐδ' εὕρηται πράγματι ηὐξημένος ὁ ἀριθμὸς τῶν 'Αθηναίων τῶν γραψάντων κώδικας ἐν τῷ πολὺ πληρεστέρῳ πίνακι βιβλιογράφων ἐξικνουμένων μέχρι τοῦ 1600, οὓς συνέλεξεν ὁ Βίκτωρ Gardthausen[3]. 'Αληθῶς δ' ἡ ἐπισκόπησις τῆς ἀναγραφῆς τῶν καταλόγων ἑλληνικῶν κωδίκων, ἐξ ἧς ἀπήρτισε τὸν πίνακα τῶν βιβλιογράφων ὁ τελευταῖος οὗτος, πείθει ἡμᾶς, ὅτι τὸ ἔργον τῆς συντάξεως γενικοῦ πίνακος τῶν 'Ελλήνων βιβλιογράφων κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας πρέπει νὰ ἐπιχειρηθῇ καὶ πάλιν ἐξ ἀρχῆς. 'Αρκεῖ δὲ χάριν παραδείγματος νἀναφέρω, ὅτι ἐν ᾧ ὁ πίναξ τοῦ Gardthausen περιλαμβάνει ἐν ὅλῳ 893 βιβλιογράφους, μόνον ἐν τῷ ἐμῷ Καταλόγῳ τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ 'Αγίου ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων περιέχονται ὀνόματα 831 βιβλιογράφων[4].

Καὶ διὰ μὲν τοὺς ἀλλογενεῖς τὰ σημειώματα τῶν βιβλιογράφων, ἅτινα ἐν παλαιοτέροις χρόνοις σπανιώτερον ἀντεγράφοντο ὁλόκληρα καὶ αὐτολεξεὶ ὑπὸ τῶν συντασσόντων καταλόγους κωδίκων, ἔχουσιν ἐνδιαφέρον κυρίως παλαιογραφικόν, ἀλλ' ἡ σημασία αὐτῶν δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας εἶνε ποικίλη. Οὐ μόνον ἡ ἱστορία τῶν οἰκογενειῶν δύναται δι' αὐτῶν νὰ διαφωτισθῇ πολλαχῶς, ἀλλὰ καὶ ἡ γεωγραφία τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ ἡ μοναστηριολογία κατά τε τοὺς μέσους

[1] *Millet* Le monastère de Daphni. 'Εν Παρισίοις. 1899 σ. 1 σημ. 1.
[2] *Montfaucon* ἔνθ' ἀν. σ. 39 - 108.
[3] *Gardthausen* Griechische Paläographie. 'Εν Λειψίᾳ. 1879 σ. 311 - 341.
[4] Τόμ. Β' σ. 571 - 581.

αἰῶνας καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἕνεκα τῆς πολλάκις μόνον ἐν τοῖς τοιούτοις σημειώμασι γινομένης μνείας χωρίων ἄλλοθεν ἀγνώστων ἢ ὧν δὲν γινώσκομεν τὴν πρώτην ἀρχὴν ἢ μονῶν ὧν δὲν περιεσώθη τὸ ὄνομ' ἀλλαχοῦ. Καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν δὲ τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων καὶ εἰς τὰ τῆς διοικήσεως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ καὶ εἰς τὰ τῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἔθνους καθ' ὅλου κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας ἐπιχέουσι πολλάκις φῶς τὰ τοιαῦτα σημειώματα. Καὶ ἐξωτερικὰ δὲ ἱστορικὰ γεγονότα καὶ φυσικὰ φαινόμενα ἀναγράφονται πολλάκις ἐν τοῖς σημειώμασιν ἐκείνοις ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων, καὶ χρονολογίαι ἐπανορθοῦνται δι' αὐτῶν. Διὰ ταῦτα ἡ ἐν ὁλοσχερείᾳ δημοσίευσις τῶν τοιούτων βιβλιογραφικῶν σημειωμάτων ἐξ ἁπάντων τῶν ὁπουδήποτε περισωζομένων ἑλληνικῶν κωδίκων ἐν ἰδίῳ συντάγματι μετὰ παντοίων εὑρετηρίων, παλαιογραφικῶν, ὀνοματολογικῶν, γεωγραφικῶν, ἱστορικῶν, χρονολογικῶν, θὰ ἦτο μεγίστη ὑπηρεσία παρεχομένη εἰς τὰς φιλολογικὰς καὶ ἱστορικὰς ἐρεύνας.

Ὄντος δὲ τοῦ λόγου περὶ τῶν 'Αθηνῶν καὶ μόνων, εἰς ἃς ἀναφέρεται τὸ μελέτημα τοῦτο, ἀναγκαῖον νὰ ὑπομνήσω, ὅτι καὶ ἄνευ τῆς περισυλλογῆς ἁπάντων τῶν σωζομένων ὀνομάτων 'Αθηναίων βιβλιογράφων καὶ κτητόρων κωδίκων, καὶ ἄλλως δυνάμεθα νὰ πεισθῶμεν, ὅτι τὰ τῆς παιδείας ἐν τῇ πόλει κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας δὲν ἦσαν οὕτω μελανά, ὡς ἠδύνατο νὰ φανῇ ἐκ πρώτης ὄψεως. 'Αρκεῖ δὲ νὰ μνημονεύσω τινῶν ἀξίων λόγου βιβλιοθηκῶν, τῆς τοῦ Μιχαὴλ 'Ακομινάτου περὶ τὰ τέλη τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος[1] καὶ τῶν τοῦ ἀρχιεπισκόπου 'Ανθίμου καὶ τῶν μονῶν Πεντέλης καὶ Καισαριανῆς ἐπὶ τουρκοκρατίας[2], ὅπως δειχθῇ, ὅτι δὲν εἶχε λείψει

[1] Ἴδε ***Σπυρ. Π. Λάμπρου*** Περὶ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ μητροπολίτου 'Αθηνῶν Μιχαὴλ 'Ακομινάτου ἐν 'Αθηναίῳ Τόμ. Ϛ' (1878) σ. 354 κ.ἑ.
[2] 'Ο *Wheler* A journey into Greece. 'Εν Λονδίνῳ 1682 σ. 350 λέγει τάδε περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν 'Ανθίμου (Antenos)· He told us, he had a considerable number of Manuscripts; but had sent the greatest part of them to the convent of St Luca. He schewed us only one, being St Dionysius his works, with the Comment of St Maximus; well written upon vellom, and, as we judged by the hand, five or six hundred years old. The Ambassador of

τελείως ἐν τῇ πόλει ἡ περὶ τὰ γράμματ' ἀσχολία. 'Αλλ' ἔτι μᾶλλον πειθόμεθα περὶ τούτου ἐκ τῆς περισυλλογῆς τῶν ὀνομάτων 'Αθηναίων βιβλιογράφων καὶ κτητόρων κωδίκων, ἣν ἀπήρτισα ἐκ τῶν καταλόγων χειρογράφων διαφόρων βιβλιοθηκῶν τῆς 'Ανατολῆς καὶ τῆς 'Εσπερίας. Δυστυχῶς ἡ ἀνθολογία αὐτῶν δὲν ἔγεινε πλήρης ἕνεκα τῆς ἀνεπαρκείας τῶν δημοσίων βιβλιοθηκῶν τῶν 'Αθηνῶν. 'Επ' ἐλπίδι δὲ, ὅτι νεώτεροι ἐρευνηταὶ θὰ συμπληρώσωσι τὴν ἐμὴν ἀναγραφὴν ἀπανθίζοντες καὶ τοὺς ὑπ' ἐμοῦ μὴ θεωρηθέντας καταλόγους, σημειόνω κατωτέρω τίνων καταλόγων ἐποιησάμην χρῆσιν, ὅπως ἡ μέλλουσα ἔρευνα περιορισθῇ εἰς τοὺς μὴ περιλαμβανομένους ἐνταῦθα. Σημειόνω δὲ τὰ ὑπ' ἐμοῦ ἀπανθισθέντα διὰ βραχέων, παραπέμπων πρὸς εὕρεσιν τῆς πλήρους ἐπιγραφῆς αὐτῶν εἰς τὰς παρὰ τῷ *Gardthausen*[1] καὶ τῷ *Krumbacher*[2] ἀναγραφὰς καταλόγων

France offer'd him fifty Dollars for it, but he esteemed it more. My Comrade and I, found two other Copies of the same Author, that cost less Money, and pleased us as well

Περὶ δὲ τῶν βιβλίων ἅτινα εἶδεν ἐν τῇ μονῇ Πεντέλης γράφει ὁ *Wheler* ἐν σ. 451 τάδε· Their books are all Manuscripts and consist chiefly of the Greek fathers; most of which we found there. I took notice of Saint Chrysostome in six volumes.

Saint Basil upon the Psalms and other his Works.

Saint John Damascen, his Works in folio.

Saint Gregory Nazianzen, Saint Gregory Nyssen.

A lexicon of Saint Cyrill.

The Works of Saint Macarius the great.

A very fine Saint Dionysius, the Areopagiste, the titles wherof are in golden letters, the wholy book very fairly written upon Vellom and ancient. His works are highly esteemed at Athens. 'Εν δὲ τῇ σ. 413 λέγει τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ 'Ιεζεκιὴλ Στεφάκη, ἡγουμένου τῆς μονῆς Καισαριανῆς· He hath some Manuscripts, especially S[t] John Damascen; which he offer'd to exchange with me for an Atlas if I sent it him. But I have not yet had an Opportunity to send it. Πρβλ. **Δημ. Καμπούρογλου** 'Ιστορίαν τῶν 'Αθηναίων Τόμ. Β' σ. 223 κ. ἑ.

[1] *Gardthausen* Griechische Palaögraphie σ. 430 κ. ἑ.

[2] *Krumbacher* Geschichte der byzantinischen Litteratur ἔκδ. 6' σ. 509 κ. ἑ. 'Ελλ. μεταφρ. **Γ. Σωτηριάδου** Τόμ. Β' σ. 200 κ. ἑ.

ἑλληνικῶν κωδίκων καὶ μόνον τῶν παρ' αὐτοῖς μὴ περιλαμβανομένων καὶ ὑπ' ἐμοῦ μελετηθέντων ἀναγράφων πλήρη τὴν ἐπιγραφήν. Προέταξα δὲ τῶν τοιούτων ἀστερίσκον.

Εἶνε δὲ οἱ ὑπ' ἐμοῦ ἀπανθισθέντες κατάλογοι οἱ ἑξῆς·

* 1) **'Αθανασιάδου Κυρίλλου** Περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει βιβλιοθήκης τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐν Εὐαγγελικῷ Κήρυκι Περ. Β' Τόμ. Β' (1870) σ. 501 κ. ἑ.

* 2) » Περὶ τῶν τοῦ Παναγίου Τάφου βιβλιοθηκῶν, αὐτόθι Περ. Β' Τόμ. Γ' (1871) σ. 455 κ. ἑ.

* 3) » Βιβλιοθῆκαι τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν 'Ιερουσαλὴμ, ἐν τῷ περιοδικῷ Σωτῆρι Τόμ. ΙΓ' (1900) σ. 257 κ. ἑ., 321 κ. ἑ., 363 κ. ἑ. ΙΔ' (1902) σ. 120 κ. ἑ., 140 κ. ἑ., 173 κ. ἑ., 105 κ. ἑ.

4) *Allen* Περουσίας ἐν 'Ιταλίᾳ.

* 5) **'Αλεξούδη 'Ανθίμου** Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἐκκλησίαις τῆς συνοικίας Κάστρου πόλεως Βερατίου τῆς μητροπόλεως Βελεγράδων εὑρισκομένων ἀρχαίων χειρογράφων, ἐν Δελτίῳ 'Ιστορικῆς καὶ 'Εθνολογικῆς 'Εταιρίας Τόμ. Α' σ. 352 κ. ἑ.

* 6) » Κώδικες ἐπαρχίας Βελεγράδων ἐν 'Εκκλησιαστικῇ 'Αληθείᾳ 1901 σ. 485 κ. ἑ. 509 κ. ἑ. 525 κ. ἑ. 537 κ. ἑ. . . . κ. ἑ. 1902 σ. 55 κ. ἑ. 71 κ. ἑ.

7) » Σινώπης.

8) *Bandini* Λαυρεντιακῆς βιβλιοθήκης Φλωρεντίας.

9) *Battifol* Βερατίου.

10) **Βέη Νίκου** Χειρόγραφος κατάλογος βιβλιοθήκης Δημητσάνης.

11) *Berthelot* Rapport sur les manuscrits alchimiques de Rome ἐν τοῖς Archives des missions scientifiques Τόμ. ΙΓ' (1887) σ. 819-854.

12) **Βλαδιμήρου ἀρχιμανδρίτου** Μόσχας.

13) *Blass* Σεραίου Κωνσταντινουπόλεως.

* 14) **Βογιατσῆ Ι.** Περὶ τῆς παρὰ τῇ Δημητσάνῃ μονῆς τοῦ Φιλοσόφου καὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ 'Ελληνικῆς σχολῆς, ἐν Εὐαγγελικῷ Κήρυκι Τόμ. Η' (1864) σ. 503 κ. ἑ.

* 15) ***Βογιατζῆ Ι.*** Περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ βιβλιοθήκης ἐν τῷ τοῦ ***Εἰρ. Ἀσωπίου*** Ἀττικῷ Ἡμερολογίῳ 1868 σ. 75-79.

* 16) ***Βουλισμᾶ Ε.*** Τρεῖς ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τῆς ια´ ἑκατονταετηρίδος (περιγραφὴ πολυμιγοῦς κώδικος) αὐτόθι 1877 σ. 323-336.

17) *Castellani* Βενετίας.

* 18) Catalogue of ancient manuscripts in the British Museum. Ἐν Λονδίνῳ. 1881.

19) Catalogus Codd. Graecorum in Bibliotheca Vratislaviensi.

* 20) *Chioti* P.Cenni sopra alcuni codici Greci.Siena.1862.

* 21) *Costomiris G.* Les écrits inédits des anciens médecins Grecs ἐν Revue des études Grecques. Τόμ. Β´ (1889) σ. 343 κ. ἑ. Τόμ. Γ´ (1890) σ. 145 κ. ἑ. Τόμ. Δ´ (1891) σ. 97 κ. ἑ. Τόμ. Ε´ (1892) σ. 61 κ. ἑ.

* 22) *Coxe* Report to her Majesty's government on the Greek Manuscripts. Ἐν Λονδίνῳ. 1858.

23) » Βοδληιανῆς Ὀξωνίου.

24) *Cyrillus* Νεαπόλεως.

* 25) *Daremberg* Notices et extraits des manuscrits médicaux Grecs et Latins des principales bibliothèques d'Angleterre ἐν τοῖς Archives des missions scientifiques. Τόμ. Β´ (1851) σ. 113-168. 484-548. Τόμ. Γ´ (1852) σ. 1-76.

26) *Erhardt* Γενούης.

27) *Ἐρβιτσεάνου* Ῥωμανίας.

28) *Feron-Battaglini* Codices Ottoboniani Βατικανοῦ.

29) *Förster* De antiquitatibus et libris manuscriptis Constantinopolitanis.

* 30) *Gardthausen Victor* Katalog der griechischen Handschriften der Universitätsbibliothek zu Leipzig. Ἐν Λειψίᾳ. 1898.

* 31) » Σινᾶ καὶ Ἀλεξανδρείας.

* 32) ***Γεδεὼν Μαν.*** Νεοελληνικαὶ βιβλιοθῆκαι, ἐν Σωτῆρι Τόμ. Α´ (1877) σ. 55 κ. ἑ.

* 33) ***Γεδεὼν Μαν.*** Αἱ βατοπαιδιναὶ σκῆται ἐν Σωτῆρι Τόμ. Α´ (1877) σ. 307 κ. ἑ.

34) *Graux* Κοπενάγης.

» Origines du fonds Grec de l'Escurial.

35) *Graux-Martin* Σουηδίας.

* 36) *Greville-Chester* The Greek library at Smyrna, ἐν Academy ἀρ. 409 τῆς 6 Μαρτίου 1880 σ. 178.

37) *Hardt* Μονάχου.

38) *Iriarte* Μαδρίτης.

39) Ἰταλικῶν βιβλιοθηκῶν περιλαμβανομένων ἐν τοῖς Studi italiani di filologia classica μέχρι καὶ τοῦ 1900.

* 40) ***Ἰωαννίδου Ἐμμ.*** Περί τινων εὐαγγελίων ἐν Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ Κωνσταντινουπόλεως Τόμ. Α´ σ. 194. Β´ σ. 60 κ. ἑ. 141 κ. ἑ. Γ´ σ. 106 κ. ἑ.

41) *Jorio* Codici ignorati di Napoli.

* 42) Καίρου «Χειρόγραφα ἀνέκδοτα», ἐν Κέκροπι συγγράμματι περιοδικῷ τοῦ ἑλληνικοῦ φιλεκπαιδευτικοῦ συλλόγου Καίρου ἡ Ἑνότης. 1876-77 σ. 194 κ. ἑ. 218 κ. ἑ. 240 κ. ἑ. 261 κ. ἑ.

* 43) ***Καστόρχη Εὐθ.*** Περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ ἑλληνικῆς σχολῆς. Ἐν Ἀθήναις 1847. Ἴδε καὶ Εὐαγγελικὸν Κήρυκα Τόμ. Θ´ (1865) σ. 123 κ. ἑ.

* 44) ***Κατραμῆ Νικολάου*** Φιλολογικὰ ἀνάλεκτα Ζακύνθου. Ἐν Ζακύνθῳ. 1880 σ. 156-204.

45) *Kitchin* Codices mss. Aedis Christi Ὀξωνίου.

* 46) ***Κοικυλίδου Κλ.*** Κατάλοιπα χειρογράφων ἱεροσολυμιτικῆς βιβλιοθήκης. Ἐν Ἱεροσολύμοις. 1899.

* 47) ***Κόμνου*** Codices praeclarissimi in membrana et in charta Graece, Latine, et Italice exarati, ut ex titulo cujusdam apparet, apud. S. Comnum civem Atheniensem asservati. Athenis. 1857.

48) *Lambecius* Βιέννης.

49) ***Λάμπρου Σπυρ.*** Ἁγίου Ὄρους.

* 50) » Κατάλογος τῶν ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἄνδρον μονῇ τῆς Ἁγίας κωδίκων ἐν τῇ Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Β´ (1898) σ. 136 κ. ἑ. καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει.

* 51) ***Λάμπρου Σπυρ.*** Κατάλογοι κωδίκων ἐν ταῖς μοναῖς τῆς νήσου Ἄνδρου Ἁγίῳ Νικολάῳ καὶ Παναχράντῳ καὶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου Κορθίου ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Γ′ (1899) σ. 92 κ. ἑ. καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει.

52) » Βυλίζης.

* 53) » Notes épigraphiques et paléographiques (περὶ τῶν χειρογράφων Μαδύτου καὶ Θεσσαλονίκης) ἐν Mélanges Graux σ. 621 - 628.

* 54) » Χειρόγραφος κατάλογος τῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ βιβλιοθήκῃ κωδίκων.

* 55) » Χειρόγραφος κατάλογος τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Collegio Greco τῆς Ῥώμης ἑλληνικῶν κωδίκων.

* 56) » Περὶ τῶν παλιμψήστων κωδίκων τῶν ἁγιορειτικῶν βιβλιοθηκῶν. Ἐν Ἀθήναις 1887.

* 57) » The manuscripts of Mount Athos, ἐν τῷ Athenaeum 1889 Τόμ. Α′ σ. 793 - 4.

* 58) *Mahaffy* Notes from Mount Athos ἐν τῷ Athenaeum 1889 Τόμ. Α′ σ. 631.

59) *Martin* Ἱσπανίας καὶ Πορτογαλλίας.

60) *Martini* Ἰταλίας.

61) *Mezières* Μονῆς Ἁγίου Δημητρίου ἐν Θεσσαλίᾳ ἐν Mémoire sur le Pélion et l'Ossa (Achives des missions scientifiques 1854 Τόμ. Γ′ σ. 248 κ. ἑ.)

62) *Miller* Ἐσκουριάλου.

63) » Μαδρίτης.

64) *[Mingarelli]* Graeci codices manuscripti apud Nanios Μαρκιανῆς.

65) *Morelli* Βενετίας.

* 66) *Müller K.* Neue Mittheilungen über Ianos Lascaris, ἐν τῷ Centralblatt für Bibliothekswesen Τόμ. Α′ (1884) σ. 333 - 412.

67) *Muralt* Πετρουπόλεως.

68) *Nares B.* Catalogue of the Harleian mss.

69) *Nessel* Βιέννης.

70) ***Οἰκονομοπούλου*** Λεριακά.

71) *Omont* Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Παρισίων.

72) » Παραρτήματος Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Παρισίων.

73) » Catalogue des manuscrits Grecs des départements. Ἐν Παρισίοις. 1886

74) » Βρυξελλῶν καὶ Βελγικῆς.

75) » Ἑλβετίας.

76) » Κάτω Χωρῶν.

* 77) » Catalogue des manuscrits Grecs . . . recueillis par feu Emmanuel Miller. Ἐν Παρισίοις. 1897.

* 78) » Catalogue des manuscrits Grecs de Guillaume Pelicier. Ἐν Παρισίοις. 1886.

79) » Οὐηρῶνος.

80) » Ἁνσεατικῶν πόλεων.

* 81) » Fac-similés des manuscrits Grecs datés de la Bibliothèque Nationale du IX au XIV siècle. Ἐν Παρισίοις. 1891.

* 82) » Fac-similés des manuscrits Grecs des XVe et XIVe siècles. Ἐν Παρισίοις. 1887.

* 83) » Les manuscrits Grecs datés des XV et XVI siècles de la Bibliothèque Nationale et des autres bibliothèques de France. Ἐν Παρισίοις. 1892.

84) ***Παπαγεωργίου Πέτρου*** Σερρῶν.

* 85) » Περὶ χειρογράφου Εὐαγγελίου Θεσσαλονίκης ἐν Byzantinische Zeitschrift. Τόμ. Ϛ′ (1897) σ. 538 κ.ἑ.

* 86) » Ἐκδρομὴ εἰς τὴν . . . μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, αὐτόθι Τόμ. Ζ′ (1898) σ. 57 κ.ἑ.

87) » Ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ μονὴ τῶν Βλαταίων, αὐτόθι Τόμ. Η′ (1899) σ. 402 κ.ἑ.

88) » Παλαιογραφικὴ ἐκδρομὴ εἰς τὴν μονὴν Μπατσκόβου, ἐν Ἡμερολογίῳ Ἀνατολῆς (1887) σ. 115 - 120. Ἴδε καὶ Philologische Wochenschrift 1887 σ. 821 κ.ἑ.

89) ***Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἀθανασίου*** Σμύρνης.

90) » Φωκαίας.

91) » Μαυρογορδάτειος βιβλιοθήκη.

* 92) » Ἔκθεσις παλαιογραφικῶν ἐρευνῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδο-

νίᾳ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1886 (Ἀπόσπασμα ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος τοῦ ΙΖ΄ τόμου τοῦ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως).

* 93) ***Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἀθανασίου*** Παλαιογραφικὸν Δελτίον, ἐν Παραρτήματι ΙΖ΄ τόμου Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως. 1886.

94) » Κατάλογος χειρογράφων Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου Κ/λεως.

95) » Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Α΄-Γ΄.

* 96) » Ἀθωνικὰ κονδακαρίων ἀντίγραφα ἐν Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Ϛ΄ (1897) σ. 375 κ.ἑ.

* 97) » Κατάλογος τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς ἐν Μηλεαῖς βιβλιοθήκης ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Ε΄ (1901) σ. 20 κ.ἑ.

* 98) » Σημειώσεις ἐξ Ἁγίου Λαυρεντίου, αὐτόθι σ. 122 κ.ἑ.

* 99) » Ἡ ἐν τῷ νησίῳ Σωζοπόλεως βασιλικὴ μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ ἡ τύχη τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς, ἐν Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς Τόμ. Ζ΄ (1902) σ. 661-694.

*100) ***Παπαδοπούλου Χρήστου*** Περιγραφὴ μονῶν τινων τῆς νήσου Κύπρου μετὰ τῶν ἐν αὐταῖς χειρογράφων, ἐν Σωτῆρι Τόμ. ΙΓ΄ (1900) σ. 315 κ. ἑ. Τόμ. ΙΔ΄ (1901) σ. 303 κ. ἑ. 342 κ. ἑ. 376 κ. ἑ.

101) *Pasini* Ταυρίνου.

102) *Reich* Παλίμψηστα Ἀθηνῶν.

103) *Rocchi* Κρυπτοφέρρης (Grottaferrata).

104) *Rühl* Σικελίας.

105) *Sabas* Specimina Palaeographica. Ἐν Μόσχᾳ. 1863.

106) ***Σάθα Κωνστ.*** Μετοχίου Παναγίου Τάφου ἐν Κων/πόλει.

*107) » Ἔκθεσις πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως περὶ τῆς ἀποστολῆς μου πρὸς ἐξερεύνησιν τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις ἀποκειμένων ἀνεκδότων μνημείων τῆς κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἐν Βενετίᾳ. 1872.

108) ***Σακελλίωνος*** Πατμιακὴ βιβλιοθήκη.

109) » Ἀθηνῶν.

110) *Stevenson* Codices Palatini Βατικανοῦ.

111) » Codices Reginae Suecorum Βατικανοῦ.

112) *Stornajolo* Codices Urbinates Βατικανοῦ.

113) *Studemund-Cohn* Βερολίνου.

114) ***Τζέτζη Ἰω.*** Μουσικὰ χειρόγραφα Ἄνδρου.

*115) » Χειρόγραφα ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐν Ἐφημερίδι Συζητήσεων τῆς 9 καὶ 10 Φεβρουαρίου 1895.

*116) *Tischendorf* Catalogus Codicum nuper ex Oriente Petropolin perlatorum ἐν τῇ Notitia editionis Codicis Sinaitici. Ἐν Λειψίᾳ. 1860 σ. 47-64.

*117) ***Τσιτσέλλη*** Ἀρχαῖα εὐαγγέλια ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐν Ἑστίᾳ 1887 Τόμ. Β΄ σ. 765.

118) *Weinberger* Περουσίας Ἰταλίας.

Ἐν δὲ τῇ ἑπομένῃ ἀναγραφῇ τῶν βιβλιογράφων διαστέλλονται οἱ μὲν κτήτορες κωδίκων διὰ προτασσομένου τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ἁπλοῦ ἀστερίσκου, οἱ δὲ δαπανήσαντες χάριν γραφῆς κωδίκων διὰ διπλοῦ ἀστερίσκου. Ῥητῶς δὲ δηλῶ, ὅτι δὲν συμπεριέλαβον εἰς τοὺς ἐνταῦθα ἀναγραφομένους βιβλιογράφους τοὺς ἐπιστολογράφους, ὧν ἐπιστολαὶ ἐξεδόθησαν ἐν τοῖς Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν τοῦ κ. Δημ. Καμπούρογλου, εἰ καί τινες αὐτῶν εἶνε αὐτόγραφοι, ὡς οὐδὲ τοὺς παρὰ τῷ *Buchon* καὶ ἀλλαχοῦ νοταρίους Ἀθηνῶν.

1.

1129. Κωνσταντῖνος Ταρσίτης.

Ἔγραψε τὸν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης ἐπὶ περγαμηνῆς θεολογικὸν κώδικα (Cod. Theol.) LXXIII, περιέχοντα ἔργα Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τὸν Πανδέκτην τοῦ Ἀντιόχου καὶ Κλίμακα Ἰωάννου τοῦ Σχολαστικοῦ.

Ἐν τέλει τοῦ κώδικος εὕρηνται οἱ ἑξῆς στίχοι·

Τέλος εἴληφα τῆς τρισολέκτου[1] *βίβλου*
καὶ χαρᾶς ἐμπέπλησμαι ἰδὼν τὸ πέρας
ὅτι τάχος γέγραπται ἡ δέλτος αὕτη

---

[1] Ἀναγνωστέον *τρισσολέκτου*. Ὁ *Lambecius* ἀνέγνω τὸ πρῶτον *τρισοδέκτου*, ἀλλ᾽ ὁ *Kollar* παρὰ *Lambecius* Τόμ. Γ΄ σ. 348 σημ. Α ἐπανορθόνει εἰς *τρισολέκτου*.

χειρὶ εὐτελοῦς Κωνσταντίνου Ταρσίτου
τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν ἐν Κρήτῃ γεγονότος.

Οἱ στίχοι οὗτοι εἶνε γεγραμμένοι ἐν τῷ κώδικι καταλογάδην, οὕτω δὲ καὶ ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε. Προςτίθεται δὲ σημείωσις, καθ' ἣν ὁ κῶδιξ ἐγράφη τῷ ,ϛχλζ' ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἤτοι τῷ 1129.

Lambecius Commentaria de Augusta bibliotheca Caesarea Vindobonensi. Ἐν Βιέννῃ. 1765-1779. Τόμ. Γ' σ. 348. Πρβλ. *Montfaucon* Palaeographia Graeca σ. 60. *Ebert* Zur Handschriftenkunde σ. 101.

2.

ΙΒ' ἢ ΙΓ' αἰῶνος. Θεόδωρος Ἀθηναῖος.

Ἔγραψε τὸν ιβ' ἢ ιγ' αἰῶνα τὸν ὑπ' ἀρ. 270 ἐπὶ περγαμηνῆς κώδικα τῆς ἐν Βρεσλαυίᾳ βιβλιοθήκης, περιέχοντα δεκαεπτὰ ὁμιλίας Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, μαρτύριον τῶν ἁγίων Εὐστρατίου, Αὐξεντίου, Εὐγενίου, Μαρδαρίου καὶ Ὀρέστου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου λόγον εἰς Φιλογόνιον καὶ δύο λόγους Βασιλείου τοῦ μεγάλου.

Ἐν τῷ τελευταίῳ φύλλῳ εὕρηται τὸ σημείωμα τόδε· † *Θεοδώρου πέφυκα πυκτὶς τοῦ Ἀθηναίου. ὃν χῶρος ἐξήνεγκε τῶν Ἀθηναίων. καὶ κόσμος ἀνέθρεψε, τῆς Κωνσταντίνου. αὕτη δὲ κοσμήσασα γενναίως, παρέσχε καὶ πόρισμα πολλῶν πυκτίδων· ἀφ' ὧν ἐγὼ πέφυκα, τῶν πλείστων μία.*

Catalogus Codicum Graecorum qui in Bibliotheca urbica Vratislaviensi adservantur a philologis Vratislaviensibus compositus civitatis Vratislaviensis sumptibus impressus. Vratislaviae. 1889 σ. 66.

Τὸ ἄνω σημείωμα εἶνε γεγραμμένον εἰς χωλιάμβους, ἐν μόνῳ δὲ τῷ πρώτῳ παρέλκει ἡ λέξις *πυκτίς*. Γραπτέοι δὲ οἱ στίχοι ὧδε·

Θεοδώρου πέφυκα ⟨πυκτὶς⟩ τοῦ Ἀθηναίου,
ὃν χῶρος ἐξήνεγκε τῶν Ἀθηναίων
καὶ κόσμος ἀνέθρεψε τῆς Κωνσταντίνου.
Αὕτη δὲ κοσμήσασα γενναίως . . .
παρέσχε καὶ πόρισμα πολλῶν πυκτίδων,
ἀφ' ὧν ἐγὼ πέφυκα τῶν πλείστων μία.

Ζήτημα δὲ μόνον εἶνε ἂν τὸ δὶς ἐπαναλαμβανόμενον *πέφυκα* σημαίνει ὡς καὶ ἐν ἄλλοις ἀναλόγοις σημειώμασι κωδίκων τὸν κτήτορα μᾶλλον ἢ τὸν βιβλιογράφον. Ἀλλ' ἀποδέχομαι μᾶλλον, ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ βιβλιογράφου, ἐπειδὴ τοιοῦτό τι φαίνονται ἐνδεικνύοντες οἱ τελευταῖοι στίχοι τοῦ ἐπιγράμματος. Ἂν δὲ οὕτως ἑρμηνευθῶσι, τότε πρέπει νἀποδεχθῶμεν, ὅτι πολλῶν ἄλλων κωδίκων, καθ' ἃ αὐτὸς ὁμολογεῖ, βιβλιογράφος ὑπῆρξεν ὁ Θεόδωρος, οὗ δυςτυχῶς ἀγνοοῦμεν τὸ ἐπώνυμον.

3.

1337; Δημήτριος Περούλης.

Ἔγραψε τὸν ἐν τῇ Κοινοτικῇ βιβλιοθήκῃ (Biblioteca Comunale) τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Φερράρας ὑπ' ἀρ. 155 κώδικα, περιέχοντα ἔργα τοῦ Θεοκρίτου, Πινδάρου, Ἡσιόδου, Φρυνίχου ἐκλογὴν ῥημάτων καὶ ὀνομάτων ἀττικῶν, Ἡρωδιανοῦ γραμματικά, Γεωργίου Χοιροβοσκοῦ περὶ τρόπων ποιητικῶν. Ὀνομάτων ἀττικῶν ἐκλογήν, Μαξίμου Πλανούδη γραμματικά, Περὶ ἐπιθέτων καὶ περὶ προθέσεων.

Ἐν φ. 225^{α} τὸ σημείωμα τόδε· † *ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς δημητρίου τοῦ πυρούλη ἐν ἔτει $\overline{ϛ}^{ω}\overline{ω}^{ω}$ μ[έ] βασιλεύοντος τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡ[μῶν] αὐ[τοκράτορος] βασιλέως ἀνδρονίκου τοῦ παλαιολόγου — ἰνδ^{ος} ε'.*

E. Martini Catalogo di manoscritti Greci esistenti nelle bibliothece Italiane. Τόμ. Α' μέρ. Β'. Ἐν Μεδιολάνῳ. 1896 σ. 345. Ἐν τῷ σημειώματι τούτῳ αἱ λέξεις *τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς* ἐγράφησαν δι' ἄλλης χειρὸς ἐν διασβέσματι, ὅπερ ἐξακολουθεῖ καὶ περαιτέρω, ἔνθα τὸ ὄνομα τοῦ βιβλιογράφου μετηλλαγμένον ἐκ τοῦ τὸ πρότερον γραφέντος· διὸ μετά τινος δισταγμοῦ ἀποφαίνεται ὁ *Martini*, ὅτι ἀναγνωστέον *Δημητρίου τοῦ Πυρούλη*. Διὰ ταῦτα φρονῶ, ὅτι μᾶλλον ἀναγνωστέον *Περούλη*· ἂν δὲ ἔχῃ ὀρθῶς ἡ ἐμὴ εἰκασία, ἀποκτῶμεν τὸ ὄνομα διακεκριμένου ἐπὶ τουρκοκρατίας οἴκου τῶν Ἀθηνῶν, ἐν ᾧ συναντᾶται ἄλλως καὶ τὸ βαπτιστικὸν Δημήτριος[1]. Ζήτημα δὲ πάντως εἶνε, ἄν, οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων,

[1] Ἴδε **Κ. Χρηστομάνου** ἐν τοῖς **Δημ. Καμπούρογλου** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Α' σ. 298.

πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὴν οἱανδήποτε ἐπανόρθωσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ βιβλιογράφου γενομένην ἅμα τῇ γραφῇ τοῦ κώδικος, ἢ εἶνε πιθανώτερον νὰ εἰκάσωμεν, καθ' ἃ οὐ σπανίως συμβαίνει, ὅτι ὁ Περούλης ὑποκατέστησεν ἐνταῦθα ἑαυτὸν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ τὸ πρῶτον γράψαντος τὸν κώδικα. Διὰ πάντας τούτους τοὺς λόγους μετ' ἀμφιβολίας οὐ μικρᾶς ἀναγράφω ἐνταῦθα τὸ ὄνομα τοῦ Δημητρίου Περούλη ὡς Ἀθηναίου βιβλιογράφου· ἔτι δὲ μᾶλλον ἀμφιβάλλω, ἂν πρέπει νὰ θεωρήσω αὐτὸν γράψαντα τὸν κώδικα τῆς Φερράρας ἐν ἔτει 1337, ἀναβιβάζων οὕτω τὸ γένος τῶν Ἀθηναίων Περουλῶν εἰς τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα. Ἄλλως δὲ καὶ τοῦτο παρατηρητέον, ὅτι καὶ ἂν πράγματι Δημήτριος Περούλης ὠνομάζετο ὁ γράψας τὸν κώδικα καὶ ἂν ἀληθῶς οὗτος ἐγράφη τῷ 1337, δὲν ἐξάγεται ἐκ τούτου μετὰ βεβαιότητος, ὅτι ἤδη ἔκτοτε οἱ Περοῦλαι διέτριβον ἐν Ἀθήναις, εἰς ἃς δυνατὸν νὰ μετῴκησεν ἀργότερον ὁ οἶκος, ὃν μόνον ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος βλέπομεν διαπρέποντα ἐν τῇ πόλει. Σημειωτέον δ' ἐν τέλει, ὅτι Δημήτριον Περούλην εὑρίσκομεν ἀφιερώσαντα τῷ 1662 ἐπιτάφιον εἰκόνισμα εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν (***Ἰω. Βελούδου*** Ἑλλήνων ὀρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ. Ἐν Βενετίᾳ. 1872 σ. 47).

4.

1339. Κοσμᾶς Κάμηλος ἱερεύς.

Ἔγραψε τὸν ἐπὶ περγαμηνῆς κώδικα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων τὸν φέροντα νῦν τὸν ἀριθμὸν 2243, περιέχοντα τὴν ἰατρικὴν συγγραφὴν Νικολάου τοῦ Μυρεψοῦ καὶ ἄλλα ἰατρικὰ καὶ εἰς ἰατροὺς χρήσιμα συνταγμάτια.

Ἐν αὐτῷ εὕρηται τὸ σημείωμα τόδε·

Ὥσπερ ξένοι χαίρουσιν ἰδεῖν πατρίδα
καὶ οἱ θαλαττεύοντες ἰδεῖν λιμένα,
οὕτως καὶ οἱ γράψαντες ἰδεῖν βιβλίου τέλος.

Ἐπληρώθη δὲ τὸ παρὸν ἰατρικὸν βιβλίον ὑπὲρ ἐξόδου καὶ μόχθου πολλοῦ κάμου Δημητρίου ἰατροῦ τοῦ Νομαχλώμου τοὐπίκλην ἔχων, χειρὶ δὲ τοῦ γράψαντος τὸ τοιοῦτον κυροῦ Κοσμᾶ ἱερέως τοῦ Καμήλου καὶ ἐξάρχου τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἀθηνῶν ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ ἰνδ. ζ' ἔτους ,ϛωμζ', ἀμὴν, ἀμὴν, ἀμὴν, γένοιτο, γένοιτο.

Οὕτως ἐξέδωκε τὸ σημείωμα ἐν ἔτει 1708 ὁ *Montfaucon* ἐν Palaeographia Graeca σ. 70. Ἀλλ' ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὕρηνται ἐπηνωρθωμένα τὰ σφάλματα τοῦ Ἀθηναίου βιβλιογράφου, ἅτινα γίνονται κατάδηλα ἐν τῇ πιστῇ ἐκδόσει τοῦ σημειώματος, ἣν παρέσχεν ὁ *Omont* (Fac-similés des manuscrits Grecs datés de la Bibliothèque Nationale du IX au XIV siècle. Ἐν Παρισίοις. 1891. Εἰςαγωγῆς σ. 17). Ἔχει δὲ παρ' αὐτῷ τὸ σημείωμα ὧδε·

Ὥςπερ ξένοι χαίρουσιν ἠδεῖν πατρίδαν,
καὶ οἱ θαλατέβοντες εὑρεῖν λημένα,
οὕτως καὶ ἡ γράφωντες ἰδεῖν βιβλήου τέλος.

Ἐπληρῶθη δὲ τὸ παρὸν ἰάτρηκῶν βιβλήον ὑπὲρ ἐξόδου καὶ μόχθου πολοῦ καμοῦ Δημητρίου ἰήτροῦ ἁμαρτολοῦ τούνομα Χλομοῦ τοῦ πίκλην ἔχων· χηρεῖ δὲ τοῦ γράψαντος τὸ τιοῦτον κυροῦ Κοσμὰ ἱερέως τοῦ Καμήλου καὶ ἐξάρχου τῆς ἀγιώτάτης μητροπόλεως Ἀθηνῶν, ἐν μηνὶ αὐγούστῳ, ἰνδ. ζ', ἔτους ,ϛωμζ'. Ἀμήν. Ἀμήν. Ἀμήν. Γένοιτο. Γένοιτο:~

Παρέχει δ' ὁ *Omont* ἐν πίνακι LXXIII καὶ φωτοτυπικὸν πανομοιότυπον τῆς γραφῆς τοῦ Καμήλου ἐκ τῶν φύλλων 11^6 καὶ 620^6 τοῦ κώδικος.

Τὸ ἀνορθόγραφον τοῦτο σημείωμα θλιβερὰν ἐμποιεῖ αἴσθησιν περὶ τῆς ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν καταστάσεως τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἐν ταῖς ἡμέρας τῶν Καταλωνίων, καθ' ἃς ἦτο ἔξαρχος τῆς μητροπόλεως ἀνὴρ οὕτως ἀμαθής. Διὰ δὲ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ *Omont* ἐπανορθοῦται καὶ τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἐν Ἀθήναις πιθανώτατα διατρίβοντος ἰατροῦ, οὗ χάριν ὁ ἱερεὺς Κάμηλος ἔγραψε τὸν κώδικα. Ὁ ἰατρὸς οὗτος δὲν ἐκαλεῖτο Νομάχλωμος, καθ' ἃ κακῶς ἀνέγνωσεν ὁ *Montfaucon*, ἑνώσας πρὸς τὸ ὄνομα μέρος τῆς προηγουμένης λέξεως *τοὔνομα*, ἀλλὰ Χλωμός.

Καὶ ὑπὸ ἱστορικὴν δ' ἔποψιν εἶνε ἄξιον λόγου τὸ σημείωμα τοῦτο, ἐξ οὗ βλέπομεν τὸν Κάμηλον ὄντα ἔξαρχον τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἀθηνῶν ἐν ἡμέραις καθ' ἃς ἡ μητρόπολις αὕτη εὑρίσκετο κατεχομένη ὑπὸ Λατίνων ἀρχιεπισκόπων. Ἐκ τούτου ἐμφαίνεται, ὅτι τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχεῖον δὲν εἶχε παραιτήσει τὰ ἐπὶ τῶν

Ἀθηνῶν δικαιώματα αὐτοῦ. Καὶ δὲν ἐχειροτονοῦντο μὲν ὀρθόδοξοι μητροπολῖται, ἐγκαταστάντες καὶ πάλιν τὸ πρῶτον ἐπὶ τῶν Ἀτζαϊωλῶν, ἀλλὰ τὰ τῆς ἀθηναϊκῆς ἐκκλησίας διεῖπεν ἔξαρχος πατριαρχικός.

5.

ΙΕ' αἰῶνος. Ἀλφόνσος.

Ἔγραψε μέρος τοῦ κώδικος τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων τοῦ φέροντος νῦν τὸν ἀριθμὸν 2161, περιέχοντος μὲν ἔργα τοῦ Γαληνοῦ, γεγραμμένου δὲ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ σχήματος τῆς γραφῆς, τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα.

Ἐν τέλει· *Ἀθοφλν'ωλω Ἀθαβνθηλω ἔζϖθτεν*. Τὸ κρυπτογραφικὸν τοῦτο σημείωμα σημαίνει *Ἀλφόνσος Ἀθηναῖος ἔγραψεν*.

Montfaucon Palaeographia Graeca σ. 86. *Omont* Inventaire sommaire des manuscrits Grecs de la Bibliothèque Nationale. Ἐν Παρισίοις 1888. Τόμ. Β' σ. 207.

Τὸ ὄνομα Ἀλφόνσος δεικνύει Ἀθηναῖον ἐκ τῶν πρὸς τοὺς Φράγκους τοὺς κρατήσαντας τῆς Ἀττικῆς προσμιγέντων, ἐξ ἐπιγαμίας δὲ πρὸς οἶκον καταλωνιακὸν μᾶλλον ἢ φλωρεντιακὸν προερχόμενον.

6.

* 1401. Μιχαὴλ Κοτύλης ἱερεύς.

Ὑπῆρξε κτήτωρ τοῦ ὑπ' ἀρ. 246 κώδικος τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Κουτλουμουσίου, περιεχούσης Γραμματικὴν καὶ δημώδεις στίχους Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου.

Ἐν τέλει τῆς Γραμματικῆς εὕρηνται γεγραμμένοι καταλογάδην οἱ ἑξῆς στίχοι·

Ὥςπερ ξένοι χαίρουσιν ἰδεῖν πατρίδα
καὶ οἱ θαλαττεύοντες εὑρεῖν λιμένα·
οἱ νοσοῦντες δὲ τυχεῖν ὑγείας,
οὕτω καὶ οἱ γράφοντες βιβλίου τέλος.
Πέρας ἐνταυθὶ τῆς παρούσης νῦν δέλτου
τῆς τῶν σοφιστῶν ἐκμαθήσεως ὄντως
γραμματοειδοῦς φιλοσόφου τ' ἂν ἄρξῃς
καὶ πληρωτικῆς πολυτρόπου σοφίας.

Τετελείωτο δ' ἐν ἔτει κοσμογένους,
χιλιὰς ἑξὰς καὶ δὶς τετρακοσίοις
χρόνοις σὺν ἄλλοις, ἁπλῆς δεκὰς δεκάδος·
ἐννὰς πρὸς τούτοις σὺν καὶ ἰνδικτιῶνος
Ἰουλίῳ τε μηνὶ εἰκὰς ἐννάτη.

Ἐξόδῳ κτηθὲν Μιχαὴλ ἱερεῖ, οὗ τὸ ἐπίκλην τοῦ Κοτύλη μᾶλλον Ἀθηνεύς· αὕτη γὰρ πατρὶς ἡ θρέψασα καὶ τ' ἄλλα· τῶν ὀρθοδόξων εἷς μετέχων ἐν πᾶσιν γραφὲν χειρὶ τλήμωνος καὶ ἐλαχίστου Νικοδήμου μοναχοῦ.

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Κανταβριγίᾳ. 1895. Τόμ. Α' σ. 305.

Τὴν διὰ τῶν αἰνιγματωδῶν στίχων δηλουμένην χρονολογίαν εἶχον ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν ἁγιορειτικῶν χειρογράφων λύσει μετ' ἀμφιβολίας ὡς σημαίνουσαν ͵ϛηι' καὶ προσέγραψα ὡς ἴσον αὐτῇ ἐξ ἀβλεψίας τὸ 1410 ἀντὶ τοῦ 1402. Ἀλλ' ἡ χρονολόγησις ἐκείνη δὲν εἶνε ὀρθή. Ἀναθεωρῶν δὲ τὸ πρᾶγμα, νομίζω, ὅτι πρέπει ὀρθότερον νὰ ἀναλύσωμεν τοὺς ἐν τοῖς στίχοις ἀριθμοὺς ὧδε· *χιλιὰς ἑξὰς* (=6000) *καὶ δὶς τετρακοσίοις χρόνοις σὺν ἄλλοις* (=800) *ἁπλῆς δεκὰς δεκάδος* (=100) *ἐννὰς πρὸς τούτοις* (=9), ἤτοι τὸ ὅλον 6909 (͵ϛϡθ') ἀπὸ κοσμογονίας, τοῦθ' ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ χριστιανικὸν ἔτος 1401. Συμπίπτει δὲ τὸ ἔτος τοῦτο πρὸς ἰνδικτιῶνα ἐνάτην· διὸ δικαιολογεῖται καὶ ἡ ἐν τοῖς στίχοις παράλειψις τοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἰνδικτιῶνος ἐν οἷς ὁ γράψας αὐτοὺς λέγει

ἐννὰς πρὸς τούτοις σὺν καὶ ἰνδικτιῶνος

δηλῶν κακοζήλως ὅτι ἡ ἰνδικτιὼν ἔφερε τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἐννέα οὗ γίνεται μνεία ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ ἀνωτέρω σημειώματι αἱ λέξεις *Μιχαὴλ* καὶ *Κοτύλη* εἶνε διεξεσμέναι, τὸ δὲ τέλος αὐτοῦ ἐγράφη ὑπὸ χειρὸς νεωτέρας. Ὅλως δὲ δυςεξερεύνητον εἶνε τὸ νὰ εὕρωμεν ἂν ὁ ἀγοράσας τὸν κώδικα ἱερεὺς Μιχαὴλ ὁ Κοτύλης ἀπέκτησεν αὐτὸν ἐν Ἀθήναις καὶ παρὰ βιβλιογράφου Ἀθηναίου. Ὁπωςδήποτε δὲ ὁ μοναχὸς Νικόδημος ὁ κατόπιν παραστήσας ἑαυτὸν ὡς γραφέα τοῦ κώδικος οὐδαμῶς εἶνε ἀναγκαῖον ἢ πιθανὸν νὰ ἐκληφθῇ Ἀθηναῖος.

7.

1421 - 1449. Μιχαὴλ Καλοφρενᾶς ἱερεύς.

Ἔγραψεν ἐν ἔτει ,ϛϡκθ' (=1421) τὸν ὑπ' ἀρ. ΥΜ' κώδικα τῆς βιβλιοθήκης Πάτμου, περιέχοντα Κεφάλαια, Λόγους καὶ Ἐπιστολὰς Ἰωσὴφ τοῦ Βρυεννίου, ἐν οἷς καί τινα ἀνέκδοτα. Ἐν τέλει τοῦ χειρογράφου ὁ βιβλιογράφος ἔγραψε τὸ ἑξῆς δίστιχον·

Ἔληξαν αὐχὴν δάκτυλοι τρεῖς καὶ γόνυ,
ὄμματα, γραφὶς, νοῦς, πτυχαὶ, μέλαν, στίχοι.

Ἰω. Σακκελίωνος Πατμιακὴ βιβλιοθήκη σ. 199.

Τῷ δὲ 1422 ἔγραψεν ὁ αὐτὸς τὸν ὑπ' ἀρ. 239 κώδικα τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, περιέχοντα τὸ Ὑπόμνημα Ἀνδρέου τοῦ Καισαρέως εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν.

Omont Inventaire sommaire des manuscrits Grecs de la Bibliothèque Nationale. Ἐν Παρισίοις Τόμ. Α' σ. 27. ***Τοῦ αὐτοῦ*** Les manuscrits Grecs datés des XV et XVI siècles de la Bibliothèque Nationale et des autres bibliothèques de France. Ἐν Παρισίοις. 1892 σ. 6.

Τῷ δὲ 1449 ἐγράφη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὁ ὑπ' ἀρ. 255 ἱεροσολυμιτικὸς κῶδιξ, περιέχων Ἰωάννου τοῦ Ζωναρᾶ περὶ κανόνος κτλ., Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου περὶ ὑπακοῆς καὶ κοντακίου κτλ., Περὶ τοῦ Ἀχαὰβ βασιλέως, Ἀπομνημονεύματα ἐκ ποιητῶν καὶ ῥητόρων, Νέον Παράδεισον, Νείλου ἀββᾶ Περὶ τῶν ὀκτὼ λογισμῶν καὶ Διδασκαλίαν ὠφέλιμον.

Ἐν φ. 171 α τὸ σημείωμα τόδε· † *Χρηστῶν ἁπάντων Χριστὸς ἀρχὴ καὶ τέλος· |ἀπαλλαγέντι τοῦ πονεῖν ἐν τῷ γράφειν|, ἀπαλλαγὴν ἔπειτα αἰτῶ πλημμελημάτων·* † *Μιχαὴλ θύτης τε παράσχου ῥῶσιν, Χριστέ μου· Καλο|φρενᾶς ἐπίκλειον ἐγνώρισμαι τοῖς πᾶσιν|. ‚αυμθ' ἰουλλίῳ κθ' τέλος.*

Θ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Α' σ. 323.

Ὁ αὐτὸς δ' ἔγραψεν ἐκ Κρήτης ἐπιστολὴν εἰς τὸν λατινόφρονα πατριάρχην Μητροφάνην, λατινίζων καὶ αὐτὸς καὶ μνημονεύων τὸν

πάπαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη σώζεται ἔν τινι τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Λονδίνῳ βρεττανικοῦ μουσείου, οὗ δυςτυχῶς δὲν εὑρίσκω τὸν ἀριθμὸν ἐν τοῖς ἐμοῖς σημειώμασιν ἐκ τῶν ἐν ἔτει 1876 ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ἐκείνῃ μελετῶν μου· στεροῦμαι δ' ἐνταῦθα τῶν καταλόγων τῆς βιβλιοθήκης πλὴν τοῦ τῶν Ἁρλεϊανῶν κωδίκων καί τινων τῶν Additional ἐν οἷς δὲν περιλαμβάνεται.

Σπυρ. Π. Λάμπρου Σημείωμα περὶ τῆς οἰκογενείας Καλλιφρονᾶ ἐν τοῖς τοῦ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων τόμ. Γ' σ. 241.

Ὁ Καλοφρενᾶς οὗτος εἶνε τῶν προγόνων τῆς γνωστῆς ἐν Ἀθήναις οἰκογενείας Καλλιφρονᾶ, ἐν ᾗ τὸ ὄνομα Μιχαὴλ μεταβιβάζεται μέχρι τῆς σήμερον ἀπὸ πάππου εἰς ἔγγονον. Καθ' ἃ δ' ἀνέγραψα ἐν τῷ ἀνωτέρω σημειώματι, καὶ *Λεονάρδος Καλεφορνᾶς* μνημονεύεται ἔν τινι καταλόγῳ τοῦ ἔτους 1691 τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Μοροζίνη ἐκπατρισθέντων καὶ ἐν Γαστούνῃ διαβιούντων Ἀθηναίων, ἀποκειμένῳ ἐν τῷ Archivio dei Frari ἐν Βενετίᾳ.

8.

1422. Ἀνώνυμος.

Ἔγραψε τὸ ὑπ' ἀρ. 324 ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μονῆς Κοσινίτζης ἐν Μακεδονίᾳ Εὐχολόγιον, ἔχον ἐν τέλει τὸ ἑξῆς σημείωμα τοῦ ἔτους 1422· *Ἐτελειώθη τὸ παρὸν εὐχολόγιον ἐν Ἀθήναις, ἐν μηνὶ δεκεβρίῳ, ἰνδικτ. α' τοῦ ϛϡλ' ἔτους.* Προςτίθεται δὲ τὸ σημείωμα τόδε ἐξ οὗ μανθάνομεν τὸν πρὸ τῆς ἀποθέσεως τοῦ κώδικος εἰς τὴν μονὴν κτήτορ' αὐτοῦ· † *Τοῦ ταπεινοῦ ἐπισκόπου Θερμοπυλῶν καὶ προέδρου Διαυλίας, Θεογνώστου.*

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἔκθεσις παλαιογραφικῶν καὶ φιλολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Θρᾴκῃ καὶ Μακεδονίᾳ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1886 (Ἀπόσπασμα ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος ΙΖ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου Κων/πόλεως σ. 32).

9.

1435 - 1436. Ἀντώνιος Λογοθέτης.

Ἔγραψε δύο κώδικας ἀποκειμένους ἐν τῇ Λαυρεντιακῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Φλωρεντίας, τὸν ὑπ' ἀρ. 9 τοῦ pluteus 69, περιέχοντα τὴν

ἱστορικὴν συγγραφὴν τοῦ Πολυβίου, καὶ τὸν ὑπ' ἀρ. 7 τοῦ pluteus 55, περιέχοντα ἀποφθέγματα τοῦ Πλουτάρχου.

Ἐν τέλει τοῦ πρώτου τῶν δύο τούτων κωδίκων ἀναγινώσκομεν τὸ σημείωμα τόδε·

Ὧδε πέρας λάβεν ἱστοριῶν Πολυβίοιο βίβλος
ἥνπερ Ἀθηναῖος γεγραφὼς Ἀντώνιός ἐστι
Φιλέλφου δ' ἀναλώμασι τοῦ Φραγκίσκοιο κλῆσιν.

Ἐτελειώθη μηνὶ νοεμβρίου κβ' ἔτους ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως αυλε', ἐν Σήνῃ τῆς Τυρρηνίας.

Ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ αὐτοῦ κώδικος φέρονται τάδε· *Ἀντώνιος ὁ Ἀθηναῖος, ὁ καὶ λεγόμενος Λογοθέτης, ταύτην τὴν βίβλον εἶχα ἀντιβόλεον καὶ ἀντέγραψα ὅμοιον ταύτης, ἔτους ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ͵αυλε', γραφὲν εἰς τὴν πόλιν Σιένα.*

Bandini Catalogus codicum Graecorum bibliothecae Laurentianæ. Τόμ. Β' σ. 628.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ κώδικι εὕρηται τὸ σημείωμα τόδε·

Ἠθῶν ἐστι τέλος Πλουτάρχου σώφρονος ὧδε
ὅνπερ Ἀθηναῖος γεγραφὼς Ἀντώνιός ἐστι
Φραγκίσκου δ' ἀναλώμασι σπουδῇ τε Φιλέλφου.

Ἐτελειώθη ἐν Σήνῃ τῇ τῆς Τυρρηνίας, ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ͵αυλς', φεβ. α'.

Αὐτόθι Τόμ. Β' σ. 304 - 305.

Ἐκ τῶν σημειωμάτων τούτων βλέπομεν, ὅτι ὁ Ἀντώνιος Λογοθέτης ἀντέγραψε τοὺς δύο κώδικας δαπάναις τοὺς γνωστοῦ Ἰταλοῦ ἀρχαιομαθοῦς Φραγκίσκου Φιλέλφου κατὰ τὸν χρόνον τῆς τούτου διαμονῆς ἐν Σιένῃ τῆς Ἰταλίας, ἔνθα καὶ ὁ Λογοθέτης διέτριβεν. Ἦτο δὲ τἆλλα ὁ Ἀθηναῖος λόγιος ἥκιστ' ἄξιος τιμῆς, ἂν πιστεύσωμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Φιλέλφου ἐν ἑλληνικῇ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Γεώργιον Σχολάριον τὸν ἔπειτα μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην Γεννάδιον γραφόμενα περὶ αὐτοῦ τάδε· *Πλὴν γραφέα ἔχομεν Ἀθηναῖον μέν, ὀκνηρὸν δὲ τὰ πάντα, πλὴν τοῦ οἴνου καὶ τῶν ὁμοίων.*

Émile Legrand Cent-dix lettres grecques de François Filelfe. 1902 σ. 10.

Πρβλ. περὶ τοῦ Ἀντωνίου Λογοθέτου καὶ *Montfaucon* Palaeografia Graeca σ. 76. *Ebert* Zur Handschriftenkunde σ. 103.

Εἶνε δὲ ὁ οἶκος Λογοθέτη γνωστότατος ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἴδε ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Α' σ. 251 - 273. 301 - 302. 319 - 329. Β' σ. 76. Γ' παράρτ. σ. νς'.

10.

1463 - 1464. Νικόλαος Ἁγιομνήτης.

Ἀνεκαίνισε τῷ 1463 τὸν ὑπ' ἀρ. 209 βομβύκινον κώδικα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, γραφέντα μὲν τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα, περιέχοντα δὲ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ τὰς Ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου.

Ἐν φ. 247α μετ' ἄλλα φέρεται τὸ σημείωμα τόδε· *Ὁ δέ γε ἀνακαινισμὸς τῆς παρούσης νῦν βίβλου ἐγεγόνη διὰ χειρὸς ἐμοῦ· τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἀμαθοῦς Νικολάου υἱοῦ παπᾶ Μιχαὴλ τοῦ Ἁγιομνήτη ἐν τῷ ϛϠοα' καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθαί μοι δυσσωπῶ διὰ τὸν Κύριον ἔρρωσθαι—διὰ συνδρωμεῖς καὶ ἐξόδους κυροῦ Ἰαννούλη τοῦ Στανίσα· ἐν μηνὶ σεπτεμβρίῳ κθ' εἰς τοὺς αυξγ'.*

Σακκελίωνος Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος σ. 39, ἔνθα τὸ *αυξγ'* φέρεται κακῶς γεγραμμένων *ακξγ'*.

Τὸν αὐτὸν δὲ Νικόλαον τὸν Ἁγιομνήτην εὑρίσκομεν ἀνακαινίζοντα κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος 1464 τὸν ὑπ' ἀρ. 380 κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα γραφέντα κώδικα τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων, περιέχοντα ἔργα Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Ἐν τῷ χειρογράφῳ τούτῳ εὕρηται τὸ σημείωμα τόδε· *Ὁ δέ γε ἀνακαινισμὸς τῆς παρούσης νῦν βίβλου ἐγεγόνει τάλανος ἑτέρου Νικολάου· υἱὸς τυγχάνω πατρὸς ἐμοῦ καὶ θύτου, ἱερέος Μιχαὴλ Ἁγιομνήτη· τῇ πέντε καὶ δεκάτῃ, μηνὸς γὰρ τοῦ Μαΐου, ἐν τοῖς ἑξακισχιλίοις ἐνακοσίοις χρόνοις εὐδομηκοστοῦ σὺν τούτοις καὶ δευτέρου, ἐντηκτιόνος καὶ αὐτῆς δωδεκάτης.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Κανταβριγίᾳ. 1900. Τόμ. Β' σ. 103.

Ὅτι δὲ ὁ Ἁγιομνήτης ἦτο Ἀθηναῖος ἐξάγεται ἐκ σημειώματος ἀναγινωσκομένου ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. Υ-III-14 κώδικι τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἰσπανικοῦ Ἐσκουριάλου ἐν φ. 187 β (*Miller* Catalogue des manuscrits Grecs de la bibliothèque de l'Escurial. Ἐν Παρισίοις. 1848 σ. 55). Ἔχει δὲ τὸ σημείωμα ἐκεῖνο ὧδε·

Γραφὲν παρὰ τοῦ εὐτελεστάτου ἐν ἱερομονάχοις Νικηφόρου τοῦ ἐξενίας (ἀναγνωστέον *ἐξ Εὐβοίας*), *υἱοῦ Μιχαὴλ ἱερέως ἐκείνου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν τοῦ ἁγιομνήτη τελειωθέντος ἐν τῇ ἀναλώσει ἐκείνῃ τῆς πατρίδος Εὐείας* (ἀναγνωστέον *Εὐβοίας*), *καμοῦ δὲ σώσαντός με τοῦ Θεοῦ, ἵνα μετάμελος γένωμαι τῶν ἀμετρίτων μου ἁμαρτιῶν· ὃς καὶ μονάσας ἐν τῇ σεβασμίᾳ μεγάλῃ μονῇ τῆς ὑπεραγίας μου ἐν τῷ Βατοπαίδι ἐν ᾧ γέγραπτε καὶ τὸ παρὸν βιβλίον ἐν μηνὶ μαΐῳ κγ' ἐν τῷ ϛϡϟδ' ἔτη N* (=ἰνδικτιῶνος) δ'. *Εὔχεσθαί μοι τῷ ἀναξίῳ καὶ ἀμαθεῖ παρὰ πάντων.*

Ὅτι Μιχαὴλ Ἁγιομνήτης ὁ ἐξ Ἀθηνῶν ἱερεὺς ὁ ἐν τῷ ἐσκουριαλείῳ σημειώματι ἀναγραφόμενος εἶνε αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ τῶν δύο προτέρων σημειωμάτων, οὐδαμῶς εἶνε ἀμφίβολον. Μανθάνομεν δ' ἐκ τοῦ σημειώματος τούτου τοῦ ἐσκουριαλείου κώδικος, ὅτι οὗτος *ἐτελειώθη* κατὰ τὴν ἀνάλωσιν τῆς Εὐβοίας. Ἀλλὰ τί σημαίνει τὸ *ἐτελειώθη* τοῦτο ; ἁπλῶς φυσικὸν θάνατον κατὰ τὴν συχνάκις περὶ ἐπισκόπων μάλιστα καὶ ἱερέων γενομένην χρῆσιν τῆς λέξεως ἢ βίαιον θάνατον ἐν πολεμικῷ ἀγῶνι ; Τὸ δεύτερον τοῦτο νομίζω πιθανώτερον ἕνεκα τοῦ συνδυασμοῦ τῆς λέξεως ταύτης πρὸς τὴν μνείαν τῆς ἀναλώσεως τῆς Εὐβοίας, ἥτις εἶνε πάντως ἡ ἐν ἔτει 1470 ἅλωσις τῆς Χαλκίδος καὶ ἄλλων πόλεων ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ κατακτητοῦ. Εἶχε δὲ πιθανῶς φύγει ὁ Μιχαὴλ Ἁγιομνήτης εἰς τὴν πρὸ τῆς πορθήσεως ταύτης βενετοκρατουμένην Εὔβοιαν μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάληψιν τῶν πατρίων Ἀθηνῶν καὶ εὗρε ἴσως τέλος μοιραῖον κατὰ τοὺς ὀδυνηροὺς καὶ μυριονέκρους ἀγῶνας τοὺς προηγηθέντας τῆς ἁλώσεως τῆς Χαλκίδος.

Ὁ δὲ Νικηφόρος ὁ τὸν ἐσκουριάλειον κώδικα γράψας ὑπῆρξεν υἱὸς αὐτοῦ, καθ' ἃ αὐτὸς ῥητῶς μαρτυρεῖ. Πάντως δὲ δὲν εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ἐν τοῖς δύο ἄλλοις κώδιξι σημειούμενος ὡς Νικόλαος, τυχὸν μεταλλάξας τοῦτο τὸ ὄνομα διὰ τῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀφοσιώσεως, διότι ὁ Νικόλαος εἶνε ἤδη *τάλας*, ἤτοι μοναχὸς, ἐν ἔτει 1463 κατὰ τὸ σημείωμα τοῦ ἀθηναϊκοῦ κώδικος. Προφανῶς λοιπὸν ὁ Νικηφόρος ὁ ἐν ἔτει 1486 γράψας ἐν Βατοπεδίῳ τοῦ Ἁγίου Ὄρους τὸν κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἐσκουριάλου εἶνε ἄλλος υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Ἁγιομνήτη καὶ ἀδελφὸς τοῦ Νικολάου.

Τοιαύτην τινὰ λοιπὸν φαντάζομαι τὴν ἱστορίαν τοῦ οἴκου τῶν Ἁγιομνητῶν. Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1456 ὑπὸ τοῦ Ὀμὰρ ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν ἢ μετὰ τὴν δευτέραν τῷ 1458 ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ κατάληψιν ὁ μὲν υἱὸς Νικόλαος ἔγεινε μοναχὸς καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὁ δὲ πατὴρ Μιχαὴλ, ἐγκαταλιπὼν τὴν πάτριον πόλιν, ἀπεχώρησεν εἰς τὴν βενετοκρατουμένην Χαλκίδα, ἔνθα καὶ ἀπέθανε, συμμετασχὼν τῶν πρὸς ἄμυναν αὐτῆς ἐναντίον τοῦ Μωάμεθ ἀγώνων. Ὁ δὲ ἕτερος υἱὸς Νικηφόρος διασωθεὶς τότε ἔφυγεν ἐκ τῆς τουρκοκρατουμένης Εὐβοίας, ἣν ἐθεώρει δευτέραν πατρίδα, οἵαν καὶ ῥητῶς ὀνομάζει ἐν τῷ σημειώματι τοῦ ἐσκουριαλείου κώδικος, καὶ ἐμόνασεν ἐν Βατοπεδίῳ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἔνθα ζῶν μέχρι τοὐλάχιστον τοῦ 1486 ἔγραψε τὸν κώδικα ἐκεῖνον.

11.

1486. Νικηφόρος Ἁγιομνήτης.

Ἴδε τὸ ἀνωτέρω σημείωμα.

12.

ΙΕ' αἰῶνος ὑπερμεσοῦντος.
Ἰσίδωρος μητροπολίτης Ἀθηνῶν.

Ἐκέκτητο τὸν ὑπ' ἀρ. CCCCXXX ἐπὶ περγαμηνῆς κώδικα τῆς ἐν Μονάχῳ βασιλικῆς βιβλιοθήκης, γεγραμμένον τὸν δέκατον αἰῶνα, ἐν ᾧ περιέχεται ἡ ἱστορικὴ συγγραφὴ τοῦ Θουκυδίδου.

Ἐν τῷ παραφύλλῳ II β γέγραπται τὸ σημείωμα τόδε· † *αὕτη ἡ βήβλος ἐστὶν τοῦ μητροπολίτου τῶν Ἀθηνῶν Ἰσιδώρου, ἣν ἐκ τῆς πόλεως αἰχμαλοτισθεῖσαν ἐξηγώρακεν ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ καὶ πρὸς ὃν ἂν τύχοιεν περιπεσεῖν εὐχέσθω τῇ ψυχῇ τοῦ ταύτην κεκτημένου τοῦ λυτρωθῆναι ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ βασιλείας τυχεῖν*. Αἱ τελευταῖαι λέξεις τοῦ σημειώματος τούτου *τοῦ λυτρωθῆναι—βασιλείας* εἶνε γεγραμμέναι δι' ὠχροτέρου μέλανος, ἴσως δὲ καὶ δι' ἄλλης χειρός.

Τὸ σημείωμα τοῦτο παρέθηκα ἐνταῦθα οἷον ἐπιμελῶς ἀντέγραψα ἐκ τοῦ κώδικος ἐν ἔτει 1877· φέρει δὲ κατὰ ταῦτα ἱκανὰς ἀνορθογραφίας τοῦ μητροπολίτου, ἂν, ὡς συνήθως τὰ τοιαῦτα σημειώματα. εἶνε αὐτόγραφον αὐτοῦ. Ἐξεδόθη δὲ μέχρι τοῦδε ὑπὸ τοῦ *Hardt* Catalogus codicum manuscriptorum Graecorum bibliothecae regiae Bavaricae. Ἐν Μονάχῳ. 1810 Τόμ. Δ' σ. 334, τοῦ ***Παναρέτου Κωνσταντινίδου*** Κατάλογος ἱστορικὸς τῶν πρώτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεξῆς ἀρχιεπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν ἐν τῷ Σωτῆρι Τόμ. Β' σ. 29 καὶ ἔπειτα κατ' αὐτὸν ὑπὸ ***Δημ. Καμπούρογλου*** ἐν Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Β' σ. 18.

Ἴθυνε δὲ ὁ Ἰσίδωρος τὴν μητρόπολιν Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1451 μέχρι τῆς ἀπὸ τῶν Τούρκων ἁλώσεως τῆς πόλεως. Ἐν δ' ἔτει 1447 εὑρίσκετο ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔτι ὢν ἱερομόναχος, καθ' ἃ μανθάνομεν παρὰ τοῦ χρονογράφου ***Γεωργίου Φραντζῆ*** (ἐκδ. Βόννης σ. 203, 4 κ.ἑ.), ὅςτις λέγει περὶ αὐτοῦ τάδε· *καὶ τῷ Αὐγούστῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστάλην πάλιν ἐγὼ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν* (ἐκ τῆς Πελοποννήσου) *ὑπὲρ πολλῶν τινων ὑποθέσεων καὶ περὶ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῆς Γοτθίας καὶ περί τινος συνοικεσίου διὰ τὸν αὐθέντην μου, ἐπεὶ ἀπ' ἐκεῖσε προεσύντυχον, ἔνθα καὶ ἱερομονάχους καὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων μου ἔστειλα ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι, ἐξαιρέτως δὲ καὶ τὸν ἱερομόναχον Ἰσίδωρον τὸν καὶ ὕστερον χρηματίσαντα μητροπολίτην Ἀθηνῶν, μεθ' ὧν ἔγραψα.*

13.

ΙΕ' αἰῶνος ὑπερμεσοῦντος.
Δημήτριος Χαλκοκονδύλης.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀριθ. 2783 κώδικα τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, συγκείμενον ἐκ φύλλων 54 καὶ περιέχοντα τοὺς Πυθιονίκας τοῦ Πινδάρου. Ἐν φ. 53^{6} γέγραπται χειρὶ τοῦ Ματθαίου Δεβάρη, Ἕλληνος λογίου τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος, οὗ πολλοὶ ἑλληνικοὶ κώδικες τῶν Παρισίων φέρουσι σημειώσεις, τὸ σημείωμα τόδε· *Ἐγράφη χειρὶ Δημητρίου τοῦ Χαλκονδύλου.*

Omont Inventaire sommaire des manuscrits Grecs de la Bibliothèque Nationale. Ἐν Παρισίοις. 1888 Τόμ. Γ' σ. 40. ***Τοῦ αὐτοῦ*** Fac-similés de manuscrits Grecs des XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίοις. 1887 σ. 11 ἀρ. 16 καὶ Πίν. 16 ἔνθα πανομοιότυπον τοῦ φ. 30^{6} - 31^{α} τοῦ κώδικος τούτου.

Ὁμοίως δ' ἔγραψε καὶ τοὺς ὑπ' ἀρ. 2023 καὶ 2808 κώδικας τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης, ὧν ἐκεῖνος μὲν περιέχει συγγραφὰς τοῦ Ἀριστοτέλους, οὗτος δὲ τοῦ Εὐριπίδου τὴν Ἑκάβην καὶ τὸν Ὀρέστην.

Omont Inventaire sommaire κτλ. Τόμ. Β' σ. 180. Τόμ. Γ' σ. 43. Πρβλ. καὶ *Montfaucon* Palaeographia Graeca, ἔνθ' ἀναγινώσκονται τὰ γενικὰ καὶ ἀόριστα τάδε· *Demetrius Chalcondylas* codices Regios aliquot (scripsit) anno circiter 1485.

Παρὰ δὲ τῷ *Gardthausen* Griechische Paläographie σ. 320 ἀναγράφεται ὡς γραφεὶς ὑπὸ τοῦ Χαλκοκονδύλη καὶ ὁ *Laur. 31, 28,* ἀλλ' εἶνε τοῦτο ἐσφαλμένον.

Εἶνε δὲ ὁ βιβλιογράφος οὗτος γνωστὸς λόγιος, ἀδελφὸς πιθανῶς τοῦ χρονογράφου Λαονίκου, γεννηθεὶς μὲν ἐν Ἀθήναις τῷ 1424, μεταβὰς δ' εἰς Ἰταλίαν τῷ 1447 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μεδιολάνοις τῷ 1511. Ἴδε περὶ αὐτοῦ ***Ἀντώνιον Καλοσυνᾶν*** παρὰ τῷ *Hopf* Chroniques Gréco-Romanes σ. 243 κ. ἑ., ***Ζαβίραν*** ἐν Νέᾳ Ἑλλάδι σ. 78 κ. ἑ., ***Σάθαν*** ἐν Νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ σ. 63 κ. ἑ., *P. Chioti* Sopra alcuni codici Greci. Ἐν Σιένῃ. 1862 σ. 13 κ.ἑ. *Legrand* Bibliographie hellénique . . . aux XV et XVI siècles. Ἐν Παρισίοις 1885 Τόμ. Α' σ. XCIV κ.ἑ. ἔνθα εὕρηται καὶ χαλκογραφικὴ εἰκὼν τοῦ Χαλκοκονδύλη, καὶ ἐν ἐπιτομῇ ἐν τοῖς τοῦ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Α' σ. 305 κ. ἑ. *Confalonieri* καὶ *Gabotto* Notizie biografiche di Demetrio Calcondila ἐν τῷ Giornale Ligustico 1892 καὶ ἐν ἐπιτετμημένῃ μεταφράσει ἐν Νέᾳ Ἡμέρᾳ 1894 ἀρ. 1005-1007. *Krumbacher* Geschichte der Byzantinischen Litteratur σ. 305 κ.ἑ. καὶ ἑλλ. μετάφρ. ***Γ. Σωτηριάδου*** Τόμ. Α' σ. 613. *Motta* ἐν τῷ Archivio Storico Lombardo 1893 σ. 143 κ. ἑ. *Gregorovius* Geschichte der Stadt Athen im Mittelalter Τόμ. Β' σ. 320.

Περὶ τοῦ τύπου τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος Χαλκονδύλης καὶ τῶν ἄλλων τύπων Χαλκοκονδύλης, Χαλκοκανδήλης, Χαλκοκανδύλης, Χαλ-

κοκονδήλης, Χαλκανδήλης, Χαχραντύλης, Χαλκοκανδύλας, Χαρκαντίλις, Χαλκανδύλης, Χαλκαντύλης ἴδε Legrand ἔνθ' ἀν. σ. XCIV σημ. 1 καὶ **Κ. Ζησίου** ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας Τόμ. Β' σ. 26 κ.ἑ.

14.

ΙΕ' αἰῶνος ὑπερμεσοῦντος. Ἁρμόνιος ὁ Ἀθηναῖος.

Εἶνε γνωστὸς πολλαχόθεν κυρίως ὡς κτήτωρ κωδίκων. Οἱ κώδικες δὲ οὗτοι οἱ σωζόμενοι ἐκ τῆς πάντως πλουσίας καὶ ἐκλεκτῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἁρμονίου ἀνήκουσιν ὡς τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Λαυρεντιακὴν βιβλιοθήκην τῆς Φλωρεντίας. Εἶνε δὲ οὗτοι·

α') Κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 25 τοῦ pluteus XXXI, περιέχων τὴν Ἑκάβην τοῦ Εὐριπίδου καὶ τὰ εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου. Ἐν αὐτῷ φέρεται τὸ σημείωμα τόδε· *Αὕτη ἡ βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου τοῦ Ἀθηναίου· ἔχει φλορ(ία) β'*. Ἴδε *Bandini* Catalogus codicum manuscriptorum bibliothecae Medico-Laurentianae. Ἐν Φλωρεντίᾳ. 1768. Τόμ. Β' σ. 98.

β') Κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 36 τοῦ pluteus XXXI, περιέχων τοῦ Ἀριστοφάνους τὸν Πλοῦτον καὶ τὰς Νεφέλας. Ἐν αὐτῷ τὸ σημείωμα· *Αὕτη ἡ βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου τοῦ Ἀθηναίου*. Ἴδε *Bandini* Τόμ. Β' σ. 113.

γ') Κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 28 τοῦ pluteus LVII, περιέχων ἔργα τοῦ Λουκιανοῦ. Ἐν αὐτῷ τὸ σημείωμα· *Αὕτη βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου τοῦ Ἀθηναίου*. Ἴδε *Bandini* Τόμ. Β' σ. 381.

δ') Κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 4 τοῦ pluteus LVIII, περιέχων Ἁρποκρατίωνος λεξικὸν δέκα ῥητόρων, Γνώμας διαφόρους καὶ Συμεὼν Σὴθ Φυσικὴν σύνοψιν. Ἐν αὐτῷ τὸ σημείωμα· *Αὕτη ἡ βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου τοῦ Ἀθηναίου· ἔχει φλου(ρία) ζ'*. Ἴδε *Bandini* Τόμ. Β' σ. 442.

ε') Κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 9 τοῦ pluteus LXXX, περιέχων τὸ τοῦ Πρόκλου Ὑπόμνημα εἰς τὰς Πλάτωνος Πολιτείας. Ἐν αὐτῷ τὸ σημείωμα· *Αὕτη ἡ βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου τοῦ Ἀθηναίου· ἔχει φλουρία ζ'*. Ἴδε *Bandini* Τόμ. Γ' σ. 194.

ς') Κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 8 τοῦ pluteus LXXXI, περιέχων τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους Ἠθικὰ Νικομάχεια καὶ τὸ δεύτερον μέρος τῆς Περὶ ἐπιδεικτικῶν συγγραφῆς τοῦ ῥήτορος Μενάνδρου τοῦ Λαοδικέως. Ἐν

αὐτῷ τὸ σημείωμα· *Αὕτη ἡ βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου τοῦ Ἀθηναίου*. Ἴδε *Bandini* Τόμ. Γ' σ. 225.

ζ') Κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 19 τοῦ pluteus LXXXI, περιέχων Κωνσταντίνου Ἀρμενοπούλου τὴν Ἑξάβιβλον καὶ τοῦ αὐτοῦ Ἐπιτομὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων. Ἴδε *Bandini* Τόμ. Γ' σ. 233.

η') Κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 14 τοῦ pluteus LXXXV, περιέχων Θεμιστίου παράφρασιν εἰς τὴν Φυσικὴν ἀκρόασιν Ἀριστοτέλους καί τινας διαλόγους τοῦ Πλάτωνος. Ἐν αὐτῷ τὸ σημείωμα· *Αὕτη ἡ βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου τοῦ Ἀθηναίου, ἔχει φλουρία ι'*. Ἴδε *Bandini* Τόμ. Γ' σ. 274.

Πλὴν δὲ τούτων τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ ἀποκειμένων κωδίκων εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἁρμονίου ἀνῆκεν ὁ ὑπ' ἀρ. LIV κῶδιξ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Μαδρίτης, περιέχων συγγραφὰς τοῦ Ἀριστοτέλους, Δημητρίου Φαληρέως περὶ ἑρμηνείας καὶ Σιμπλικίου ὑπομνήματα εἰς τὸ περὶ ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐν φ. 3 τὸ σημείωμα· *αὕτη βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου Ἀθηναίου*. Ἀνῆκε δὲ ὁ κῶδιξ πρότερον εἰς Γεννάδιον τὸν Σχολάριον τὸν πρῶτον μετὰ τὴν ἅλωσιν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Ἴδε *Iriarte* Regiae bibliothecae Matritensis codices Graeci Mss. Ἐν Μαδρίτῃ. 1769 σ. 180.

Ἐν δὲ τῇ Ῥικκαρδιανῇ (Riccardiana) βιβλιοθήκῃ τῆς Φλωρεντίας ἀπόκειται κῶδιξ ἐπὶ περγαμηνῆς ὑπ' ἀρ. 81 γεγραμμένος ἐπὶ περγαμηνῆς καὶ περιέχων Ἀριστοτέλους περὶ ζῴων κινήσεως καὶ τὰ ὑπὸ τῶν νεωτέρων λεγόμενα Μικρὰ φυσικὰ (Parva Naturalia) καὶ τὴν ψευδαριστοτέλειον συγγραφὴν Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν. Κοσμεῖται δ' ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ πρώτου μέρους τοῦ κώδικος (φ. 1-12), ἐν ᾧ περιλαμβάνεται ἡ ψευδαριστοτέλειος συγγραφή, ὑπὸ γραμμάτων χρυσῶν καὶ εἰκόνων περικαλλεστάτων. Ἐν φ. 12^{6} εὕρηται τὸ σημείωμα· *Ἁρμόνιος ὁ Ἀθηναῖος χάριν φιλίας ἔγραψεν οὐκαπεικότως ἐν Ῥώμῃ*. Ἴδε *G. Vitelli* Indice de' codici Riccardiani, Magliabechiani e Marucelliani ἐν τοῖς Studi italiani di filologia classica Τόμ. Β' (1894) σ. 527.

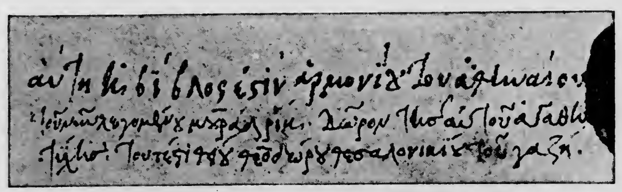
Καίτοι δὲ μόνον ἐν τῷ τελευταίῳ τῶν μνημονευθέντων κωδίκων εἴδομεν ῥητῶς ἀναγραφόμενον τὸν Ἁρμόνιον ὡς βιβλιογράφον, οὐδαμῶς φαίνεταί μοι ἀπίθανον, ὅτι καὶ τοὺς πλείστους τῶν λοιπῶν οὓς ἐκέκτητο αὐτὸς καὶ ἔγραψε. Καθίσταται δὲ τοῦτο πιθανώτατον ἐκ

τῆς παρατηρήσεως, ὅτι πλὴν τοῦ τῆς Μαδρίτης, ὅςτις ἀνάγεται εἰς τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα, καὶ τοῦ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. ε΄ τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀνερχομένου κατὰ μὲν τὸν *Bandini* εἰς τὸν ἑνδέκατον, κατὰ δὲ τὸν *Schöll* (Anecdota varia Graeca σ. 4) εἰς τὸν δέκατον, πάντες οἱ λοιποὶ ῥητῶς σημειοῦνται ὑπὸ τοῦ *Bandini* ὡς γραφέντες τὸν δέκατον πέμπτον. Μόνον δὲ περὶ τοῦ ἀνωτέρω σημειωθέντος ὑπ' ἀρ. α΄ σημειοῦται, ὅτι εἶνε τοῦ δεκάτου ἕκτου καὶ περὶ τοῦ ὑπ' ἀρ. ϐ΄ ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν δέκατον πέμπτον ἢ δέκατον ἕκτον. Ἀλλὰ τὰ δύο ταῦτα σημειώματα προέρχονται πάντα ἐξ ἀϐλεψίας τοῦ *Bandini*, ὀρθῶς χρονολογοῦντος τοὺς λοιποὺς πάντας ὡς γραφέντας τὸν δέκατον πέμπτον, εἰ καὶ ἐπ' οὐδενὸς φέρεται σημείωμα καὶ χρονολογία τοῦ βιβλιογράφου. Ἂν δὲ πράγματι αὐτὸς ὁ Ἁρμόνιος εἶνε ὁ γράψας πλὴν τοῦ ῥικκαρδιανοῦ κώδικος καὶ τοὺς λαυρεντιακοὺς καὶ τὸν τῆς Μαδρίτης, μόνον ἀντιϐολὴ φωτογραφικῶν αὐτῶν ἐκτύπων πρὸς τὸν γραφικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐν τῇ Ῥικκαρδιανῇ αὐτογράφου κώδικος θὰ ἠδύνατο ἀσφαλῶς νἀποδείξῃ· δύςκολος δὲ θὰ εἶνε πάντως ἡ κρίσις ἐκ παραϐολῆς τῆς γραφῆς ἑκάστου κώδικος πρὸς τὸ ἐν αὐτῷ βραχὺ σημείωμα τοῦ Ἁρμονίου ὡς κτήτορος.

Ἀλλὰ τίς ὑπῆρξεν ὁ Ἁρμόνιος οὗτος καὶ ἐν τίνι τμήματι τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, ὃν ἐμφαίνει ἡ γραφὴ τῶν σημειωμάτων αὐτοῦ, ἔζησεν ; Οὐδὲν παντελῶς ἠθέλομεν γινώσκει περὶ αὐτοῦ, ἂν μὴ ἐν τῷ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. ζ΄ ἀναγραφέντι κώδικι εὑρίσκετο τὸ σημείωμα τόδε· ***Αὕτη ἡ βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου τοῦ Ἀθηναίου τοῦ νῦν λεγομένου Μουρὰδ Ῥίμ, δῶρον τῆς αὐτοῦ ἀγαθῆς τύχης, τουτέστι θείου Θεοδώρου Θεσσαλονικίου τοῦ Γαζῆ.*** Ἐκ τοῦ σημειώματος τούτου, τοῦ μόνου παρέχοντος πληρεστέρας εἰδήσεις περὶ τοῦ ἄλλοθεν ἀγνώστου Ἁρμονίου, μανθάνομεν, ὅτι ἦτο ἀνεψιὸς Θεοδώρου Γαζῆ τοῦ Θεσσαλονικέως, διότι πάντως τὸ *θείου* ἀναφέρεται εἰς τὸν βαθμὸν τῆς συγγενείας καὶ δὲν σημαίνει τὸ divini, καθ' ἃ παρανοήσας τὸ πρᾶγμα μετέφρασεν ὁ *Bandini* (Τόμ. Γ΄ σ. 233). Γινώσκοντες δὲ περὶ τοῦ Θεοδώρου Γαζῆ, ὅτι ἀπεϐίωσεν ὑπερεκατοντούτης ἐν Ἰταλίᾳ τῷ 1475 [1], εἰκότως δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν περὶ

[1] Ἴδε *Émile Legrand* Bibliographie hellénique . . . au XV[e] et XVI[e] siècles. Ἐν Παρισίοις. 1885. Τόμ. Α΄ σ. XL.

τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἁρμονίου, ὅτι ὑπερμεσοῦντος τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος ἔζη ἐν Ἰταλίᾳ, μεταϐὰς ἴσως μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλὰ πῶς ἦτο ὁ Ἁρμόνιος, Ἀθηναῖος ὤν, ἀνεψιὸς τοῦ Θεσσαλονικέως Γαζῆ ; Ἦτο ἴσως υἱὸς ἀδελφῆς αὐτοῦ συζευχθείσης Ἀθηναῖον ; Δυςτυχῶς ὅσα περὶ τοῦ βίου τοῦ Γαζῆ γινώσκομεν δὲν ἀρκοῦσι πρὸς διαφώτισιν ἡμῶν. Πολὺ δὲ μείζων εἶνε ἡ ἀπορία ἣν γεννᾷ ἐν ἡμῖν τὸ ἐπώνυμον τοῦ Ἁρμονίου ***Μουρὰδ Ῥίμ.*** Τί εἶνε τοῦτο τὸ ***Ῥίμ,*** ὅπερ οὔτε ἑλληνικὸν, οὔτε φραγκικὸν, οὔτε τουρκικὸν εἶνε καὶ ἕπεται εἰς τὸ Μουρὰδ, ὄνομα, ὅπερ, τουρκικὸν ὂν καὶ ὄχι περσικὸν, δὲν δύναται νὰ συνδυασθῇ πρὸς ἄλλας ἐπωνυμίας, καθ' ἃ με διαϐεϐαιοῖ ὁ συνάδελφος κ. Παῦλος Καρολίδης. Διὰ τίνας δὲ ἰδίως εὐεργεσίας καλεῖ ὁ Ἁρμόνιος τὸν Γαζῆν ***ἀγαθὴν τύχην*** ἑαυτοῦ ; Ἅπαντα ταῦτα εἶνε αἰνίγματα, καθιστάνοντα, τό γε νῦν ἔχον καὶ ἐφ' ὅσον δὲν προςαχθῶσι νέα στοιχεῖα, ἄδωρον τὸ ἐκ τῶν εἰδήσεων τοῦ σημειώματος τούτου δῶρον. Διὸ καὶ ἐπῆλθέ μοι ἡ ὑπόνοια μὴ κακῶς εἶχεν ἀναγνωσθῇ ὑπὸ τοῦ *Bandini* τὸ σημείωμα τοῦτο· ἀλλὰ πᾶς δισταγμὸς περὶ παραναγνώσεως ἐξέλιπε μετὰ τὴν παρὰ τοῦ φίλου κ. Ἐρρίκου *Brockhaus*, διευθυντοῦ τοῦ Kunstarchäologisches Institut τῆς Φλωρεντίας, πρόφρονα κατ' αἴτησίν μου ἀποστολὴν φωτογραφικοῦ ἀπεικάσματος τοῦ σημειώματος, ὅπερ καὶ δημοσιεύω ἐνταῦθα, τοῦτο μὲν ὅπως πεισθῶσι καὶ οἱ ἀναγνῶσται, τοῦτο δὲ ὅπως γνωσθῇ ὁ γραφικὸς χαρακτὴρ τοῦ Ἁρμονίου.



Ἀπαραγνώριστον δὲ εἶνε μόνον, καθ' ἃ γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ πανομοιοτύπου, ὅτι τὸ δεύτερον μέρος τοῦ σημειώματος τὸ ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν λέξεων ***τοῦ νῦν λεγομένου*** ἢ ἐγράφη ὑπὸ ἄλλης χειρὸς ἢ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ μὲν Ἁρμονίνυ, ἀλλ' ἐν χρόνῳ μεταγενεστέρῳ τῆς γραφῆς τῶν πρώτων λέξεων.

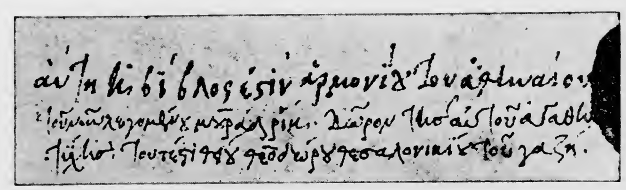
Καὶ τὴν μὲν ἐν Ἰταλίᾳ διατριϐὴν τοῦ Ἁρμονίου διατρανοῖ ἡ

τῆς παρατηρήσεως, ὅτι πλὴν τοῦ τῆς Μαδρίτης, ὅςτις ἀνάγεται εἰς τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα, καὶ τοῦ ἀνωτέρω ὑπ᾽ ἀρ. ε΄ τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀνερχομένου κατὰ μὲν τὸν *Bandini* εἰς τὸν ἑνδέκατον, κατὰ δὲ τὸν *Schöll* (Anecdota varia Graeca σ. 4) εἰς τὸν δέκατον, πάντες οἱ λοιποὶ ῥητῶς σημειοῦνται ὑπὸ τοῦ *Bandini* ὡς γραφέντες τὸν δέκατον πέμπτον. Μόνον δὲ περὶ τοῦ ἀνωτέρω σημειωθέντος ὑπ᾽ ἀρ. α΄ σημειοῦται, ὅτι εἶνε τοῦ δεκάτου ἕκτου καὶ περὶ τοῦ ὑπ᾽ ἀρ. β΄ ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν δέκατον πέμπτον ἢ δέκατον ἕκτον. Ἀλλὰ τὰ δύο ταῦτα σημειώματα προέρχονται πάντα ἐξ ἀβλεψίας τοῦ *Bandini*, ὀρθῶς χρονολογοῦντος τοὺς λοιποὺς πάντας ὡς γραφέντας τὸν δέκατον πέμπτον, εἰ καὶ ἐπ᾽ οὐδενὸς φέρεται σημείωμα καὶ χρονολογία τοῦ βιβλιογράφου. Ἂν δὲ πράγματι αὐτὸς ὁ Ἁρμόνιος εἶνε ὁ γράψας πλὴν τοῦ ῥικκαρδιανοῦ κώδικος καὶ τοὺς λαυρεντιακοὺς καὶ τὸν τῆς Μαδρίτης, μόνον ἀντιβολὴ φωτογραφικῶν αὐτῶν ἐκτύπων πρὸς τὸν γραφικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐν τῇ Ῥικκαρδιανῇ αὐτογράφου κώδικος θὰ ἠδύνατο ἀσφαλῶς νἀποδείξῃ· δύςκολος δὲ θὰ εἶνε πάντως ἡ κρίσις ἐκ παραβολῆς τῆς γραφῆς ἑκάστου κώδικος πρὸς τὸ ἐν αὐτῷ βραχὺ σημείωμα τοῦ Ἁρμονίου ὡς κτήτορος.

Ἀλλὰ τίς ὑπῆρξεν ὁ Ἁρμόνιος οὗτος καὶ ἐν τίνι τμήματι τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, ὃν ἐμφαίνει ἡ γραφὴ τῶν σημειωμάτων αὐτοῦ, ἔζησεν ; Οὐδὲν παντελῶς ἠθέλομεν γινώσκει περὶ αὐτοῦ, ἂν μὴ ἐν τῷ ἀνωτέρω ὑπ᾽ ἀρ. ζ΄ ἀναγραφέντι κώδικι εὑρίσκετο τὸ σημείωμα τόδε· *Αὕτη ἡ βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου τοῦ Ἀθηναίου τοῦ νῦν λεγομένου Μουρὰδ Ῥίμ, δῶρον τῆς αὐτοῦ ἀγαθῆς τύχης, τουτέστι θείου Θεοδώρου Θεσσαλονικίου τοῦ Γαζῆ.* Ἐκ τοῦ σημειώματος τούτου, τοῦ μόνου παρέχοντος πληρεστέρας εἰδήσεις περὶ τοῦ ἄλλοθεν ἀγνώστου Ἁρμονίου, μανθάνομεν, ὅτι ἦτο ἀνεψιὸς Θεοδώρου Γαζῆ τοῦ Θεσσαλονικέως, διότι πάντως τὸ *θείου* ἀναφέρεται εἰς τὸν βαθμὸν τῆς συγγενείας καὶ δὲν σημαίνει τὸ divini, καθ᾽ ἃ παρανοήσας τὸ πρᾶγμα μετέφρασεν ὁ *Bandini* (Τόμ. Γ΄ σ. 233). Γινώσκοντες δὲ περὶ τοῦ Θεοδώρου Γαζῆ, ὅτι ἀπεβίωσεν ὑπερεκατοντούτης ἐν Ἰταλίᾳ τῷ 1475 [1], εἰκότως δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν περὶ

[1] Ἴδε *Émile Legrand* Bibliographie hellénique . . . au XVᵉ et XVIᵉ siècles. Ἐν Παρισίοις. 1885. Τόμ. Α΄ σ. XL.

τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἁρμονίου, ὅτι ὑπερμεσοῦντος τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος ἔζη ἐν Ἰταλίᾳ, μεταβὰς ἴσως μετ᾽ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλὰ πῶς ἦτο ὁ Ἁρμόνιος, Ἀθηναῖος ὤν, ἀνεψιὸς τοῦ Θεσσαλονικέως Γαζῆ ; Ἦτο ἴσως υἱὸς ἀδελφῆς αὐτοῦ συζευχθείσης Ἀθηναῖον ; Δυςτυχῶς ὅσα περὶ τοῦ βίου τοῦ Γαζῆ γινώσκομεν δὲν ἀρκοῦσι πρὸς διαφώτισιν ἡμῶν. Πολὺ δὲ μείζων εἶνε ἡ ἀπορία ἣν γεννᾷ ἐν ἡμῖν τὸ ἐπώνυμον τοῦ Ἁρμονίου *Μουρὰδ Ῥίμ*. Τί εἶνε τοῦτο τὸ *Ῥὶμ*, ὅπερ οὔτε ἑλληνικὸν, οὔτε φραγκικὸν, οὔτε τουρκικὸν εἶνε καὶ ἕπεται εἰς τὸ Μουρὰδ, ὄνομα, ὅπερ, τουρκικὸν ὂν καὶ ὄχι περσικὸν, δὲν δύναται νὰ συνδυασθῇ πρὸς ἄλλας ἐπωνυμίας, καθ᾽ ἃ με διαβεβαιοῖ ὁ συνάδελφος κ. Παῦλος Καρολίδης. Διὰ τίνας δὲ ἰδίως εὐεργεσίας καλεῖ ὁ Ἁρμόνιος τὸν Γαζῆν *ἀγαθὴν τύχην* ἑαυτοῦ ; Ἅπαντα ταῦτα εἶνε αἰνίγματα, καθιστάνοντα, τό γε νῦν ἔχον καὶ ἐφ᾽ ὅσον δὲν προςαχθῶσι νέα στοιχεῖα, ἄδωρον τὸ ἐκ τῶν εἰδήσεων τοῦ σημειώματος τούτου δῶρον. Διὸ καὶ ἐπῆλθέ μοι ἡ ὑπόνοια μὴ κακῶς εἶχεν ἀναγνωσθῇ ὑπὸ τοῦ *Bandini* τὸ σημείωμα τοῦτο· ἀλλὰ πᾶς δισταγμὸς περὶ παραναγνώσεως ἐξέλιπε μετὰ τὴν παρὰ τοῦ φίλου κ. Ἐρρίκου *Brockhaus*, διευθυντοῦ τοῦ Kunstarchäologisches Institut τῆς Φλωρεντίας, πρόφρονα κατ᾽ αἴτησίν μου ἀποστολὴν φωτογραφικοῦ ἀπεικάσματος τοῦ σημειώματος, ὅπερ καὶ δημοσιεύω ἐνταῦθα, τοῦτο μὲν ὅπως πεισθῶσι καὶ οἱ ἀναγνῶσται, τοῦτο δὲ ὅπως γνωσθῇ ὁ γραφικὸς χαρακτὴρ τοῦ Ἁρμονίου.



Ἀπαραγνώριστον δὲ εἶνε μόνον, καθ᾽ ἃ γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ πανομοιοτύπου, ὅτι τὸ δεύτερον μέρος τοῦ σημειώματος τὸ ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν λέξεων *τοῦ νῦν λεγομένου* ἢ ἐγράφη ὑπὸ ἄλλης χειρὸς ἢ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ μὲν Ἁρμονίνυ, ἀλλ᾽ ἐν χρόνῳ μεταγενεστέρῳ τῆς γραφῆς τῶν πρώτων λέξεων.

Καὶ τὴν μὲν ἐν Ἰταλίᾳ διατριβὴν τοῦ Ἁρμονίου διατρανοῖ ἡ

ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ μεμαρτυρημένη γραφὴ τοῦ ῥικκαρδιανοῦ κώδικος. Ἀλλὰ τὸν χρόνον τῆς γραφῆς, ἄρα καὶ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ διαμονῆς τοῦ Ἁρμονίου, θὰ ἐπειράζετό τις νὰ καταβιβάσῃ εἰς τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, ἂν εἶχεν ὀρθῶς ἡ μαρτυρία τοῦ *Schöll*, καθ' ἣν ὁ κῶδιξ ὁ περιέχων τὸν Πρόκλον εἶνε τῶν διὰ τοῦ Ἰάνου Λασκάρεως ὑπὸ τοῦ Λαυρεντίου Μεδίκου ἐξ Ἑλλάδος κτηθέντων [1]. Τῆς πρώτης εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιδημίας τοῦ Λασκάρεως γενομένης τῷ 1491 μέχρι 1492, ὁ Ἁρμόνιος θὰ διέτριβεν ἔτι ἐν αὐτῇ, ἐκτὸς ἂν ὁ κτήτωρ καὶ μετὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν διαπεραίωσιν εἶχε δι' οἱονδήποτε λόγον ἀφήσει τὸν κώδικα τοῦτον ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλ' ὁμολογῶ, ὅτι δὲν γινώσκω ποῦ στηρίζεται ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ *Schöll*, καθ' ἣν ὁ κῶδιξ τοῦ Πρόκλου περιῆλθεν εἰς τὴν Λαυρεντιακὴν ἀγορασθεὶς παρὰ τοῦ Λασκάρεως ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Τοὐλάχιστον δὲν εὑρίσκω αὐτὸν περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ *K. K. Müller* ἐκ τῆς Βατικανῆς βιβλιοθήκης ἐκδοθεῖσι καταλόγοις ἀναγραφομένων βιβλίων [2]. Κατὰ ταῦτα ὅ τε κῶδιξ τοῦ Πρόκλου καὶ οἱ λοιποὶ περιῆλθον ἄλλως καὶ ὄχι διὰ τοῦ Λασκάρεως εἰς τὴν Λαυρεντιακὴν βιβλιοθήκην, οὐδ' εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ Ἁρμόνιος ἤ τινα τῶν βιβλίων αὐτοῦ εὑρίσκοντο ἐν Ἑλλάδι ὅτ' ἐπε-

---

[1] *Rud. Schöll* Procli commentariorum in rempublicam Platonis partes ineditae ἐν τοῖς Anecdota varia Graeca et latina edd. *R. Schöll* et *G. Studemund* Τόμ. Β'. Ἐν Βερολίνῳ. 1886 σ. 3-4. Fuit enim inter libros mss. quos Johannes Lascaris per biennium 1491/92 Laurentii Medicis nomine in Graecia et Asia conquisivit . . . Atque hic liber hodie quoque extat in bibliotheca Laurentiana (plut. LXXX n. 9) quem prius quam Lascaris comparavit Harmonii cujusdam Atheniensis fuisse in primo folio manu saec. XV notatur· αὕτη ἡ βίβλος ἔστιν ἁρμονίου τοῦ ἀθηναίου ἔχει φλουρία ζ'. Codex optimae est notae, in membranis manu saeculi X et eleganter scriptus et singulari diligentia distinctus ; ab eodem librario notae criticae, passim scholia uberiora in margine addita sunt, quorum auctorem Platonicarum sectatorem haut procul abesse ab ipsius Procli aetate persuasum habeo

[2] Ἴδε *K. K. Müller* Neue Mittheilungen über Janos Laskaris und die Mediceische Bibliothek ἐν τῷ Centrablatt für Bibliothekswesen Τόμ. Α' (1884) σ. 333 κ. ἑ.

δήμησεν εἰς αὐτὴν ὁ Λάσκαρις. Ἄλλως δὲ ῥητέον καὶ τοῦτο, ὅτι αἱ Ἀθῆναι δὲν ἀναγράφονται μεταξὺ τῶν τόπων προελεύσεως τῶν παρὰ τοῦ Λασκάρεως ἀγορασθέντων βιβλίων, ὡς ἡ Κέρκυρα, ἡ Ἄρτα, ἡ Θεσσαλονίκη, ὁ Γαλατᾶς, ἡ μονὴ ἡ ἐν τῇ νήσῳ ἀντικρὺ τῆς Σωζοπόλεως καὶ ὁ Ἄθως.

15.

* ΙϚ' αἰῶνος. Μοναχὸς Ἀθηναῖος ἀνώνυμος.

Ἦτο κτήτωρ τοῦ ὑπ' ἀρ. 785 κώδικος τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων, περιέχοντος τὸν τριαδικὸν ὕμνον τοῦ Θηκαρᾶ, ὃν ἐδώρησεν εἰς τὸν ἐκ Θεσσαλονίκης ἱερέα Δαμασκηνὸν Κουτζόν.

Ἐν τέλει τοῦ κώδικος τὸ σημείωμα τόδε· *Αὕτη ἡ βίβλος τοῦ Θηκαρᾶ ὑπάρχει τοῦ παπὰ Δαμασκηνοῦ τοῦ Κουτζοῦ τοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης, ἐκτήσατο δὲ αὐτὴν δωρεὰν ἀπό τινος μοναχοῦ Ἀθηναίου.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β' σ. 225.

16.

* ΙϚ' αἰῶνος. Κλήμης Λαγνιότης ἱερομόναχος.

Συγκατατάσσω καὶ τοῦτον, καίπερ ὄντα Κρῆτα, ἐνταῦθα, ἅτε διαβιοῦντα ἐν Ἀθήναις.

Ἦτο κτήτωρ τοῦ ὑπ' ἀρ. 2071 κώδικος τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, μὴ συμπεριλαμβανομένου εἰς τὸν Κατάλογον τοῦ ***Σακκελίωνος,*** ὃν ὑπέδειξέ μοι ὁ κ. Νῖκος Βέης. Περιλαμβάνει δὲ οὗτος τὴν Λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ τὴν τῶν Προηγιασμένων, περικαλλέστατα δὲ ὢν γεγραμμένος καὶ διάκοσμος ὑπὸ πολλοῦ χρυσοῦ κοσμεῖται ὑπὸ ὡραίων ἀρχικῶν γραμμάτων καὶ τῶν εἰκόνων Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ ἁγίου Γρηγορίου.

Ἐν τῷ παραφύλλῳ τῆς ἀρχῆς ἀναγινώσκεται τὸ σημείωμα τόδε· *Ἡ παροῦσα λειτουργία ὑπάρχει τοῦ ἐν ἱερομονάχοις παπ' κῦρ κλήμεντος· τοῦ λαγνιότου· ὁποῦ εἶναι εἰς ταῖς ἀθῆναις:* ~ Ἐν τέλει δὲ τοῦ ὅλου κώδικος· *Ἡ παροῦσα θεία καὶ ἱερὰ λειτουργία ὑπάρχει ἐμοῦ*

κλήμεντος ἱερομονάχου τοῦ κρητός. Ἀμέσως δὲ κατωτέρω ἄλλη χειρὶ κακῶς γεγραμμένα τάδε· *Το παρὸν βιὐλὴων το αφιἔροσεν ω ἄνοθε ἱερομὸναχος εις το μοναςὴρη τοῦ πρωφῖτου ῾ὔλιοὺ του ἐν τη νήσω σὰ[μῳ;]*

Ἄγνωστον κατὰ πόσον ὁ κτήτωρ τοῦ κώδικος δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ βιβλιογράφος αὐτοῦ.

17.

* 1501. Ἰωάσαφ πνευματικός.

Ὑπῆρξε κτήτωρ τοῦ ὑπ' ἀρ. 455 κώδικος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης, περιέχοντος εὐχολόγιον καὶ γραφέντος ὑπὸ Μιχαὴλ ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ.

Ἐν τέλει· *Τέλος εἴληφε σὺν θεῷ τὸ παρὸν εὐχολόγιον: τοῦ πν(ευματ)ικοῦ κυροῦ Ἰωάσαφ ἐκ τὰς Ἀθήνας: ἔτους ζθ', ἰνδ. δ', μηνὶ Μαρτίῳ δ'.*

Gardthausen Catalogus Codicum Graecorum Sinaiticorum. Ἐν Ὀξωνίῳ. 1886 σ. 259.

18.

1522. Μιχαὴλ Βέβλεβας ἱερεὺς καὶ πρωτονοτάριος Ἀθηνῶν.

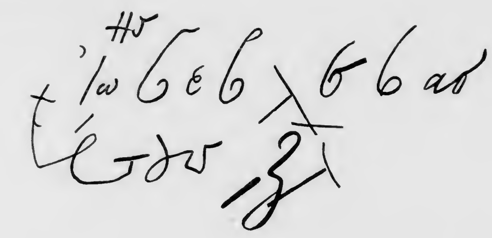
Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 2 κώδικα τῆς ἐν Ἁγίῳ Λαυρεντίῳ τοῦ Πηλίου βιβλιοθήκης, περιέχοντα τὰς ἱερὰς λειτουργίας, τάξεις χειροτονιῶν καὶ διαφόρων ἀκολουθιῶν. Ἐν φ. 11 β. † *Μιχαὴλ ἱερε(ὺς) ὁ Βέβλεβος, καὶ πρωτ(ο)νοτ(ά)ρ(ιος) Ἀθηνῶν· ἔτους ζλ', μαρτ(ίου) η'.*

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Σημειώσεις ἐξ Ἁγίου Λαυρεντίου, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Δ' (1901) σ. 123.

Τοῦ ἱερέως τούτου, περὶ οὗ οὐδέν τι πλέον σημειόνει ὁ φίλος Παπαδόπουλος Κεραμεύς, υἱὸς ἦτο ὁ Γεώργιος ὁ ἐν ἔτει 1533 κρημνισθεὶς ἀφ' ἵππου καὶ ἀποθανὼν ἐν Χαμοστέρνᾳ, καθ' ἃ διδασκόμεθα ἐκ τοῦ παρ' ἐμοῦ δημοσιευθέντος σημειώματος τοῦ ὀξωνιακοῦ Χρονικοῦ Ἀθηνῶν, ἐν ᾧ ἀναγινώσκομεν τάδε· *Ἔτους ,ζμζ' μηνὶ Ἰουνίου κβ' ἡμέρᾳ Κυριακῇ ἐρχόμενος Γεώργιος υἱὸς Μιχαὴλ ἱερέως τοῦ*

Βέβλεβα ἐφ' ἵππου, ἐγκρέμνισεν αὐτὸν καὶ ἀπέθανεν τῆς ὥρας ἐν τῇ Χαμοστέρνᾳ ὡσεὶ σταδίου τόπον [1].

Ἀνδρὸς δ' ἐκ τοῦ αὐτοῦ οἴκου ἐπιγραφικὸν χάραγμα ἀνέγνων τῷ 1879 ἐπὶ τοῦ δευτέρου πρὸς τὸ Ἀστεροσκοπεῖον κίονος τῆς νοτίου πλευρᾶς τοῦ κοινῶς λεγομένου Θησείου, οὗ παρέχω ἐνταῦθα πανομοιότυπον.



Τίς δὲ ὁ Ἰωάννης Βέβλεβας ὁ ἐν ἔτει ,ζλ' (7030=1522) χαράξας ταῦτα δὲν εἶνε γνωστόν. Ἴσως δὲ ἦτο ἄλλος υἱὸς τοῦ ἱερέως Μιχαὴλ Βέβλεβα. Τοῦτο δ' ἐξάγεται ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ Χρονικοῦ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ ἐπιγραφικοῦ χαράγματος, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ οἴκου ἦτο Βέβλεβας καὶ ὄχι Βέβλεβος, ὡς φέρεται ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου ἢ ὡς ἐσφαλμένως ἴσως ἀνέγνω ὁ Ἀθ. Παπαδόπουλος Κεραμεύς.

19.

1562. Δραγουσιάρης Λεόντιος ἱερομόναχος.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 964 κώδικα τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων, περιέχοντα τὰ Καλοφωνικὰ καὶ ἀναγραμματισμὸν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ, Στιχηρὰ κατανυκτικά, Στιχηρὰ καλοφωνικά, Κρατήματα ἐκλεκτά.

Ἐν τέλει τοῦ κώδικος· *Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον Ψαλτικὸν ... κατὰ μῆνα* ***Μάρτιον*** *θ' ,ζο' ἰνδικτιῶνος ε' (=1562) ... ἐγράφη δὲ*

---

[1] ***Σπυρ. Π. Λάμπρου*** Ἀνέκδοτον Χρονικὸν περὶ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν ις' αἰῶνα ἐν Ἀθηναίῳ Τόμ. Ϛ' (1878) σ. 439. ***Τοῦ αὐτοῦ*** Ecthesis Chronica and Chronicon Athenarum ἐν τοῖς Byzantine texts edited by I. B. *Bury*. London. Methuen and Co. 1902 σ. 85, 1-4.

καὶ διὰ χειρὸς . . Λεοντίου τάχα καὶ ἱερομονάχου τοῦ Δραγουσιάρη, ὑπάρχοντος ἐξ Ἀθηνῶν . . .

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Καντα6ριγίᾳ Τόμ. Β΄ 1900 σ. 242.

20.

1577. Γαβριήλ.

Ἔγραψε τοῦ ὑπ' ἀρ. 410 Ὀττοβωνιανοῦ κώδικος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ τὸ ἐξ ἑκατὸν δώδεκα φύλλων συγκείμενον πρῶτον μέρος, περιέχον τὴν Ὠριγένους Βίβλον γραφικῶν ζητημάτων.

Ἐν φ. 102^{β} τὸ σημείωμα τόδε· *Ἐνταῦθα πέρας εἴληφεν ἡ βίβλος Ὠριγένους· χειρὶ γραφεῖσα Γαβριήλ, ἐξ Ἀθηνῶν τοῦ γένους· ἐγράφη δὲ κατὰ τὸ ͵ζπϛ΄ ἐτὸς ἰνδ. ϛ΄ σεπτεβρίου ιε΄.*

E. Feron et F. Battaglini Codices manuscripti Graeci Ottoboniani Bibliothecae Vaticanae. Ἐν Ῥώμῃ. 1893 σ. 220.

Παρατηρητέον δὲ, ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ σημειώματος τούτου σύγκειται ἐκ δύο στίχων ὁμοιοτελεύτων, ἀναγνωστέων ὧδε·

Ἐνταῦθα πέραν εἴληφεν ἡ βίβλος Ὠριγένους,
χειρὶ γραφεῖσα Γαβριὴλ ἐξ Ἀθηνῶν τοῦ γένους.

21.

1583. Ἀντώνιος.

Ἔγραψε τὸ ὑπ' ἀρ. 632 Ψαλτήριον τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων.

Ἐν τέλει· *Ἐγράφη ἐν τῇ νήσῳ Ἄνδρῳ χειρὶ Ἀντωνίου ἐξ Ἀθηνῶν, εἰς 1583 μηνὶ Ἰαννουαρίῳ εἰς τὰς κε΄.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β΄ σ. 189.

22.

1593. Θεοφάνης ὁ Καρύκης.

Ἔγραψε πιθανῶς τὸν ὑπ' ἀρ. 127 κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, περιέχοντα τὸν Νομοκάνονα τοῦ Μαλαξοῦ, οὗ ὑπῆρξε κτήτωρ κατὰ τὴν ἐν τῷ πρώτῳ φύλλῳ ἰδιόχειρον αὐτοῦ ὑπογραφὴν ὡς «ταπεινοῦ Ἀθηνῶν Θεοφάνους».

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη Τόμ. Β΄ σ. 208.

Ἐγράφη δὲ ὁ κῶδιξ τῷ 1593, καθ' ἃ ἀναγινώσκομεν ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τῶν δύο ἐκ τοῦ κώδικος λειπόντων φύλλων, ἅτιν' ἀπόκεινται ἐν τῇ συλλογῇ Πορφυρίου Οὐσπένσκη. Αὐτόθι σ. 742.

Περὶ Θεοφάνους Καρύκη τοῦ χρηματίσαντος μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως, εἶτα Ἀθηνῶν καὶ τελευταῖον οἰκουμενικοῦ πατριάρχου τῷ 1594, ὅτε καὶ ἐτελεύτησεν, ἴδε ***Ἀθ. Παπαδόπουλον Κεραμέα*** ἐν τοῖς τοῦ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Β΄ σ. 193 - 233 καὶ ***Μανουὴλ Γεδεὼν*** ἐν Ἐκκλησιαστικῇ ἀληθείᾳ Τόμ. Δ΄ σ. 337. Πρ6λ. ***Σοφ. Οἰκονόμου*** ἐν τοῖς τοῦ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις Τόμ. Β΄ σ. 52 κ.έ. καὶ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Ἱστορίαν τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Α΄ σ. 383 κ.έ.

23.

1591. Ἀντώνιος ὁ ἐξ Ἀθηνῶν.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 38 κώδικα τῆς ἐν Λέσβῳ μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου περιέχοντα Βίους καὶ μαρτύρια καὶ διηγήσεις περὶ ἁγίων καί τινας λόγους Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐν φ. 296^{α}· *† 1591 μὴν δεκεβρίω ια΄ εἴληφων τέκμαρ οἱ λόγοι οἱ ἐκλελεγμένοι διὰ χειρὸς κἀμοῦ Ἀντωνίου ἐξ Ἀθηνῶν.* Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ φύλλῳ εὑρίσκεται δὶς τὸ ὄνομα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Διονυσίου ὡς κτήτορος τοῦ κώδικος.

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Μαυρογορδ. Βιβλιοθήκη σ. 156.

Ἡ μικρὰ ἀπόστασις ἐτῶν μεταξὺ τοῦ 1591, καθ' ὃ ἐγράφη ὁ κῶδιξ οὗτος, καὶ τοῦ 1583, ὅτ' ἔγραψε τὸν ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει μονῇ τῶν Ἰβήρων κώδικα ὁ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 21 Ἀντώνιος, καὶ ἡ ὁμοιότης τῶν ὑπογραφῶν (*Ἀντωνίου ἐξ Ἀθηνῶν — Ἀντωνίου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν*) ἠδύνατο ἴσως νἀγάγῃ εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι εἷς καὶ ὁ αὐτὸς εἶνε ὁ ἀνήρ. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε βέβαιον, προετίμησα νἀναγράψω τοὺς βιβλιογράφους τῶν δύο κωδίκων χωριστά.

24.

* 1594. Νικόλαος Καρακότης.

Ἐκέκτητο τὸν ὑπ' ἀρ. 250 κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, γραφέντα τῷ 1594 καὶ περιέχοντα τὰς Πνευματικὰς ὁμιλίας Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου.

Ἐν τέλει· † *ἔτους ,ζρβ$^{\omega}$ ἐν μηνὶ μαρτίῳ ιδ' ἰνδικτιῶνος ζ⊥ ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον τὸ ὀνομαζόμενον Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος διὰ χειρὸς Σωτηρίχου τοῦ ἐκ Διαυλείας καὶ ἡ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθαι ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ τάλα: ὑπάρχει δὲ Νικολάου τοῦ Καρακότη ἐκ τὰς Ἀθήνας.*

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη Τόμ. Α' σ. 321.

25.

** 1599. Δημήτριος ὁ ἐξ Ἀθηνῶν.

Συνεδαπάνησε πρὸς παρασκευὴν τοῦ ἐπιμελέστατα καὶ κάλλιστα γραφέντος τῷ 1599 λειτουργικοῦ Εὐαγγελίου τοῦ γραφέντος μὲν διὰ χειρὸς τοῦ ἱερομονάχου καὶ πρωτοσυγκέλλου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Ματθαίου τοῦ ἐκ Πωγωνιανῆς τῆς Ἠπείρου, ἀφιερωθέντος δὲ εἰς τὸ ἐν Ἰασίῳ μετόχιον τοῦ Ἁγίου Σάββα, ὁπόθεν δι' ἀνταλλαγῆς περιῆλθεν εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον, ἔνθ' ἀπόκειται ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ὑπ' ἀρ. 6.

Ἐν φ. 259$^{\alpha}$ ἐν τέλει τοῦ περὶ τῆς γραφῆς τοῦ κώδικος σημειώματος φέρονται τάδε· † *Ἐν ἔτει ,ζρζ' ἰν(δικτιῶνος) ιβ^{ης}, φευρουαρίῳ κβ': † Προμυθία δὲ καὶ κυρίου Δημητρίου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν.*

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Γ' σ. 204.

Μή τοι ὁ Δημήτριος οὗτος εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ *Δημήτριος ἐξ Ἀθηνῶν* ὁ μελῳδός, οὗ ἐκκλησιαστικὰ μέλη σώζονται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 70 κώδικι τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις μονῆς Ἀβραάμ, γεγραμμένῳ τὸν δέκατον ἕβδομον αἰῶνα; Ἴδε ***Κοικυλίδου*** Κατάλοιπα χειρογράφων ἱεροσολυμιτικῆς βιβλιοθήκης. Ἐν Ἱεροσολύμοις. 1899 σ. 158 ἐν σημειώσει.

26.

ΙΖ' αἰῶνος. Ἀθανάσιος Καπετάνος ἱερομόναχος.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 1263 κώδικα τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων, περιέχοντα Κρατήματα διαφόρων μελοποιῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

Ἐν φ. 341 β· *Τὸ παρὸν κρατηματάριον ἐγράφη διὰ χειρὸς ἐμοῦ Ἀθανασίου εὐτελοὺς τοῦ καὶ ἱερομονάχου λίαν δὲ ἀμαθοῦς ἐκ πόλεως Θεσσαλονίκης τὸ γένος Ἀθηναῖος τὸ ἐπίκλην Καπετάνος ἐκ τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες αὐτὸ εὔχεσθε ὑπερ εμού καὶ μὴ καταρασθε διὰ τὸ ἔχειν ἐν αυτῷ οὐ μικρὰ σφάλματα.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Τόμ. Β' σ. 256.

Αἱ λέξεις *ἐκ πόλεως Θεσσαλονίκης τὸ γένος Ἀθηναῖος* πρέπει νὰ ἐννοηθῶσιν ὡς δηλοῦσαι καταγωγὴν μὲν ἐξ Ἀθηναίων, γέννησιν δ' ἐν Θεσσαλονίκῃ.

27.

* ΙΗ' αἰῶνος. Μιχάλης τοῦ Κρημιτ....

Ὑπῆρξε κτήτωρ τοῦ ὑπ' ἀρ. XXII ἑλληνικοῦ κώδικος τοῦ ἐν Ὀξωνίῳ κολλεγίου Lincoln, ὅςτις εἶνε τῶν ὑπὸ τοῦ *Wheler* κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι περιοδείαν αὐτοῦ συλλεχθέντων καὶ εἰς Ἀγγλίαν κομισθέντων. Φαίνεται δὲ ὁ κῶδιξ γεγραμμένος ἐν Ἀθήναις καὶ περιέχει σὺν τοῖς ἄλλοις ἐν μὲν φ. 63^{6} «Κάθισμα ψαλλόμενον εἰς τὸν ἀκάθιστον ὕμνον καθὼς ψάλλεται ἐν Αθῆναις», ἐν δὲ φ. 65^{6} «Τρισάγιον ψαλλόμενον κατὰ Κυριακὴν ἐν Ἀθήναις, ἐν δὲ τῷ τοῦ Ἄθω ὄρει κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Σταυροῦ», οὗ ἡ ἀρχὴ *Ἅγιος ὁ Θεός.*

Ἴδε *Coxe* Catalogus codicum manuscriptorum qui in collegiis aulisque Oxoniensibus hodie asservantur. Ἐν Ὀξωνίῳ. 1852 σ. 13.

Ἐν φ. 1$^{\alpha}$ τοῦ κώδικος τούτου ἀνέγνων τὸ σημείωμα τόδε, μὴ ἀναγεγραμμένον ἐν τῷ Καταλόγῳ τοῦ *Coxe*· *ἐτοῦτο το χαρτί μου ενε του κυρ Μιχαλη του Κρημιτ ... (;)*

Ἄξια ἰδίας προσοχῆς εἶνε τὰ ἐν τῷ κώδικι εἰρημένα ἐκκλησιαστικὰ μελουργήματα τὰ ἐμφαίνοντα ἰδιάζουσαν ψαλτικὴν τάξιν

καὶ μελῳδίαν κρατοῦσαν ἔν τισιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ ἐν ἄλλῳ δὲ κώδικι τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος, τῷ ὑπ' ἀρ. 1049 τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων, εὕρηται Τρισάγιον, περὶ οὗ λέγεται *ἐγράφη καθὼς ψάλλεται ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Κωνσταντίνου πόλει* (***Σπυρ. Π. Λάμπρου*** Κατάλογος τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β'. σ. 247). Οὐδ' εἶνέ τι παράδοξον ἡ τοιαύτη ὕπαρξις ἰδίων ἐκκλησιαστικῶν μελῳδιῶν ἐν Ἀθήναις, πόλει, ἥτις καὶ ἰδίους ἀνέδειξε μελογράφους τῆς ἐκκλησίας, περὶ ὧν εἶνε ἄξιον νὰ διατρίψῃ ποτὲ ἰδίᾳ τις τῶν περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ποιουμένων τὰς μελέτας. Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου τυχόντος σημειόνω τούτων τὸν Γεώργιον Κουτρικᾶν, οὗ μελῳδήματα σώζονται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 893 κώδικι τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν (***Σακκελίωνος*** Κατάλογος τῶν χειρογράφων σ. 162) τὸν Γιοβάσκον, ὅστις ἐν μὲν τῷ αὐτῷ κώδικι λέγεται μαθητὴς τοῦ Νέων Πατρῶν, πάντως Γερμανοῦ τοῦ συντάκτου τοῦ γνωστοῦ Στιχηραρίου, ἐν δὲ ἄλλῳ κώδικι ἱεροσολυμιτικῷ μαρτυρεῖται ῥητῶς Ἀθηναῖος (***Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως*** Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Α' σ. 371 ἀρ. 324) καὶ τὸν Δημήτριον, περὶ οὗ ἴδε ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 25. Τέλος δὲ μνημονευθήτω ἐνταῦθα καὶ ἡ Ἀκολουθία τῶν κεκοιμημένων ἣν ἐποίησεν ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν Νικόλαος ὁ Ἁγιοθεοδωρίτης, ὁ σύγχρονος τοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης ὁ πολλοὺς ποιήσας ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους. Σώζεται δ' ἡ ἀκολουθία αὕτη, οὖσα, ὅσον γε οἶδα, ἀνέκδοτος, ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 346 κώδικι τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν (***Σακκελίωνος*** Κατάλογος τῶν χειρογράφων σ. 58). Περιλαμβάνεται δ' ἐν φ. 160α - 175β τοῦ κώδικος, καὶ ἐπιγράφεται ὧδε· «Ἀκολουθία σὺν θεῷ ψαλλομένη. Περὶ τῶν κεκοιμημένων ἐπάνω τοῦ τάφου· Ποίημα Νικολάου μητροπολίτου Ἀθηνῶν». Ἄρχεται δὲ διὰ τῶν ἑξῆς· *Πρῶτος ἱερεὺς εὐλογῇ καὶ ψάλωμεν ψαλμῶν ῃ: — Ὁ κατοικῶν ἐν βοηθία τοῦ ὑψίστου· ἐν σκέπῃ τοῦ θεοῦ. Πληρομένου δὲ τούτου· η ἔτησις.*

28.

1599-1610. Μιχαὴλ Ἀνδρίστος.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 5783 Ἀρλεϊανὸν κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Λονδίνῳ Βρεττανικοῦ μουσείου, περιέχοντα ἔργα Συμεὼν τοῦ

Θεσσαλονίκης, περὶ οὗ ἴδε *Nares* Catalogue of the Harleian manuscripts. Ἐν Λονδίνῳ 1808 - 1812. Τόμ. Γ' σ. 296. Ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ περιλαμβάνεται μόνον τὸ σημείωμα τόδε, ὅπερ εὗρον κἀγὼ ἐν ἔτει 1875 φερόμενον ἐπὶ τεμαχίου χάρτου ἐπικεκολλημένου καὶ γεγραμμένου προφανῶς ὑπὸ χειρὸς ἀλλογενοῦς· *Ἐχαρίσατο ὁ πρώην πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως κύριος Διονύσιος μονάζων ἐν τῇ Ἁγίᾳ Λαύρᾳ τοῦ Ἄθωνος. αχοζ.'* Ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι ὑπάρχει καὶ τὸ ἐν τῷ καταλόγῳ μὴ περιλαμβανόμενον σημείωμα τόδε ἐν φ. 380· *ἐτελειώθη ἡ παροῦσα βίβλος διὰ χειρὸς Μιχαὴλ Ἀντιστου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν ἐν ἔτει ,αχαω μηνὶ Ἀπριλλίῳ 24. Ἐν Κωνσταντινουπόλει.* Κατωτέρω δὲ προστίθεται· *Τὸ παρὸν βιβλίον ὑπάρχει τοῦ παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου πρώην Κωνσταντινουπόλεως κυρίου κυρίου Διονυσίου· ἠγοράσθη δὲ τανῦν ὑπ' αὐτοῦ. Ἐν ἔτει αχοζ'.*

Ὁ αὐτὸς δὲ βιβλιογράφος ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 1 κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἐν Ἄνδρῳ μονῆς Ἁγίας, περιέχοντα Ὁμιλίας Γερμανοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐν φ. 394β· *ἐτελειώθη διὰ χειρὸς Μιχαὴλ Ἀνδρίστου καὶ νοταρίου τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἀθηνῶν ἐν ἔτει αχιω Ἰανουαρίῳ ιθη'.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἄνδρον μονῇ τῆς Ἁγίας κωδίκων, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Β' (1898) σ. 141 καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει σ. 8, ἔνθα ἐκ τυπογραφικοῦ παροράματος φέρεται *Ἀνδρίτσου.*

Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ἐτῶν τούτων 1601 καὶ 1610, καθ' ἃ ἐγράφησαν οἱ δύο ἐκεῖνοι κώδικες, εὑρίσκομεν ὡς βιβλιογράφον τὸν Μιχαὴλ Ἀνδρίστον. Καὶ δὴ πάντως ὁ αὐτὸς εἶνε ὁ γράψας ἐν ἔτει ,αχη' (1608) τὸ Νόμιμον τοῦ Ματθαίου Βλαστάρεως τὸ ἀποκείμενον ὑπ' ἀρ. 1125 ἐν τῇ σιναϊτικῇ βιβλιοθήκῃ, οὗ τὸ βιβλιογραφικὸν σημείωμα δὲν ἐξέδωκε δυστυχῶς ἑλληνιστὶ ὁ *Gardthausen*, λέγων μόνον «Michaele Andriste scr. a. 1608 (Catalogus Codicum Graecorum Sinaiticorum σ. 230).

Τὸ αὐτὸ δ' ἔτος ἔγραψεν ὁ αὐτὸς καὶ τοὺς λόγους τοῦ Πέτρου Δαμασκηνοῦ τοὺς περιλαμβανομένους ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 585 ἱεροσολυμιτικῷ κώδικι, οὗ ἐν φ. 218 φέρεται τὸ σημείωμα τόδε· *ἐτελειώθη σὺν θεῷ διὰ χειρὸς Μιχαὴλ Ἀνδρίστου ἐν ἔτει ,αχη' σεπτεμβρίου ιγ'.*

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Α' σ. 483.

Τὰ τέσσαρα δὲ ταῦτα σημειώματα τοῦ βιβλιογράφου τούτου ἄγουσιν ἡμᾶς εἰς ἀνεύρεσιν αὐτοῦ καὶ ἐν παλαιοτέρῳ χρόνῳ ἐν ἔτει 1599. Καὶ δὴ ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 10 κώδικι τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Ὀξωνίῳ κολλεγίου Lincoln, ἐν ᾧ ἀπόκεινται τὰ ὑπὸ τοῦ *Wheler* εἰς Ἀγγλίαν ἐξ Ἑλλάδος κομισθέντα χειρόγραφα, φέρεται ἐν φ. 125 τὸ ὄνομα ἑνὸς τῶν βιβλιογράφων τοῦ συμμίκτου τούτου κώδικος, ὅστις εἶνε ὁ γράψας τὸ ὑπ' ἐμοῦ ἐκδοθὲν Χρονικὸν Ἀθηνῶν (ἐν Ἀθηναίῳ Τόμ. ϛ' σ. 438 κ. ἑ. καὶ Ecthesis Chronica and Chronicon Athenarum. London. 1902 σ. 85 κ.ἑ.) καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ***Σάθα*** ἐν Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης Τόμ. Ζ' σ. 557 κ.ἑ. ἐκδοθεῖσαν Ἔκθεσιν χρονικὴν, ἥτις ἀρτιωτέρα καὶ ἐπηνωρθωμένη ἐξεδόθη παρ' ἐμοῦ ἐν τῷ εἰρημένῳ βιβλίῳ Ecthesis Chronica and Chronicon Athenarum. Τὸ σημείωμα δ' ἐκεῖνο τοῦ βιβλιογράφου ἔχει κατὰ τὸν ***Σάθαν*** (Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης Τόμ. Ζ' σ. σνα') ὧδε· *ἐτελειώθη ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ χειρὸς Μιχαὴλ Ἀνερήστου* (sic) *ἐν ἔτει ᾳφηθ' νοεμβρίου ιθ'*. Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ τοῦτο σημείωμα ἐγὼ ἀνέγνων ἐν ἔτει 1876 ὡς ἑξῆς· *ἐτελειώθη ἐν κωνσταντινουπόλει διὰ χειρὸς μιχαὴλ ἀνℨηστοῦ ἐν ἔτει ᾳφηθ^{ω} νοεμβρίου 24.* Τὰ δὲ μονοκονδυλικῶς γεγραμμένα δύο γράμματα δὲν ἀνελύθησαν ὑπὸ τοῦ Σάθα ὀρθῶς διὰ τῆς συλλαβῆς ***ερ,*** ἀλλ' εἶνε ***δ*** καὶ ***ρ,*** ἂν μὴ ***τ*** καὶ ***ρ,*** ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν δύο ἄλλων σημειωμάτων, τοῦ τῆς Ἄνδρου καὶ τοῦ τῆς σιναϊτικῆς βιβλιοθήκης. Ἔχομεν λοιπὸν τὸ ὄνομα *ἀνδρηστοῦ,* ὅπερ μόνον ὡς πρὸς τὸν τόνον διαφέρει τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀνδρίστου, ὡς ἀνέγνων ἐν τῷ κώδικι τῆς Ἄνδρου. Καὶ βλέπομεν μὲν ἀπὸ τοῦ 1599 μέχρι τοῦ 1610 ἀνωμαλίας ἐν τῇ γραφῇ τοῦ ὀνόματος τοῦ βιβλιογράφου τούτου, ἀλλ' αὗται ἐξηγοῦνται ὅταν ἀναλογισθῶμεν τὴν μικρὰν παιδείαν τοῦ ἀνδρός.

29.

1615. Δημήτριος Ἰανουλάκης.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 229 κώδικα τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τοῦ Κουτλουμουσίου, περιέχοντα τὸ Νόμιμον Μανουὴλ τοῦ Μαλαξοῦ.

Ἐν κεφαλαίῳ σξϐ' εὕρηται τὸ σημείωμα· *Ἐτελιῶθη αὐτὴ ἡ βύβλος τῶ θεῖον καὶ ἱερῶν νόμιμος εἰς τὰς 1615 ἐν μηνὶ Ἰανουαρίου η' ὑπὸ χειρὸς Δημητρίου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν τὸ ἐπίκλην τοῦ Ἰανουλάκη.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Α' σ. 303.

30.

1617. Μιχαὴλ Ἀριόλος.

Ἔγραψε τὸν ἐν τῇ μονῇ Ἰβήρων τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὑπ' ἀρ. 464 κώδικα, περιέχοντα τὴν Ἱστορίαν ψυχωφελῆ Βαρλαὰμ καὶ Ἰωάσαφ.

Ἐν τέλει· *Ἐτελειώθη ἡ παροῦσα διήγησις Βαρλαὰμ καὶ Ἰωάσαφ διὰ χειρὸς Μιχαὴλ Ἀριόλου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐπαιδώθη διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ ἐντημωτάτου ἐν ἄρχουσι κυροῦ Ἰωάννου Παπαδούκα . . . ἐν ἔτει ᾳχιζ' Ἰουλίῳ ιθ'.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β' σ. 149.

31.

1620-1637. Νικηφόρος Πριγγελεὺς ἱερομόναχος.

Ἔγραψε τὸν ἐν τῇ Βοδληιανῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ὀξωνίου Cod. Miscell. 256, περιέχοντα τὴν συγγραφὴν Θεοδωρήτου εἰς τὰ ἄπορα τῆς ἁγίας Γραφῆς.

Ἐν φ. 287^{6}· *Τέλος καὶ τῷ παναλκεῖ θεῷ δόξα καὶ τιμή. Εἰλήφασι τέλος τὰ ἄπορα τῆς παλαιᾶς γραφῆς διὰ χειρὸς Νικηφόρου ἱερομονάχου Πριγγελέως τοῦ Ἀθηναίου: ἔτος αχκ^{φ} ἀπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς Χριστοῦ σαρκώσεως Νοεμβρίῳ μηνὶ κα^{υ}.* Καὶ κατωτέρω δι' ἄλλου μέλανος, ἴσως δὲ καὶ ἄλλῃ χειρί· *ἐγράφη δ' ἐν Ἀθήναις μετὰ πλείστης ὅσης σπουδῆς.*

Coxe Catalogus codicum bibliothecae Bodleianae. Ἐν Ὀξωνίῳ 1853 σ. 806, ἔνθα τὸ μὲν πρῶτον σημείωμα φέρεται μετά τινων ἀντιγραφικῶν σφαλμάτων, ἅτινα ἐπηνώρθωσα ἐξ αὐτοῦ τοῦ κώδικος, τὸ δὲ δεύτερον παντελῶς λείπει.

Ἔγραψε δὲ ὁ Πριγγελεὺς καὶ τοὺς ὑπ' ἀρ. 404-406 κώδικας τῆς

ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων, περιέχοντας τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν τῆς κατὰ τῶν ἐθνικῶν συγγραφῆς Θωμᾶ τοῦ Ἀκυινάτου. Ἐν τέλει τοῦ περατοῦντος τὴν εἰς τρία μέρη διῃρημένην μετάφρασιν ταύτην κώδικος 406 φέρεται τὸ σημείωμα τόδε· *Ἐγράφη χειρὶ τοῦ ταπεινοῦ Νικηφόρου τοῦ Πριγγιλέου*... Ἴδε ***Σπυρ. Π. Λάμπρου*** Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β΄ σ. 143.

Ἀνῆκε δ' εἰς τὸν Πριγγελέα καὶ ὁ ἐν τῇ Μαρκιανῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βενετίας Cod. Nan. XCI τοῦ ἑνδεκάτου ἢ δωδεκάτου αἰῶνος, περιέχων Γνώμας βιωφελεῖς πατέρων, Ἐκλογὰς ἐκ τῶν θείων βιβλίων καὶ τὰ Κεφάλαια Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ. Ἐν ἀρχῇ τοῦ κώδικος γέγραπται· *ἐκ τῶν τοῦ νικηφόρου ἱερομονάχου*, ἐν δὲ φ. 3· *εἰς χρῆσιν τοῦ νικηφόρου τοῦ Πριγγελέου.* Ἴδε *Mingarelli* Graeci codices manuscripti apud Nanios asservati. Ἐν Βονωνίᾳ. 1784 σ. 179.

Ἀλλ' ὁ Νικηφόρος Πριγγελεὺς δὲν παρουσιάζεται μόνον ὡς βιβλιογράφος καὶ κτήτωρ κωδίκων, εἶνε δὲ καὶ συγγραφεύς. Αὐτόγραφον αὐτοῦ ἔργον εἶνε ὁ ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος μονῇ Κουτλουμουσίου ὑπ' ἀρ. 239 κῶδιξ ὁ περιέχων τὴν ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθεῖσαν εἰς τὴν καθωμιλημένην μετάφρασιν τοῦ Διοσκορίδου. Ἐν τέλει τοῦ χειρογράφου ἀναγινώσκεται τὸ σημείωμα τόδε· *Ἔλαβε τέλος χειρὶ τοῦ ταπεινοῦ Νικηφόρου ἱερομονάχου Πριγγελέως ἐξ Ἀθηνῶν τοῦ Διοσκορίδου ἡ βίβλος μεταφρασθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ αἰτήσει φίλου τινὸς Δημητρίου τ' οὔνομα ἀπὸ Τουρνάβου τῆς Λαρίσσης τῶν Θετταλῶν εἰς ὠφέλειαν μὲν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐκεῖσαι ὄντων ἐμπειρικῶν ἰατρῶν κατὰ τὸ ͵αᵂχᵂλᵂζᵂ Ὀκτωβρίῳ κδ΄ Ἀθήναζε ἢ συναριθμηθήσεται καὶ τὸ μετὰ τοῦτο βιβλίον δηλαδὴ τὸ Πολυονυμον.* Ἴδε ***Σπυρ. Π. Λάμπρου*** Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Α΄ σ. 304.

Καὶ ἄλλοθεν δὲ γινώσκομεν τὸν Πριγγελέα ὡς συγγραφέα. Ἐν τῷ χειρογράφῳ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης Β 27, γεγραμμένῳ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα, περιέχεται Λόγος αὐτοῦ κατὰ τοῦ λατινόφρονος Νεοφύτου τοῦ Ῥαδινοῦ, ὃν ἐξ αὐτοῦ ἐξέδωκεν ὁ ***Ἀθ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς*** (Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Σμύρνῃ βιβλιοθήκης τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς. Ἐν Σμύρνῃ 1877 σ. 39 καὶ 63 κ. ἑ.)

Τέλος δὲ καὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Πριγγελέως σώζονται τρεῖς γραφεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1650 καὶ 1651 πρὸς τὸν γνωστὸν Αἰτωλὸν λόγιον Εὐγένιον τὸν Ἰαννούλιον, οὗ ἐπ' ἴσης περιεσώθη μία ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Νικηφόρον, γραφεῖσα τῷ 1650. Εὕρηνται δ' αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἐν κώδικι γραφέντι τῷ 1756, ὃν ἐκέκτητο ἐν Ὀδησσῷ ἐφημερεύων ὁ ἔπειτ' ἀρχιεπίσκοπος Κερκύρας ***Εὐστάθιος Βουλησμᾶς*** (Ἴδε Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον 1877 σ. 324). Ἀνεκοίνωσε δὲ οὗτος τὰ περὶ τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἐν τῷ Ἀττικῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ 1882 σ. 359, ἔνθα καὶ ὑπεσχέθη τὴν ἔκδοσιν αὐτῶν, ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ ἐπαγγελία αὕτη δὲν ἐξεπληρώθη. Σημειωτέον δ' ὅτι ὀνομάζει αὐτὸν, πάντως πιστῶς ἀντιγράφων τὸ ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ χειρόγραφον, *Πριγγιλέα.*

Κατὰ ταῦτα ὁ Νικηφόρος Πριγγελεὺς πρέπει νὰ προστεθῇ εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῆς τουρκοκρατίας, εἰς οὓς οὔτε ὁ Ζαβίρας, οὔτε ὁ Σάθας, οὔτε ὁ Δημητρακόπουλος περιέλαβον αὐτόν. Ἡ δὲ παράλειψις αὐτοῦ παρὰ τῷ Βρετῷ καὶ τῷ *Legrand* εἶνε εὐνόητος, ἅτε οὐδεμιᾶς τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ ἐκδοθείσης τύποις ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις. Μόνον δ' ἔν τινι χειρογράφῳ σημειώματι κώδικός τινος ἑλληνικοῦ τῆς Μόσχας, ἐν ᾧ περιέχεται ἐπιστολὴ Νεκταρίου ἱερομονάχου τοῦ ἔπειτα πατριάρχου Ἱεροσολύμων πρὸς Γερμανὸν τὸν Λοκρὸν, φέρονται γεγραμμένα χειρὶ τοῦ Γερμανοῦ τούτου τάδε· *Ταύτην γέγραφε τὴν ἐπιστολὴν Νεκτάριος ὁ ἀπὸ Κρήτης, ὃς ὕστερον τετάρτῳ καὶ δεκάτῳ ἔτει κατὰ τὸ 1661 (ἔτος) πατριάρχης ἐχρημάτισεν Ἱεροσολύμων, ψήφῳ τῆς Κωνσταντίνου τῶν ἀρχιερέων, κληρικῶν καὶ ἀρχόντων συνόδου. Ἡ αἰτία δὲ τῆς ἐπιστολῆς ἦν αὕτη· Κατὰ τὸ 1645 ἠκροώμεθα φιλοσοφίας ἐν Ἀθήναις παρὰ Θεοφίλῳ τῷ Κορυδαλεῖ· ἦν δ' οὗτος ἄκρως εἰς φιλοσοφίαν ὑπερηκοντικὼς οὐ μόνον πάντας τῶν ἐν Ἰταλίᾳ φιλοσοφούντων, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν Ἑλλήνων τῶν ἡμετέρων οὐ κατόπιν ἰών. Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν Κορυδαλέως ἐμελετῶμεν ἀλλήλοις τὰ ἀκουσθέντα ὅ τε Νεκτάριος καὶ Διονύσιος ὁ ἐκ Ναυπλίου, καὶ δύο τῶν εὐγενῶν Ἀθηναίων, καὶ μετὰ τούτων ἐγώ. Ἦλθεν ἐξ Ἰωαννίνων Νικηφόρος τις Πριγγιλεὺς τὸ ἐπίκλην, Ἀθηναῖος καὶ αὐτὸς, ὃς ἤρξατο πειράζειν ἡμᾶς προβλήμασί τισιν ἐκ τῶν τοῦ Κορυσσούλου τοῦ Κερκυραίου (γρ. Ζακυνθίου) μαθητῶν προβληθεῖσιν εἰς Ἰωάννινα, πρὸς ἃ ἐγέγραπτο ἡ ἐπιστολὴ, καὶ τὸν προσβαλλόμενον (γρ. προβαλλόμενον) εἰς φυγὴν ἐλάσασα.* Πρὸ τοῦ σημειώματος δὲ

τούτου φέρονται δι' ἄλλης χειρὸς γεγραμμένα τάδε· *διὰ ταύτης (τῆς ἐπιστολῆς) ἀπήντησεν ὁ Νεκτάριος τῷ* ***Πριγγελεῖ*** *Νικηφόρῳ ἐν Ἀθήναις. Ἦν δ' οὗτος ὁ Νεκτάριος ἀνὴρ ἀγαθὸς, τὸ γένος Κρὴς, κῆρυξ εὐαγγελικὸς, ἦθος ἔχων σεμνὸν καὶ ἱεροπρεπὲς, τὴν πρᾶξιν ἀκολουθοῦσαν τῷ λόγῳ, αἰδέσιμος παρὰ πᾶσι καὶ ἐπέραστος, ὃς μετὰ 13 ἔτος ταύτης τῆς ἐπιστολῆς πατριάρχης ἐγένετο* [1].

Τοῦ Κορυδαλλέως θανόντος ἄγνωστον ἔτος μετὰ τὸ 1645, βλέπομεν, ὅτι ὁ Πριγγελεὺς ἔζη ἔτι περὶ τὸ 1650 καὶ ἐπανῆλθεν ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ πότε ἀνεχώρησεν εἰς Ἰωάννινα καὶ πρὸς τίνα σκοπὸν, ὁποῖα δέ τινα καθ' ὅλου τὰ τοῦ βίου αὐτοῦ δὲν γινώσκομεν, οὐδὲ τὰ ἐκ τῶν κωδίκων οὓς ἔγραψεν ἢ ἐκέκτητο παρεχόμενα στοιχεῖα ἀρκοῦσι πρὸς διαφώτισιν τῶν κατ' αὐτόν [2].

Ἀξία δὲ πάντως προσοχῆς εἶνε ἡ ποικιλία περὶ τὴν γραφὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀθηναίου ἱερομονάχου παρ' αὐτοῦ ἐκείνου. Γράφεται δῆλα δὴ *Πριγγελεὺς* ἢ *Πριγγελέος* ἢ καὶ *Πριγγιλέος*. Ἡ δὲ ἀστασία αὕτη περὶ τὴν γραφὴν τοῦ ἰδίου ὀνόματος ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι τοῦτο τὸ ὄνομα δὲν ἦτο παλαιὸν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ, ἀλλ' αὐτὸς ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸ ἑλληνικώτερον τύπον. Πράγματι δὲ θεωρῶ βέβαιον, ὅτι τὸ Πριγγελεὺς ἢ Πριγγελέος εἶνε ὁ ἑλληνικώτερος τύπος τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος Πριγγιούλας, ὅπερ ἀθηναϊκῶς προεφέρετο Πρίντζουλας ἢ Πριντζούλας. Καὶ δὴ Μιχάλης Πρίντζουλας εὕρηται ὑπογεγραμμένος ὡς μάρτυς ἔν τινι πράξει ἀθηναϊκῇ τοῦ ἔτους 1573 ἀποκειμένῃ ἐν τῷ ἀρχείῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας ὑπ' ἀρ. 1850, πιθανώτατα δὲ ὁ αὐτὸς ὡς Μιχαὴλ Πριγγιούλας ἐν ἄλλῃ πράξει τοῦ 1593 τοῦ αὐτοῦ ἀρχείου ὑπ' ἀρ. 1826.

---

[1] Τήν τ' ἐπιστολὴν τοῦ Νεκταρίου πρὸς τὸν Γερμανὸν καὶ τὰ σημειώματα ταῦτα εὕρηνται ἐκδεδομένα παρὰ τοῦ *Matthäi* Ποικίλα ἑλληνικά. Ἐν Μόσχᾳ. 1811 σ. 259 κ. ἑ. ὅστις παρατηρεῖ περὶ τοῦ Πριγγελέως τάδε· De Nicephoro Pringileo, seu Pringilensi, qui fuit ex Joanninis, nullibi quiquam memoratum legi. Παρὰ δὲ τοῦ *Matthäi* παρέλαβε μέρος τοῦ σημειώματος ὁ ***Σάθας*** (Νεοελληνικὴ Φιλολογία σ. 318 ἐν σημ. 1) μετά τινων σφαλμάτων καὶ ἄνευ δηλώσεως τῆς πηγῆς ἐξ ἧς ἐλήφθη.

[2] Ἴσως λανθάνει τις εἴδησις ἐν τέλει τοῦ σημειώματος τοῦ ὑπ' ἀρ. 406 κώδικος τῆς μονῆς Κουτλουμουσίου, ὅπερ λυποῦμαι ὅτι δὲν ἀντέγραψα ὁλόκληρον.

Εὕρηνται δὲ τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἐκδεδομένα ἐν τοῖς τοῦ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Α' σ. 180 καὶ 181. Κατ' ἀνάλογον δὲ τρόπον πρὸς τὸν Πρίντζουλαν ἐξῃλλήνισε τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ὁ Σολδάκης (ἴδε κατωτέρω ἀρ. 49), ἐπιγράφων ἑαυτὸν Σολδάκιον, καὶ ὁ γνωστότατος Ἀθηναῖος λόγιος Θεόφιλος ὁ Κορυδαλλεὺς, οὗ τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα ἦτο, καθ' ἃ φαίνεται, Σκορδαλός. Ἴδε ***Ἰω. Βελούδου*** Ἑλλήνων ὀρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ σ. 106.

32.

** 1633. Δαμιανὸς ἱερομόναχος.

Διὰ δαπάνης αὐτοῦ ἐγράφη χάριν τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Διονυσίου ὁ ἐν αὐτῇ ὑπ' ἀρ. 143 κῶδιξ περιέχων βίους καὶ μαρτύρια ἁγίων.

Ἐν τέλει τοῦ κώδικος εὕρηται τόδε τὸ σημείωμα· *Τὸ παρὸν βιβλίον ὑπάρχει μὲν κτῆμα τῆς σεβασμίας καὶ βασιλικῆς μονῆς τοῦ προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου τῆς ἐπονομαζομένης τοῦ Διονυσίου συγκειμένης ἐν τῷ τοῦ Ἄθω ὄρει· ἐγράφη δὲ παρ' ἐμοῦ εὐτελοῦς Ἰωάσαφ ἱερομονάχου διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ ὁσιωτάτου καὶ μουσικωτάτου ἐν ἱερομονάχοις κυροῦ Δαμιανοῦ τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐπροσήλωσα αὐτῷ ἐν τῇ ῥηθείσῃ μονῇ ἕνεκεν ψυχικῆς σωτηρίας καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες αὐτὸ εὔχεσθε ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν ἔτει ͵ζρμα'.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Α' σ. 343.

33.

1657. Δαμασκηνὸς Ῥινέσος.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 366 κώδικα τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Ἰβήρων, περιέχοντα τοὺς δεκαὲξ ἀναγινωσκομένους λόγους Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου μεθ' ἑρμηνειῶν.

Ἐν τέλει τοῦ κώδικος· . . . *κατὰ τὸ ͵αχνζ' Δεκεμβρίῳ κδῃ Ἀθήνῃσι ἤνυσται διὰ χειρὸς Δαμασκηνοῦ Ῥινέσου.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β' σ. 98.

34.

1661. Ἀνώνυμος.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 256 $\left(\frac{328}{\mathrm{CCCXV}}\right)$ κώδικα τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνοδικῆς βιβλιοθήκης, περιέχοντα κυρίως ἔργα τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου τοῦ Πηγᾶ.

Ἐν φ. 274 τὸ σημείωμα· *ἐν Ἀθήναις ἔτει σωτηρίῳ ᾳχξα'. Ἐκ τῶν ἰδίων συγγραμμάτων τοῦ συγγεγραφότος ταυτὶ Μελετίου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας.* Ἐν δὲ φ. 357· *Ἀθήνησι ᾳχξα', μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, ἀπὸ τῶν ἰδίων συγγραμμάτων τοῦ μακαριωτάτου Ἀλεξανδρείας κυρίου Μελετίου.*

Βλαδιμήρου ἀρχιμανδρίτου Συστηματικὸς κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνοδικῆς βιβλιοθήκης. Ἐν Μόσχᾳ. 1894 (ῥωσιστὶ) σ. 350.

35.

* 1676. Ἄνθιμος Ἀθηνῶν.

Ἐκέκτητο διαφόρους κώδικας, ὧν κυριώτατος ὁ περιέχων τὰ ἔργα Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου.

Wheler A journey into Greece. Ἐν Λονδίνῳ. 1682 σ. 350. Ἴδε τὸ περὶ αὐτοῦ χωρίον ὁλόκληρον ἀνωτέρω σ. 5 ἐν σημ. 2.

Περὶ τοῦ Ἀνθίμου Δ', ἀρχιερατεύσαντος ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ 1655 μέχρι τοῦ 1679, ἴδε ***Παναρέτου Κωνσταντινίδου*** Κατάλογος ἱστορικὸς τῶν πρώτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεξῆς ἀρχιεπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν ἐν Σωτῆρι Τόμ. Β' (1878-9) σ. 60.

Δὲν πρέπει νὰ συγχυθῇ πρὸς τὸν Ἄνθιμον Ε' (1742-1764), εἰς ὃν προσεγράφετο μέχρι τινὸς καὶ τὸ ψευδεπίγραφον ἀθηναϊκὸν χρονικόν, περὶ οὗ ἴδε ***Δημ. Καμπούρογλου*** Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν Τόμ. Α' σ. 79 κ. ἑ.

36.

* 1679. Ἰεζεκιὴλ Στεφάκης ἡγούμενος τῆς μονῆς Καισαριανῆς.

Ἐκέκτητο διαφόρους κώδικας, ὧν κυριώτατος ὁ περιέχων τὰ ἔργα Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου.

Wheler A journey into Greece. Ἐν Λονδίνῳ. 1682 σ. 413. Ἴδε τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ἄγγλου περιηγητοῦ παρατεθειμένον ὁλόκληρον ἀνωτέρω ἐν σ. 6 ἐν σημ.

37.

* 1677. Γιαννάκης Ῥοΐδης.

Ἦτο κτήτωρ τοῦ ὑπ' ἀρ. 39 κώδικος τῆς ἐν Ἄνδρῳ μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, γεγραμμένου ἐπὶ περγαμηνῆς τὸν δωδέκατον αἰῶνα καὶ περιέχοντος Ψαλτήριον.

Ἐν φ. 269· *Εγω ω Λεωναρδως παλιωλωγος εγραφα σε τουτω τω ψαλιτηρι κινε του κυρ γιαναναχι ρούδη να το χαρι οχι αλω ἐγο λεοναρδος παλεολογος εγραψα.* Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ παραφύλλῳ τῷ συνεσταχωμένῳ τῷ ξύλῳ τοῦ περικαλύμματος· *1677 αὐγούστου 20 εἰς τὴν ἄνδρω* : ∼ Mu to edossetto Paron o Papas cosmas aPottinagia (=Μοῦ τὸ ἔδοσε τὸ παρὸν ὁ παπᾶς Κοσμᾶς ἀπὸ τὴν Ἁγία). Ἐν φ. 270 α· Kathettus Sottiriodus—1677—Junio II essothi to cacorizico to aniPsimu o stamatis is tin corintho· che o Theos macarissi tin Psichi tu nantin anaPafssi isttus colPus tu Abraam : ≈ (=Καθ' ἔτους σωτηριώδους 1677 Ἰουνίου 11 ἐσώθη τὸ κακορρίζικο τὸ ἀνίψι μου ὁ Σταμάτης εἰς τὴν Κόρινθο· καὶ ὁ θεὸς μακαρίσῃ τὴν ψυχή του νάν την ἀναπαύσῃ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἁβραάμ). Μετὰ δὲ ταῦτα ἕπεται ἡ ὑπογραφὴ Thomaso Roidi : ∼

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογοι κωδίκων ἐν ταῖς μοναῖς τῆς νήσου Ἄνδρου Ἁγίῳ Νικολάῳ καὶ Παναχράντῳ καὶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου Κορθίου ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Γ' (1899) σ. 111-112 καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει σ. 22.

Δὲν εὑρίσκεται μὲν ῥητῶς ἀναγραφομένη ἐν τῷ κώδικι ἡ πατρὶς τοῦ κτήτορος, ἀλλὰ γνωστόταται εἶνε ὡς ἀθηναϊκαὶ οἰκογένειαι τῆς τουρκοκρατίας ἡ τῶν Παλαιολόγων καὶ ἡ τῶν Ῥοίδη, περὶ ὧν ἴδε τὴν ἀνακοίνωσιν ***Κ. Χρηστομάνου*** ἐν τοῖς τοῦ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Γ' σ. 250 κ. ἑ. Τὰ δὲ ἰταλικὰ ἐν τῷ κώδικι τούτῳ σημειώματα τοῦ Θωμᾶ Ῥοίδη ἐξηγοῦνται ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ οἴκου τούτου σχέσεων πρὸς τὴν Βενετίαν, παρ' ἧς καὶ κόμιτες εἶχον ἀναδειχθῆ οἱ Ῥοίδαι.

38.

** 1680. Δημήτριος.

Ἐδαπάνησε πρὸς γραφὴν τοῦ χειρογράφου ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν ὑπ' ἀριθ. 947.

Μικρὸν πρὸ τοῦ τέλους τὸ σημείωμα τόδε· *Τὸ παρὸν βιβλίον ἐγράφη παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς Χρυσάφου ἐν ἔτει ͵αχπ' μηνὶ Ἰουλίῳ κε' διὰ ἐπιμελείας Δημητρίου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν.*

Σακκελίωνος Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Ἀθήναις 1892 σ. 171.

39.

ΙΗ' αἰῶνος. Παρθένιος Καισαρείας ὁ ἐξ Ἀθηνῶν.

Αὐτόγραφον σώζεται τεῦχος αὐτοῦ ἐπιγραφόμενον *Παρθενίου μητροπολίτου Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν, ἱστορία τῆς μεταξὺ Ῥωμαίων τε καὶ Ἀρμενίων διαφορᾶς.* Σωζόμενον δ' ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Καλλιπόλεως τῆς Θρᾴκης ὑπ' ἀρ. 30, σύγκειται ἐκ φύλλων 55 εἰς μικρὸν 4ον καὶ περιλαμβάνει μόνον τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἱστορίας, ἥτις ἀναφέρεται εἰς συμβάντα ἐν τῷ Πανάγίῳ τάφῳ ἐπὶ τῶν πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου τοῦ Νοταρᾶ καὶ Μελετίου τοῦ ἐξ Αἴνου. Ἔκ τινος δὲ σημειώματος ἐν τέλει τοῦ χειρογράφου φαίνεται, ὅτι ἡ ἱστορία αὕτη ἔμεινεν ἀτελής.

Ἴδε ***Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως*** Ἔκθεσις παλαιογραφικῶν καὶ φιλολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Θρᾴκῃ καὶ Μακεδονίᾳ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1886 (Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος τοῦ ΙϚ' τόμου τοῦ Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου) σ. 10 κ. ἑ.

Ὁ συγγραφεύς, μητροπολίτης ὢν Καισαρείας τῆς ἐν Παλαιστίνῃ, διεδέχθη βραδύτερον τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων Μελέτιον τῷ 1739. Ἴδε περὶ αὐτοῦ ***Ἀθ. Ὑψηλάντου*** Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν σ. ιη' καὶ 344. ***Γρ. Παλαμᾶ*** Ἱεροσολυμιάδα σ. φοε'.

Τῆς αὐτῆς συγγραφῆς ἄλλο ἀντίγραφον, γεγραμμένον περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ἀπόκειται ὑπ' ἀρ. 2 ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων (***Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως*** Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Γ' σ. 231), ἐξ αὐτοῦ δ' ἐξέδωκεν αὐτὸ ὁ ***Ἀθ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς*** ἐν Ἀναλέκτοις Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας Τόμ. Α' σ. 308-386.

40.

1707. Δημήτριος Σουρμελῆς ἱερεύς.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. ΧΜϚ' κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τῆς Πάτμου, περιλαμβάνοντα «Ἀκολουθίαν τοῦ ἐξοδιαστικοῦ τῶν κοσμικῶν ἱερέων».

Ἐν τέλει· *Τέλος τῷ Θεῷ ἡμῶν δόξα, ἀμήν. Ἐν μηνὶ μαΐῳ ε', ͵αψζ'.*

Σύγγνωτέ μοι ἀδελφοὶ τοῦ πλήθους τῶν σφαλμάτων
πάθος ἀνθρώπινόν ἐστι τὸ λάθος τῶν γραμμάτων.

Κόρον οὐκ ἔχω ἀείποτε τοῦ γράφειν, ἀλλ' αἱ αἰσθήσεις ἀδυνατοῦσιν ὅμως, καὶ γὰρ ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχύς μου, καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ. ***Τλήμων*** *ἱερεὺς Δημήτριος Σουρμελής.*

Μετά τινας ἀμφιβολίας ἀνέγραψα τὸν Δημήτριον Σουρμελῆν ἐνταῦθα, ἀμφιβάλλων, ἂν ἦτο τῶν Ἀθηναίων τῶν φερόντων τὸ ὄνομα τοῦτο ἢ ἄλλου τινὸς κλάδου ὁμωνύμου τῆς λίαν διαδεδομένης ταύτης οἰκογενείας. Ἐπιρρωννύει δὲ τὰς ἐμὰς ἀμφιβολίας ἡ ἐνταῦθα δημοσιευομένη ἐπιστολὴ τοῦ ἐλλογίμου κ. Δανιὴλ Σουρμελῆ.

Ἀξιότιμε φίλε,

Ἄγνωστος ὅλως πᾶσι τοῖς ἐνταῦθα Σουρμελαῖς ὁ ὑμέτερος ἱερεὺς Δημήτριος, ἐὰν εἷλκε τὸ γένος ἐκ τῶν Ἀθήνησι Σουρμελῶν, ἢ ἐκ τῶν ῥιζικῶν τῶν ἐν Καρποδαίμονι (Σαράντα Ἐκκλησίαις, τουρκιστὶ Κὶρκ-κιλισὲ) κώμῃ τῆς Θρᾴκης, ὅθεν οἱ παραφυεῖς εἰς Κωνσταντινούπολιν, Αἶνον, Μάδυτον, Μύκονον, Κρήτην, Ἀθήνας καὶ ἀλλαχόσε.

Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχεγόνοις Καρποδαιμονίοις Σουρμελαῖς εἴθισται τὸ ὄνομα Δημήτριος, καὶ παρ' ἅπασι τοῖς ἐξ αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ Καρποδαιμόνιοι παρέσχον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος πολλοὺς ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς, καὶ αὐτὸν τὸν νῦν Πατριάρχην Ἰωακείμ. Ὥστε οὐδόλως ἀπίθανον, ὅτι καὶ ὁ ὑμέτερος ἱερεὺς Δημήτριος Σουρμελῆς ἦν ἐξ ἐκείνων, ἥκιστα δὲ πιθανὸν ἐκ τῶν ἐνθάδε, ὡς ἐμοὶ κριτῇ. Ἔρρωσθε.

Ἀθήνησι τῇ α' Μαρτίου ͵αϡβ'.

Δανιὴλ Σουρμελῆς.

41.

* 1716. Σαμουὴλ ἱερεύς.

Ἐκέκτητο τὸν ὑπ' ἀρ. 670 κώδικα τῆς Λαύρας Σάββα τοῦ ἡγιασμένου τὸν νῦν ἀποκείμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων καὶ γεγραμμένον μὲν τῷ 1544 παρὰ Χαραλαμπίου μοναχοῦ, περιέχοντα δὲ τὸν Θηκαρᾶν.

Ἐν τῷ φ. 12 σημείωμα, καθ' ὃ τῇ 10 Μαρτίου 1716 ἠγοράσθη εἰς *Ἔγρηναν* (=Αἴγιναν) ὑπὸ Παρθενίου διακόνου *διὰ ἄσπρα γερὰ τὸν ἀριθμὸν 95* παρὰ τοῦ τέως κατέχοντος αὐτὸν Σαμουὴλ ἱερέως τοῦ Ἀθηναίου.

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Β' σ. 642.

42.

1732. Ζαχαρίας ἱερεὺς [Παπαγιαννούλης] ὁ ἐκ Βόλου διδάσκαλος ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πηλίῳ.

Ἔγραψεν ἔτι μαθητεύων ἐν Ἀθήναις τῷ 1732 τὸν ὑπ' ἀρ. 117 θεματογραφικὸν κώδικα τῆς ἐν Μηλεαῖς τῆς Θεσσαλίας βιβλιοθήκης, συνέλεξε δὲ καὶ συνεστάχωσεν ἀργότερον, καθ' ἃ φαίνεται, καὶ τὰς ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 26 κώδικι τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης ἐπιστολὰς διδασκάλων ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πηλίῳ.

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Κατάλογος τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς ἐν Μηλεαῖς βιβλιοθήκης, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Ε' (1901) σ. 75. Πρβλ. ***Τοῦ αὐτοῦ*** Περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις φροντιστηρίου τοῦ 18ου αἰῶνος, ἐν Ἁρμονίᾳ Τόμ. Α' (1900) σ. 606 κ. ἑ. ***Θεμ. Ν. Φιλαδελφέως*** Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἐφραὶμ καὶ ἄλλων διδασκάλων τῶν ἐπὶ τοῦ Πηλίου ἰδίᾳ σχολείων κατὰ τὸν ιη' αἰῶνα, αὐτόθι σ. 194 κ. ἑ. ***Τοῦ αὐτοῦ*** Ἀνέκδοτα ἔγγραφα καὶ ἐπιστολαὶ περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Πηλίου σχολείων καὶ τοῦ ἐν Ἄρτῃ, ἐν Ἁρμονίᾳ Τόμ. Β' (1901) σ. 337 κ. ἑ. ***Ν. Ι. Γιαννοπούλου*** Χειρόγραφον βιβλίον τῆς ἐν Ἁλμυρῷ φιλαρχαίου ἑταιρείας «Ὄθρυος», αὐτόθι σ. 350 κ. ἑ.

43.

ΙΗ' αἰῶνος (πρὸ τοῦ 1737). Παρθένιος ἱερομόναχος Γερένης ὁ ἐξ Ἀθηνῶν.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 59 ἐκ 211 φύλλων ἐπὶ χάρτου κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ μετοχίου τοῦ Παναγίου τάφου, ἐν ᾧ περιέχεται «Χρυσάνθου πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἀντίρρησις εἰς τὰ ὅσα κακῶς, ψευδῶς καὶ ἀναρμόστως λέγονται εἰς τὸ προσκυνητάριον τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ».

Προτάσσει δὲ τῆς συγγραφῆς τοῦ Χρυσάνθου ὁ Γερένης καὶ ἐπίγραμμα διὰ στίχων ἡρωελεγείων πρὸς τὸν συγγραφέα τῆς βίβλου μὴ συμπεριλαμβανόμενον ἐν τῇ διὰ τύπου ἐκδόσει τῆς βίβλου ἐν Βενετίᾳ τῷ 1772.

Δημ. Καμπούρογλου Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Β' σ. 232.

Ἐν τῇ περὶ τοῦ κώδικος τούτου ἀνακοινώσει τοῦ συντάξαντος τὸν κατάλογον τῶν κωδίκων τοῦ μετοχίου τοῦ Παναγίου τάφου δὲν γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἔτους καθ' ὃ ἔγραψε τὸν κώδικα ὁ Γερένης· ἀλλ' ἐπειδὴ σημειοῦται, ὅτι οὗτος ἐγράφη ὑπὸ *Παρθενίου ἱερομονάχου Γερένη τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν,* εἶνε πρόδηλον, ὅτι ἡ γραφὴ αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς ἔτος τι τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος πρὸ τοῦ 1737, καθ' ὃ ὁ Παρθένιος ἐχειροτονήθη πατριάρχης Ἱεροσολύμων.

Περὶ τοῦ Παρθενίου Γερένη καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἴδε ***Κ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων*** Σωζόμενα ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα Τόμ. Β' σ. 311. ***Σοφοκλέα Κ. Οἰκονόμου*** ἐν Ψόγῳ Νικοτιανῆς Νικολάου Α. Μαυροκορδάτου σ. 53-55· ***Κ. Χρηστομάνου*** Γενεαλογικὰ μελετήματα ἐν Παρνασσῷ Τόμ. Ι' σ. 362 κ.ἑ. ***Περ. Ζερλέντη*** Παρθένιος Γερένης αὐτόθι σ. 451-453. Ὁ δ' ***Ἐπ. Σταματιάδης*** ἐν Βιογραφίαις τῶν Ἑλλήνων μεγάλων διερμηνέων σ. 105-115 ἐξέδωκε Λόγον τοῦ Παρθενίου, ἱερομονάχου ἔτι ὄντος, ἐκφωνηθέντα ἐν Βλαχίᾳ εἰς τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου Α. Μαυροκορδάτου, συμβάντα τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1730, ἀναδημοσιευθέντα παρὰ ***Δημ. Καμπούρογλου*** ἐν Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Α' σ. 244-251.

Σημειωτέον, ὅτι ὁ **Σοφοκλῆς Κ. Οἰκονόμος** ἔνθ' ἀν. ἀναφέρει ὡς σωζόμενα ἐν τῇ πατριαρχικῇ βιβλιοθήκῃ Ἱεροσολύμων τετράδια σχολικῶν ἐξηγήσεων Παναγιώτου τινός, τοῦθ' ὅπερ εἰκάζει ὂν τὸ κατὰ κόσμον ὄνομα τοῦ Παρθενίου. Ἀλλ' ὁ **Κ. Χρηστομάνος** (Παρθένιος ὁ Γερένης πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἐν τοῖς τοῦ **Δημ. Καμπούρογλου** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Γ' σ. 144-148) διαβεβαιοῖ ἐν σ. 145 σημ. ἐξ ἀνακοινώσεως τοῦ κ. Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως, ὅτι «οὐδεμία σώζεται ἐν τῇ πατριαρχικῇ βιβλιοθήκῃ μαρτυρία γραπτὴ ἢ ἄγραφος περὶ τοῦ γένους καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ πατριάρχου Παρθενίου, πάντων τῶν σχετικῶν χειρογράφων ἐξετασθέντων προσηκόντως πρὸς τοῦτο παρ' αὐτοῦ».

Πρβλ. περὶ τοῦ Παρθενίου Γερένη καὶ **Ἰω. Σακκελίωνα** ἐν τοῖς τοῦ **Δημ. Καμπούρογλου Μνημείοις** Τόμ. Β' σ. 7-8 καὶ 233-234.

44.

17..—1753. Δημήτριος διδάσκαλος ἐν Ἀθήναις.

Ἔγραψε πολυαρίθμους ἐπιστολὰς πρὸς τὸν Ζαχαρίαν Παπαγιαννούλην, αὐτογράφους σωζομένας ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 26 κώδικι τῆς βιβλιοθήκης Μηλεῶν. Τούτων μία ἀπὸ 20 Μαΐου 1743 ὁρίζει τὸν χρόνον τῆς εἰς Ἀθήνας προσκλήσεως αὐτοῦ. Ἐν ταύτῃ γράφονται τάδε· «Ἴσθι, ὅτι χθὲς ἀμφὶ Βοιλοτὸν ἐκομισάμην Ἀθήνηθεν δύο γράμματα, τὸ μὲν Ὀκτωβρίου η' (=1742), τὸ δὲ Μαρτίου κη' (=1743) γεγραμμένον, προσκαλοῦντά με διὰ τὴν ἐκεῖσε σχολήν, ἐκβληθέντος, ὡς ἔοικε, τοῦ θαυμασίου ἀνδρὸς ἐπί τε δογμάτων ὀρθότητι καὶ λοιποῖς αὐχήμασι κὺρ Βησσαρίωνος». Παρετάθη δ' ἡ διδασκαλία τοῦ Δημητρίου ἐν Ἀθήναις μέχρι τοῦ 1753, καὶ μέχρις ἐκείνου τοῦ ἔτους σώζονται ἐπιστολαὶ αὐτοῦ ἐν τῷ κώδικι τῶν Μηλεῶν.

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Κατάλογος τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς ἐν Μηλεαῖς τῆς Θεσσαλίας βιβλιοθήκης, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Ε' (1901) σ. 28 κ.ἑ. Πρβλ. ***Τοῦ αὐτοῦ*** Περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις φροντιστηρίου τοῦ 18ου αἰῶνος, ἐν Ἁρμονίᾳ Τόμ. Α' (1900) σ. 612, ἔνθα ὁ Παπαδόπουλος Κεραμεὺς λέγει τὸν Δημήτριον τοῦτον ὄντα τὸν ἐπωνυμούμενον Βόδαν, τοῦθ' ὅπερ διαμφισβητεῖ

ὁ ***Θεμ. Ν. Φιλαδελφεύς*** (Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἐφραὶμ καὶ ἄλλων διδασκάλων τῶν ἐπὶ τοῦ Πηλίου ἰδίᾳ σχολείων κατὰ τὸν ιη' αἰῶνα, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Ε' (1901) σ. 200 καὶ 211).

Τὸν Δημήτριον τοῦτον, ὄντα γνωστὸν, μόνον ἐκ γραφῆς σωζομένων ἐπιστολῶν κατέλεξα κατ' ἐξαίρεσιν ἐνταῦθα, μὴ συμπαραλαβὼν εἰς τοὺς ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ ἀναγραφέντας βιβλιογράφους τοὺς ἐπιστολογράφους ἐκείνους τοὺς γνωσθέντας ἐκ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν ἐν τοῖς τοῦ **Δημ. Καμπούρογλου** Μνημείοις, εἰ καί τινες αὐτῶν εἶνε αὐτόγραφοι.

45.

1743-1765. Ἐφραὶμ ὁ Ἀθηναῖος πατριάρχης Ἱεροσολύμων.

Τούτου, πατριαρχεύσαντος ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπὸ τοῦ 1766 μέχρι τοῦ 1771, σώζονται αὐτόγραφοι ἐπιστολαὶ πρὸ τῆς πατριαρχείας τῶν ἐτῶν 1743-1765 ἐκ Πάτμου καὶ Κύπρου πρὸς Ἀθηναίους διδασκάλους καὶ ἱερομονάχους ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 26 κώδικι τῆς βιβλιοθήκης Μηλεῶν, ὅστις καὶ ἄλλως εἶνε ἄξιος μελέτης διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀθηναϊκῆς παιδείας κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα. καθ' ἃ καὶ ὁ ὑπ' ἀρ. 73 κῶδιξ τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης.

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Κατάλογος τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς ἐν Μηλεαῖς βιβλιοθήκης, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Ε' (1901) σ. 30.

Τοῦ αὐτοῦ δ' ἰδιόχειροι ἐπιστολαὶ τῶν ἐτῶν 1761 καὶ 1762 εὕρηνται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 424 ἱεροσολυμιτικῷ κώδικι, ἐν ᾧ περιλαμβάνεται ἐν φ. 217-221 καὶ «τοῦ σοφολογιωτάτου ἐν Βουκουρεστίῳ διδασκάλου κυρίου Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν ζητήσαντα εὐσεβέστατον αὐθέντην Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Νικολάου Μαυροκορδᾶτον διήγησις πάνυ συνοπτικὴ περὶ τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου Μακαρίου τοῦ ἐκ νήσου Πάτμου», περὶ ἧς σημειοῦται, ὅτι *ἰδιόχειρός ἐστι τοῦ ἀοιδίμου Ἐφραίμ*.

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Α' σ. 421.

Ἐκέκτητο δὲ ὁ Ἐφραὶμ τοὺς ὑπ' ἀρ. 127, 140, 160, 210 καὶ

331 κώδικας τῆς βιβλιοθήκης τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων καὶ τοὺς ὑπ' ἀρ. 33, 71 καὶ 82 κώδικας τῶν ἐκ τοῦ μοναστηρίου τοῦ τιμίου Σταυροῦ μετακομισθέντων εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχικὴν βιβλιοθήκην, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῶν σημειωμάτων ***Ἐκ τῶν τοῦ Ἐφραὶμ, Ἐκ τῶν τοῦ Ἐφραὶμ καὶ τόδε, Ἐκ τῶν τοῦ*** *ἁμαρτωλοῦ Ἐφραὶμ καὶ τόδε πρὸς τοῖς ἄλλοις*. Ὁ δὲ χρόνος καθ' ὃν ὁ Ἐφραὶμ ἀπέκτησεν ἕκαστον τῶν εἰς αὐτὸν ἀνηκόντων κωδίκων δὲν ἀναγράφεται ἐν αὐτοῖς.

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Α' σ. 220 κ. ἑ., 246, 289, 374 κ. ἑ. Τόμ. Γ' σ. 72 κ. ἑ., 127 κ. ἑ., 133 κ. ἑ.

Ἴδε περὶ τοῦ Ἐφραὶμ τὸν ***Ζαβίραν*** (Νέα Ἑλλὰς σ. 299 κ. ἑ.), τὸν ***Σάθαν*** (Νεοελληνικὴ Φιλολογία σ. 507 κ. ἑ.) καὶ τὰς τοῦ ***Ἰω. Σακκελίωνος*** Ἀνακοινώσεις περὶ τοῦ Ἀθηναίου πατριάρχου Ἐφραὶμ ἐν τοῖς τοῦ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Β' σ. 233-237. Πρβλ. ***Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως*** Περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις φροντιστηρίου τοῦ 18ου αἰῶνος, ἐν Ἁρμονίᾳ Τόμ. Α' (1900) σ. 606 κ. ἑ. ***Θεμ. Ν. Φιλαδελφέως*** Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἐφραὶμ καὶ ἄλλων διδασκάλων τῶν ἐπὶ τοῦ Πηλίου ἰδίᾳ σχολείων κατὰ τὸν ιη' αἰῶνα, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Ε' (1901) σ. 194 κ. ἑ. ***Τοῦ αὐτοῦ*** Ἀνέκδοτα ἔγγραφα καὶ ἐπιστολαὶ περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Πηλίου σχολείων καὶ τοῦ ἐν Ἄρτῃ, ἐν Ἁρμονίᾳ Τόμ. Β' (1901) σ. 337 κ. ἑ.

46.

ΙΗ' αἰῶνος μεσοῦντος. Μάξιμος Ἀγγελιανός.

Ἔγραψε τὸν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Δημητσάνης κώδικα ὑπ' ἀρ. 41 κατὰ τὴν ἀρίθμησιν Νίκου Βέη, γεγραμμένον τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα μεσοῦντα ἐπὶ χάρτου. Ὁ κῶδιξ, ἔχων διαστάσεις 0,22×0,19, σύγκειται ἐκ φύλλων 204. Περιέχονται δ' ἐν αὐτῷ τάδε·

1 (φ. 1α). ***Θεοφίλου Κορυδαλλέως*** Λογικὴ τεχνολογική.

2 (φ. 167α). ***Τοῦ αὐτοῦ*** Περὶ ἐπιστολικῶν τύπων.

3 (φ. 201α). ***Εὐσταθίου Μακρεμβολίτου*** Τὰ καθ' Ὑσμίνην καὶ Ὑσμινίαν, ὅπερ μένει ἀτελές.

Ἐν φ. 166β· *Γέγονεν τὸ παρὸν πόνῳ μὲν τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου ἐν ἱεράρχαις καὶ δι[δασκ]άλοις Θεοφίλου Κορ[υ]δαλλέως, ἀντεγράφθη δὲ ὑπὸ Μαξίμου τοῦ Αγγελιανοῦ πολίτου γεγονότος τῷ μακαρίῳ Θεοφίλῳ.*

Τὰς εἰδήσεις ταύτας ἀνεκοίνωσέ μοι ὁ κ. Νῖκος Βέης, φοιτητὴς τῆς φιλολογίας.

47.

1780. Παλαιολόγος ἱερεύς.

Ἔγραψε τὸ ὑπ' ἀρ. 239 Στιχηράριον μετὰ φωνῶν τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Ἐσφιγμένου.

Ἐν τέλει τοῦ μουσικοῦ τούτου χειρογράφου τὸ σημείωμα τόδε· *Ἐτελειώθη τὸ παρὸν ἀσματομελίριτον βιβλίον, Στιχειράριον, διὰ χειρὸς, παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς Παλαιολόγου ἱερέος ἐξ Ἀθηνῶν, ἐν ἔτει 1780, Ἰουνίου 30.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Α' σ. 193.

48.

1787. Λουκᾶς Μπούκρας.

Ἔγραψε τὸν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Δημητσάνης κώδικα ὑπ' ἀρ. 19θ κατὰ τὴν ἀρίθμησιν Νίκου Βέη, γεγραμμένον τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα τελευτῶντα ἐπὶ χάρτου. Ὁ κῶδιξ, ἔχων διαστάσεις 0,19×0,24, σύγκειται ἐκ φύλλων 290. Περιέχονται δ' ἐν αὐτῷ τάδε·

1 (φ. 2α). ***Λουκιανοῦ*** ἐνύπνιον.

2 (φ. 9β). ***Ἰσοκράτους*** Πρὸς Δημόνικον.

3 (φ. 19α). ***Τοῦ αὐτοῦ*** Πρὸς Νικοκλέα.

4 (φ. 36α). ***Πλουτάρχου*** Περὶ παίδων ἀγωγῆς.

5 (φ. 58β). Ἐκλογαὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν ***Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου*** καὶ ***Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου.***

6 (φ. 98α). ***Αἰσώπου*** Μῦθοί τινες.

7 (φ. 112β). «Θέματα τοῦ διδασκάλου ἡμῶν κυρ ***Ἀθανασίου [Μπουσοπούλου]***».

8 (φ. 199α). ***Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου*** Εἰς γενέσιον τοῦ Σωτῆρος, εἰς Θεοφάνεια, εἰς Βάπτισιν.

9 (φ. 281α). ***Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*** Πρὸς Εὐτρόπιον.

Ἅπαντα τὰ περιεχόμενα μετὰ ψυχαγωγικῆς ἑρμηνείας.

Τὰ ἀπὸ τοῦ φ. 222β μέχρι τοῦ 281α ἄγραφα.

Ὁ ὑπ' ἀρ. 9 λόγος γέγραπται ὑπ' ἄλλης χειρός.

Ἐν φ. 222β· *αψπζ μηνὴ μαρτήῳ ε', ἡμέρα, τρήτη ὥρα, ἔσχε πέρας τὸ παρὸν παρ' ἐμοῦ Λουκᾶ Μπούκρα τοῦ ἐξ Ἀθήν[ας], ἐξηγηθέντος μὴ παρὰ Ἀθανασίῳ τοῦ ἀπὸ Δημητσάνας.* Ὁ γραφικὸς χαρακτὴρ τοῦ γράψαντος τὸ σημείωμα τοῦτο φαίνεται διάφορος τῆς γραφῆς τοῦ κώδικος, ἀλλ' οὐχ ἧττον μέρος τοὐλάχιστον αὐτοῦ πρέπει νἀποδώσωμεν εἰς τὸν γράψαντα τὸ σημείωμα. Ὁ δὲ μνημονευόμενος διδάσκαλος Ἀθανάσιος εἶνε ὁ Μπουσόπουλος, διδάξας ἐν Ἀθήναις, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τῷ 1790, ἀφιερώσας ἅπαντα τὰ ἔντυπα βιβλία αὐτοῦ καὶ χειρόγραφα τῇ *σχολῇ Δημητσάνης*, ἐν ᾗ ἀπόκειται καὶ τὸ δωρητήριον αὐτοῦ.

Τὰς εἰδήσεις ταύτας ἀνεκοίνωσέ μοι ὁ κ. Νῖκος Βέης, φοιτητὴς τῆς φιλολογίας.

49.

ΙΗ' αἰῶνος τελευτῶντος. Νικόλαος Μπουγιουκλῆς.

Ἔγραψε τὸν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Δημητσάνης ὑπ' ἀρ. 7 κώδικα κατὰ τὴν ἀρίθμησιν Νίκου Βέη, γεγραμμένον τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα ἐπὶ χάρτου. Συνεστάχωται ἐντύπῳ ψαλτηρίῳ ἀγνώστου ἐκδόσεως, οὗ ἐλλείπει τὸ προμετώπιον, ἔχει δὲ διαστάσεις 0,22 × 0,16 καὶ σύγκειται ἐκ φύλλων 442, ὧν τὰ τελευταῖα 84 ἄγραφα. Περιέχονται δ' ἐν αὐτῷ τάδε·

1 (φ. 4α). ***Λιβανίου*** Πρεσβευτικὸς πρὸς Τρῶας ὑπὲρ Ἑλένης.

2 (φ. 9α). ***Βασιλείου τοῦ μεγάλου*** Περὶ προνοίας.

3 (φ. 37β). ***Τοῦ αὐτοῦ*** Περὶ φθόνου.

4 (φ. 58α). ***«Θεμιστίου τοῦ φιλοσόφου τοῦ ἐπικληθέντος εὐφραδοῦς*** Περὶ φιλίας».

5 (φ. 74β). ***Συνεσίου*** Ἐπιστολαὶ νθ'.

6 (φ. 175α). ***Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου*** Χρηστοήθεια ἐν παραγράφοις ρνε'.

7 (φ. 221α). ***Θεοφίλου Κορυδαλλέως*** Ἔκθεσις περὶ ἐπιστολικῶν τύπων.

8 (φ. 292β). ***Λουκιανοῦ*** Ἐνύπνιον καὶ Νεκρικοὶ διάλογοι.

9 (φ. 357β). Γνῶμαι.

Ἅπαντα τὰ περιεχόμενα μετὰ ψυχαγωγικῆς ἑρμηνείας.

Ἐν τέλει τοῦ ὑπ' ἀρ. 4 λόγου τοῦ Θεμιστίου· *ὑπὸ χειρὸς ἐμοῦ Νικολάου Μπουγιουκλῆ τοῦ Ἀθηναίου ἐγράφθησαν, παραδομένα ὑπὸ τοῦ κὺρ Ἀθανασίου* [Μπουσουπούλου].

Ὁ Μπουγιουκλῆς δὲ οὗτος φέρει ὄνομα γνωστῆς ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας. Σπύρου Μπουγιουκλῆ ἐμμέτρους ἐπιστολὰς δημοσιεύει ὁ ***Ν. Βλαχογιάννης*** ἐν Ἀθηναϊκοῖς ἀρχείοις σ. 417 καὶ ἀλλαχοῦ· ἐν δὲ τοῖς τοῦ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Γ' σ. 57 εὕρηται ἐκδεδομένον συμβόλαιον προικοπαραδόσεως *νεονίμφης Ἐλαίνης ψυχοπαίδας τοῦ Μαστρονικολοῦ Μπουγιουκλῆ.*

Τὰς εἰδήσεις ταύτας ἀνεκοίνωσέ μοι ὁ κ. Νῖκος Βέης, φοιτητὴς τῆς φιλολογίας.

50.

ΙΗ' αἰῶνος τελευτῶντος. Ἰωάννης Σολδάκιος Ἀθηναῖος.

Ἔγραψε χειρόγραφον συμπλήρωμα τῆς ἐντύπου Λογικῆς Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως τῆς ἐκδοθείσης ἐν Λειψίᾳ αψ7στ, ἧς ἀντίτυπον ἐξικνούμενον μέχρι σελίδος 542 κατετάχθη ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς βιβλιοθήκης Δημητσάνης ὑπὸ Νίκου Βέη ὑπ' ἀρ. 91. Σύγκειται δὲ τὸ χειρόγραφον συμπλήρωμα ἐκ φύλλων 28, ὧν ἐν τέλει· *Πόνος Ἰωάννου Σολδακίου Ἀθηναίου.*

Ἡ ἔντυπος Λογικὴ ἀνῆκέ ποτε τῷ Ἀθηναίῳ διδασκάλῳ Ἀθανασίῳ Μπουσοπούλῳ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἐν παραφύλλῳ τῆς ἀρχῆς σημειώματος· *καὶ τόδε ἐκ τῶν τοῦ Ἀθανασίου ἱεροδιδασκάλου.* Κατωτέρω δὲ εὕρηται σημείωμα, ὅπερ φαίνεται γεγραμμένον χειρὶ τοῦ Χ. Ἀγαπίου, ἔχει δὲ ὧδε· *ἐδωρήθη ἡμῖν παρὰ τοῦ συμπολίτου κυρίου Ἀθανασίου Βουσιοπούλου ἱερομονάχου.*

Τὸ ὄνομα τοῦ βιβλιογράφου *Σολδάκιος* εἶνε ἑλληνικώτερος τύπος τοῦ ὀνόματος Σολδάκης. *Ἰωάννης Σολδάκης* μνημονεύεται παρὰ τῷ

Ἰω. Βελούδῳ (Ἑλλήνων ὀρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ) σ. 175 ὡς *προεστὼς τῆς ἐν Βενετίᾳ κοινότητος τῶν ὀρθοδόξων* τῷ 1663. Εὕρηται δὲ παρ' αὐτῷ (σ. 175) καὶ *Γεώργιος Σολδάκης προεστὼς τῆς ἐν Βενετίᾳ κοινότητος* τῷ 1664.

Τὰς ἀνωτέρω εἰδήσεις ἀνεκοίνωσέ μοι ὁ κ. Νῖκος Βέης, φοιτητὴς τῆς φιλολογίας.

51.

ΙΗ' αἰῶνος τελευτῶντος. Πέτρος Ἀστρακάρις.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 44 κατὰ τὴν ἀρίθμησιν Νίκου Βέη κώδικα τῆς βιβλιοθήκης Δημητσάνης, περιέχοντα ὕλην σχολικήν, ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ Λουκιανοῦ καὶ ἐκ διαφόρων λόγων Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ὡς καὶ ἄλλα τεμάχια συγγραφέων μετὰ διαστίχου ἑρμηνείας.

Ἐν τῷ τελευταίῳ φύλλῳ τοῦ κώδικος, φ. 48^{6}, φέρεται τὸ σημείωμα τόδε· *Ἐγράφη τὸ παρὸν χειρὶ ἐμοῦ Πέτρου Ἀστρακάρεως τοῦ Ἀθηναίου μοναχοῦ Αἰμναλίτου.*

Ἡ μονή, ἐν ᾗ ἐμόναζεν ὁ Ἀστρακάρις, εἶνε ἡ τῶν Αἰμυαλῶν ἐν τῷ δήμῳ Δημητσάνης.

Εἰς τὸν αὐτὸν ἀνῆκεν ὁ ὑπ' ἀρ. 19^{6} κῶδιξ τῆς βιβλιοθήκης Δημητσάνης, γεγραμμένος τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα, περιέχων τὰ ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινωσκόμενα εὐαγγέλια καὶ δυνάμενος ὡς ἐκ τοῦ μικροῦ σχήματος (0,07×0,09) νὰ χρησιμεύῃ ὡς ἐγκόλπιον. Ἐν φ. $1^{α}$, ἀγράφῳ ὄντι, εὕρηται τὸ σημείωμα τόδε· *Ἐκ τῶν τοῦ Πέτρου Ἀστρακάρεως Αἰμναλίτου.* Ἀποτελεῖται δὲ ὁ κῶδιξ σήμερον ἐκ φύλλων 162, ἐν ᾧ ὁ μακαρίτης σχολάρχης Ἱερώνυμος Βογιατζῆς ὁ πρῶτος τὴν βιβλιοθήκην ταξινομήσας καὶ περιγράψας ἐσημείονεν αὐτὸν συνιστάμενον ἐκ φύλλων 194.

Τὰς ἄνω εἰδήσεις ἔδωκέ μοι ὁ φοιτητὴς τῆς φιλολογίας κ. Ν. Βέης.

Ἀνῆκε δ' ὁ Ἀστρακάρις εἰς γνωστὸν ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας οἶκον τῶν Ἀθηνῶν, εἰς ὃν ἀναφέρεται καὶ τὸ παλαιὸν ἀθηναϊκὸν δίστιχον·

Κυρὰ Μαριὼ τοῦ Μαμουνᾶ κ' ἐγγόνη τ' Ἀστρακάρι
μοσσιοῦ Καϊρὰκ σὲ γύρεψε γυναῖκα νά σε 'πάρῃ.

Δημ. Καμπούρογλου Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Α' σ. 282.

52.

1790-1802. Παναγιώτης Κοδρικᾶς.

Τούτου σώζεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μηλεῶν τῆς Θεσσαλίας ὑπ' ἀρ. 16 αὐτόγραφος μετάφρασις ἐκ τῆς γαλλικῆς τῶν Πολιτικῶν «τοῦ μουσιοῦ Ῥεάλ» γενομένη κατ' ἐντολὴν τοῦ ἡγεμόνος Οὐγγροβλαχίας Μιχαὴλ Σούτσου μετ' ἐπιστολῆς ἀφιερωτικῆς πρὸς τὸν Σοῦτζον καὶ προλόγου, ἔνθα καὶ αἱ ἀντίθετοι πρὸς τὸν Κοραῆν γνῶμαι αὐτοῦ περὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὁ Κοδρικᾶς λέγεται ἐν τῷ κώδικι τούτῳ Παναγιωτάκης Κλουτζάρης, τὸ δὲ Κλουτζάρης φαίνεται ὂν προσωνυμία δηλωτικὴ τοῦ ἀξιώματος ὅπερ ἔφερε παρὰ τῷ ἡγεμόνι.

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Κατάλογος τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς ἐν Μηλεαῖς βιβλιοθήκης, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Ε' (1901) σ. 25.

53.

* 1798. Σπυρίδων Ζωγράφος.

Ἐκέκτητο τὸν ὑπ' ἀρ. 14 ἐκκλησιαστικὸν μουσικὸν κώδικα τῆς ἐν Ἄνδρῳ μονῆς τῆς Ἁγίας.

Ἐν τῷ παραφύλλῳ τῷ συνεσταχωμένῳ τῷ ξύλῳ τοῦ περικαλύμματος ἐν ἀρχῇ· *Ἡ παροῦσα ἀνθόλογος μουσικὴ ἤπαρχη καμοῦ Σπυρήδωνος Ζωγράφου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν:—1798 Ἰουλίου 10 εἰς Κασαμπά.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἄνδρον μονῇ τῆς Ἁγίας κωδίκων, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Β' (1898) σ. 155 καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει σ. 22.

54.

* 1826-1827. Γεώργιος Μ. Καβαλλόπουλος.

Ὑπ' αὐτοῦ ἐγράφη ὁ ὑπ' ἀρ. 1487 κῶδιξ τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, ὅστις ἐπιγέγραπται «Ἀνατομία τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος Ἰωάννου τοῦ Βαλβέρδου μὲ λόγους τοῦ αὐτοῦ νεωστὶ τυπωθεῖσα καὶ προσθήκῃ τινῶν πινάκων αὐξηθεῖσα (Ἐνετίῃσιν ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τῶν Τζιούντοι. Ἔτει αχη'), ἐκτεθεῖσα δὲ εἰς κοινὴν διάλεκτον

παρὰ Λ. Πατούσα δαπάνῃ τοῦ ποτὲ πανοσιωτάτου καὶ ἐν ἱερομονάχοις ἁγίου καθηγουμένου Δαμασκηνοῦ Πετράκη ἔτει 1758».

Σακκελίωνος Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος σ. 266.

Πρβλ. τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ ***Ἰ. Σακκελίωνος*** Χειρόγραφος ἀνέκδοτος ἀνατομία Λ. Πατούσα ἐν τοῖς τοῦ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Β΄ σ. 183 κ. ἑ., καθ' ἣν ἐν σ. 212 τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος χειρογράφου ἀναγινώσκεται τὸ σημείωμα τόδε· *ἐτούτῳ τὸ βλίβηον; ἐστὶν ὑπάρχη. καὶ εἶναι, τοῦ κυρίου γεωργίου ἀποκωρίτη καὶ πάντοτε· ὁ κάθε ἕνας νὰ μὴν ἤθελαι. τολμήσι. καὶ τὸ πάρη . . ὅτη . . εἶναι. νέῳ ἀποκτημένω καὶ ἀπὸ τὴν περίφημιν. ἀθήνα.*

Γεώργιος Μ. Καββαλόπουλος
ἔγραψαι καὶ τὰ ἄνοθεν.

ὁ ἄνωθεν γράψας τὸ παρὸν τετράδιον ἐν. ἀθήνες ὄντος τοῦ κιουταγὴ πολιορκούντας τὸ φρούριον τῶν Ἀθηνῶν. Ἐν δὲ σ. 593 ἀναγινώσκεται τὸ ἑξῆς σημείωμα· *1827 Μαΐου 24 ἡμέρα τρίτη. ἐπάρθη τὸ κάστρον τῆς ἀθήνας, ἀπὸ τὸν ῥούμελην βαλεσὶν σερασκέριν μεχμὲτ ρουσὶτ πασιᾶ, καὶ τὸ γράφω δι' ἐνθήμισιν Γ. παπᾶ Δ. Ἀποκωρίτης.* Τέλος δ' ἐκ σημειώματος γεγραμμένου ἐν τῷ τελευταίῳ ἐξωφύλλῳ μανθάνομεν, ὅτι ὁ κῶδιξ περιῆλθεν ἔπειτα εἰς τὴν ἐν Χασιᾷ μονὴν τῆς Θεοτόκου Ἐκκλησιωτίσσης, ἐξ ἧς μετεβιβάσθη εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ

Τὸ σημείωμα τοῦ ἐν σ. 20 μνημονευομένου κώδικος τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων τοῦ γεγραμμένου ὑπὸ τοῦ Καλοφρενᾶ ἔχει ὧδε, καθ' ἅ μοι ἐπέστειλεν ὁ κ. Omont· † *Ἔτους ,ςϡλα΄ ὀκτωβρίῳ θ΄, Μιχαὴλ θύτου Καλοφρενᾶ πόνος.*

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ἐν	σ.	9	στ.	11	ἀντὶ	*1900*	γράφε *1898.*
»	»	47	»	4	»	*49*	» *50.*